

LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS LEKÉSZI SZAKFOLYÓIRAT

XXXV. ÉVFOLYAM II. SZÁM

1960 NOVEMBER

TARTALOMJEGYZÉK:

CSENDENBEN ISTEN ELŐTT

A plénum előtt (Káldy Zoltán) — — — — —	641
Az egyház és a nemzetközi kérdések — — — — —	643
A babiloni fogság utáni gyülekezet (Vámos József) — — — — —	650
Isten népe a hétköznapokban (Mezősi György) — — — — —	656

KÖNYVSZEMLE

Irwin Shaw: Oroszlánkölykök (Rédey Pál) — — — — —	669
Leonard Frank: Ahol a szív dobog (Zay László) — — — — —	679

EGYMÁS KÖZÖTT

Isten karácsonyfája alatt (Friedrich Lajos) — — — — —	684
---	-----

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Karácsony 1. ünnepe (Káldy Zoltán) — — — — —	686
Karácsony 2. ünnepe (Tarjáni Gyula) — — — — —	688
Ó-év estéje (Zoltai Gyula) — — — — —	690
Újév (Káldy Zoltán) — — — — —	692
Vízkereszt ünnepe (Fábry István) — — — — —	694
Vízkereszt u. 1. vasárnap (Várady Lajos) — — — — —	696
Vízkereszt u. 2. vasárnap (dr. Keken András) — — — — —	699
Igehirdetési alapigék — — — — —	701

KÖNYVISMERTETÉS

Jankovich Ferenc: Hídegetés (Barcza Béla) — — — — —	Borítólapon
Az utolsó felvonás (Barcza Béla) — — — — —	Borítólapon

Címlapon:
 Adventi láng
 (Fénykép)

LELKIPÁSZTOR

Evangélikus lelkészi szakfolyóirat

Főszerkesztő: Dr. Pálffy Miklós

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Ottlyk Ernő

A szerkesztés munkájában szerkesztő bizottság vesz részt

Előfizetési ár: havi 12,— forint, félévre 72,— forint, egy évre 144,— forint

Csekk számla: Lelkipásztor Kiadóhivatala, Budapest, 220 507

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII., Üllői út 24

Telefon: 142—074

Kiadja az Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály

Példányszám: 1000

608675/2 — Zrínyi Nyomda, Budapest

Csendben Isten előtt

A plénum előtt

Egyre szaporodnak a tapasztalataim arra vonatkozólag, hogy magyarországi evangélikus egyházunk lelkészei az utóbbi években *jelentős változásokon* mentek keresztül és evangélikus egyházunknak a szocializmusban való élete és szolgálatával kapcsolatban *komoly döntésekre jutottak*. Soha nem kértük senkitől, hogy bármilyen kérdéssel kapcsolatban lelkiismerete ellen cselekedjék, de azt kértük mindegyik lelkészünktől, hogy Isten színe előtt állva, ígéhez kötött lelkiismerettel gondolja végig azokat a problémákat, amelyek abból adódtak, hogy egyházunknak *egy új társadalmi rendben kell elvégeznie Istentől kapott feladatát*. Újra és újra kifejtettük előadásokban és cikkekben, hogy ha egyházunk el akarja végezni Istentől reá ruházott feladatát, akkor mindenek előtt a lelkészeknek kell megszabadulniuk egyfelől abból a magatartásból, amely az egyházat bizonyos nosztalgiával *konzerválni* akarta a régi képletetek és módszerek továbbvitelével, másrészt abból a magatartásból, amely „politikai reakció”-ba akarta vinni az egyházat fennálló társadalmi rendben, várván bizonyos „változásokat”, melyek nyomán az egyház ott folytathatja majd útját, ahol 1945 előtt abba hagyta. Nemegyszer hangsúlyoztuk, hogy meggyőződésünk szerint nekünk a *szocializmusban* kell a jövőben is feladatunkat elvégeznünk és ebben a társadalmi rendben kell *egyháznak* lennünk, amely a tiszta igét hirdeti, a szentségeket kiszolgáltatja és végzi a diakónia szolgálatát. Ez utóbbiba beleértve magyar népünkkel szemben fennálló kötelezettségeinket és az egész emberiség békés jövődjéért végzendő munkát.

E látásunkat sokan sokáig nem értették, vagy nem akarták érteni. Egyesek teológiai, mások politikai érvekkel próbáltak eltéríteni bennünket a felismert útról. Mind idehaza, mind külföldön bőven akadtak emberek, akik igyekeztek nehezíteni szolgálatunkat és visszatartani bennünket és lelkiismeretünket a *nyílt, világos állásfoglalástól*. Ma már egyre több lelkész szakítja el magát a „bölc” külföldi és belföldi tanácsadóktól és a *valóságos helyzetből* kiindulva *hozza meg döntését magatartására és szolgálatára nézve*. Nagyon sok és egyre több lesz azoknak a lelkészeknek a száma, akik megváltoztatták régebbi álláspontjukat és *felszabadultan szol-*

gálnak Isten örök evangéliumával az új politikai, társadalmi és gazdasági rendben.

Mégis van egy megfigyelésem. Sok lelkész, ha *négyszemközt* beszélek velük, őszintén megvallják, hogy ma már másképpen látja az egyház útját és szolgálatát, mint még évekkel ezelőtt. Elmondják, hogy teljes mértékben egyetértenek az egyház vezetőinek régióta hangoztatott álláspontjával. *Kisebb, baráti társaságokban* ugyanezt elmondják. *De nem mondják el ugyanezt a plénum előtt: pl. lelkészi munkaközösségekben vagy a sajtóban. Arra még nem szabadultak fel, hogy mindenki előtt: a saját presbitériumuk, a régi baráti kör, a gyülekezet és az ország nyilvánossága előtt kimondják, hogy megváltozott a régebbi álláspontjuk és most mást vallanak, mint évekkel ezelőtt.* Pedig ez kellené! A bátor színvallás, amely nélkül szolgálatunk tele van gátlásokkal és erőtelenséggel.

Gondolkodtam rajta, hogy mi lehet az oka a négyszemközi nyíltságnak és a plénum előtti „zárttság”-nak? Egy pillanatig sem gondolok arra, hogy lelkészeink négyszemközt „megalkuvók”, „hizelgők”, de a plénum előtt mások. Nem tételezem fel a „kétszínűséget”. Inkább bizonyos *gátló körülményekre gondolok*, amelyek bénítanak. Ilyen lehet pl. az, hogy minden lelkészi munkaközösségben van 1—2 „hangadó” lelkész, aki az „igaz egyház” jelmezében lép fel és egy-egy mosollyal, vagy fölényes mozdulattal próbálja elintézni azokat, akik nem az ő „megdönthetetlen” álláspontját vallják. *De szabad-e bennük a múltat ennyire tisztelnünk, hogy közben eláruljuk a jövődönket?*

Ilyen gátló körülmény lehet az is, hogy „*mit szólnak azok, akikkel eddig egy húron pendültem?*” Inkább vállalom a negatív „következetesség”-et, mint a pozitív „következetlenség”-et. Pedig a rosszban való következetesség — különösen akkor, amikor már látom a jobbat — a legnagyobb következetlenség. Fel kell hát szabadulni a „rég barátok” véleményének rabságából is.

Másoknál, ki tudja, milyen gátló körülmények állnak fenn? De a lelkiismeret ellen cselekedni nem tanácsos dolog. És ha egyszer az igéhez kötött lelkiismeretben döntöttem: hadd tudja meg mindenki! Kell, hogy *ez lelkiismereti kérdés* legyen! Nyíltságom talán másokat is segít a helyes út megtalálásában. És itt tűnik ki, hogy a plénum elé állásom egyben *szereket-kérdés*. Annak a kérdése, hogy kész vagyok-e másokat is szolgálatuk jobb betöltéséhez, és pedig *felszabadultan* való betöltéséhez segíteni? *Azért, akik megtalálták az utat, szóljanak a plénum előtt!*

Káldy Zoltán

Az egyház és a nemzetközi kérdések

Mi, evangélikus lelkészek újságolvasó emberek vagyunk, akik szent hivatásunknál fogva érdeklődünk az egész emberiséget érintő kérdések iránt. Az ENSZ-ben folyó események joggal kötik le figyelmünket, hiszen ott a lakott föld alapvető kérdései kerülnek szóba. Mi természetesen ezeket a kérdéseket is, mint evangélikus lelkészek szemléljük, éppen azért szükséges tisztázást és elemzést végezni, hogyan is viszonyuljunk a felvetett nagy nemzetközi kérdésekhez.

AZ EGYHÁZ ÉS A VILÁG

Ma már egyetértés van közöttünk abban, hogy a világ kérdéseivel való foglalkozás is szorosan hozzátartozik egyházi feladatainkhoz. Isten nemcsak az egyháznak, hanem az egész mindenségnek teremtője, fenntartója, gondviselője, szuverén ura és mindenható Istene. Az egyház nem hallgathat Istennek az egész világra kiterjedő hatalmáról. Isten nem hagy afelől sem kétségben minket, hogy mi az Ő parancsa a világ fejlődésére nézve. A Genezisben megadott ún. kultúrparancstól kezdve: „Szaporodjatok és sokasodjatok és töltsétek be a földet és hajtsátok birodalmatok alá...” (1 Móz. 1, 28) világos Isten parancsa az egész világ életének előrehaladását és fejlődését illetően. Az egyháznak szolgálnia kell Isten célgondolatát, ezért nem háríthatja el magától a világ dolgaival való törődés feladatát.

De foglalkoznia kell az egyháznak a világ dolgaival nemcsak a világ érdekében, hanem önmaga érdekében is. Mert a világ eseményei kihatnak az egyház életére is, hiszen az egyház élete át meg át van szöve a világtörténelem szálaival. Az atomháború katasztrófája nemcsak a világot, hanem az egyházat is egzisztenciálisan érinti.

De legfőképpen azért kell foglalkoznia az egyháznak a világ dolgaival, mert az egyház Isten szeretetét köteles képviselni a világban. Isten szeretete pedig oly határtalan a világ iránt, hogy számára a legkedvesebbet, egyszülött Fiát adta a világért. (Ján. 3, 16.) A Jézus Krisztus tanítványa csak úgy szolgálhat Ura iránti hűségben, ha fel tud mutatni valamit Ura emberszeretetéből. Jézus Krisztus határtalan emberszeretete pedig arra kényszeríti a Krisztust követőket, hogy teljes felelősséget érezzenek a világért, az emberekért, az emberiség jövődjéért, népek, országok, városok, falvak megmaradásáért. Ez a krisztusi szolgáló szeretet nem azon töpreng, hogy hatáskörébe tartozik-e a nemzetközi kérdésekkel való foglalkozás, s nem volna-e jobb behúzódni valami modern kockos szemlélődő életformájába, ahol az ember csak önmaga kegyességének az ápolgatásával törődhet, hanem ez Krisztussá akar lenni a felebarát iránt, segíteni, építeni akar mindenütt, ahol erre alkalom kínálkozik.

Minket, evangélikus lelkészeket ez a tanítványi hűség hajt a nemzetközi kérdésekkel való foglalkozás felé. A mai helyzetben ezekkel a kérdésekkel való foglalkozás békeszolgálatunkkal van legszorosabb összefüggésben. Mi nem a politizálás kedvéért törődünk ezekkel a kérdésekkel, hanem azért, mert az emberiség békéjének biztosításához hozzá akarjuk adni a magunk szerény erőfeszítéseit. Mi mindenáron meg akarjuk oltalmaztatni az emberiség békéjét. Ehhez azonban szükséges

azoknak az alapvető kérdéseknek a tisztán látása, amelyek döntően befolyásolhatják az emberi történelem alakulását.

A nemzetközi kérdésekkel való foglalkozásunk az egyháznak a világ iránt érzett szolgáló szeretetéből folyik.

Nem ma kezdünk nemzetközi kérdésekkel foglalkozni. Az egyház-történelem minden korszakában feladatuknak érezték a keresztyének a nemzetközi ügyekkel való törődést. Különösen megerősödött ez a felelősségérzés az első és második világháború alatt és után jelentkező egyházi közgondolkodásban. Elég itt csupán arra utalni, hogy már az 1925-ös stockholmi Life and Work konferencia elítélte a háború minden formáját, különösképpen pedig a támadó háborút. Az ökumenikus mozgalom pedig rendszeresen felveszi teológiai programjába a nemzetközi kérdésekkel való foglalkozást. Így tehát a világkeresztyénség közvéleménye előtt már nem kell sok szót vesztegetni arra, hogy mennyire szükségszerű az egyháznak a nemzetközi kérdésekkel való foglalkozás.

AZ EGYHÁZ ÉS AZ EMBERISÉG JÖVŐJE

Az egyháznak világosan kell látnia, hogy az emberiség páratlan korszakba érkezett. Az emberiség soha nem látott hatalomra tett szert a természet erői fölött. Egymást érik a nagy és sokat ígérő tudományos felfedezések. Az emberi ész és az emberi kéz képes úrhajót küldeni a világűrbe, sőt nincs messze az az idő, amikor az első emberek is meg fognak jelenni égitestünk határain kívül eső területeken. Az emberi ész felhásította az atomot. Behatolt a fehérje sejtjeibe. A tudomány határai annyira kitágultak, mint még soha. Soha nem látott sebességgel tudunk közlekedni országok és világrészek között.

Mégis e mellett a szédületesen gyors tudományos és technikai fejlődés mellett ki mondhatja el, hogy a világ tökéletes, hogy nincs sehol nyomorúság és nélkülözés? Emberek százmilliói ma is éheznek és nyomorognak. És ez nem lehet közömbös azoknak a keresztyéneknek, akiket Uruk azzal küld a világba, hogy az éhezőket táplálják, a szomszédhozóknak inni adjanak, a ruhátalanokat felöltöztessék.

Noha kibontakozhatna az emberi jólét terjedelme és a béke biztonsága, mégis ki mondhatja el, hogy a tudomány haladása és a 20. század nagy eredményei teljes mértékben biztosítják az emberiség békés jövődójét? Oriási veszélyt jelent az egész emberiségre, hogy a tudomány és a technika vívmányai esetleg nem az emberiség előrehaladásának nemes céljait szolgálják majd, hanem szörnyű pusztító eszközök előállítását, amelyek magát az emberiség jövődójét fenyegetik halálos veszedelemmel.

Az egyház előtt magasztos perspektíva tárul ki az emberiségnek ebben a korszakában. Az egyház Ura iránti hűségben kell felemelnünk szavunkat a még mindig gyarmati sorsban sínylődő, szenvedő emberek megsegítése érdekében egyfelől és az egész emberiség jövődójét biztosító békés fejlődés előmozdítása érdekében másfelől. Nagy és szent küldetés ebben a korban keresztyénnek lenni. Mert ez azt jelenti, hogy mi Isten igéjével az ajkunkon és a szeretet lelkületével a szívünkben tanácsolhatjuk és inthetjük a világot a jóra Isten akarata nyomán. A mi segítő szavunk sem hiányozhat, amikor alapvető döntések és nagy lehetőségek előtt áll az emberiség.

A 20. század a nagy társadalmi változásoknak a százada, amelyben az emberiség sohasem látott módon emelkedik feljebb egy haladottabb társadalmi rendszerbe. Ennek egyik fontos bizonyága, hogy 15 esztendő alatt kb. másfélmilliárd ember, vagyis a föld lakosságának fele szabadult meg a gyarmati elnyomásból.

A gyarmatrendszer súlyos és gonosz bűnöket takar. Amit a keresztény erkölcs az egyes ember ellen elkövetett erőszak és rablás eliteléséről mond, azt vallja népek, országok, világrészekkel szemben elkövetett erőszak és rablás esetében is.

Heinrich HEINE, a nagy német költő megrázó képet festett „A RABSZOLGAHAJÓ” (Das Sklavenschiff) című költeményében egy rabszolga-kereskedő sötét lelkiületéről, amikor ezeket a szavakat adja az emberkufár szájába:

Hatszáz feketét vett fel hajóm
Potom áron a Szenegálnál.
Húsuk kemény, jobb inakat
vasból se kalapálnál.

Üveggyöngyöt, rezet, rumot,
ezt kellett értük adnom,
ha fele életben marad,
nyolcszáz percent a hasznom.

Ha csak háromszáz négeremet
köszönti Rio-Janeiro,
darabonként száz dukátot ad
cégem, Gonzales Perreiro.

Majd ezzel a képmutató imával fordul Istenhez a rabszolga-kereskedő:

Kíméld e fekete bűnösök
éltét, ó, mennyei Jóság!
ha haragszol is rájuk, tudod:
baromibbak, mint a jóság.

Kíméld őket a Krisztusért,
ki értünk halt a kereszten!
Ha nem él meg háromszáz darab,
egy fillért sem kerestem.

(Heine válogatott versei. Szépirodalmi Kiadó, 1951. 235–26.)

Ez a vérlázító gonoszság egyáltalában nem költői kitalálás, hanem szomorú valóság. LIVINGSTONE, a híres Afrika-kutató misszionárius is hangsúlyozza, hogy a költők és írók sohasem tudják utolérni mindazt az alávalóságot, ami a rabszolga-kereskedés és a négerekkel való kegyetlen bánásmód terén végbement. Mikor Livingstone meghallotta, hogy egyesek túlzásnak tartják azt, amit Harriet Beecher-Stowe mélyen valóságos amerikai írónő „Tamás bátya kunyhója” című regényében papírra vetett, azt írta: „Amit én tapasztaltam a rabszolgaság terén, megmutatta, hogy ezen a téren lehetetlenség túlozni.”

A rabszolgáság a 19. század második felében megszűnt, de a gyarmatosító országokban megmaradt a színesek megkülönböztetése és megmaradt maga a gyarmatosítás. A gyarmatosító hatalmak berendezkedtek a meghódított területeken, s modern fegyvereikre támaszkodva megszervezték a birtokba vett afrikai és ázsiai területeken a maguk gazdasági és politikai hatalmát. Olykor gúnynótákat is faragtak a bennszülöttek kiszolgáltatott helyzetéről:

**„Gatling puska drága kincs,
Nekünk van és nekik nincs.”**

Igaz, hogy ma már nem jelennek meg Afrika partjainál a rabszolga-kereskedők, hogy emberpiacokra hurcolják az afrikai lakosságot. Igaz, hogy egymás után vivják ki az egykori gyarmati népek függetlenségüket és szabadságukat. Azonban még mindig több mint százmillió ember selym-lődik gyarmati rabságban. Ezek a területeken a dolgozó lakosság nyomorúságos viszonyok között tengődik.

Az ENSZ hivatalos adatai szerint amikor Indonézia, ez a volt gyarmat függetlenné vált, az egy főre eső nemzeti jövedelem itt mindössze 25 amerikai dollár volt, a gyarmatosító Hollandiában viszont hússzorta több. Amikor a kongói nép kivívta függetlenségét, Belgiumban az egy főre eső nemzeti jövedelem 13-szor akkora volt, mint Kongóban. A gyarmatosítók érdekeinek megfelelt a leigázott népek műveltségében tartása. Indonéziában az írni-olvasni tudók arányszáma 1950-ben nem haladta meg a 15–20%-ot. Ez Indiában 16%, Pakisztánban 14% volt. Indonéziában 1948-ban egy orvosnak 67 000 embert kellett ellátnia. A rendkívül alacsony életszínvonal miatt az egykori gyarmatokon és jelenlegi gyarmatokon a világon a legalacsonyabb az átlagos életkor. Némelyik ilyen országban az emberek átlagosan csupán 35 évet élnek. Ez feleannyi, mint a gyarmattartó országok lakosságának átlagos életkora.

Ezek a tények nem közömbösek Jézus Krisztus egyházára nézve sem. A volt gyarmati és gyarmati területeken élő keresztyének számtalanszor kifejezést adtak erkölcsi felháborodásuknak. A keresztyén erkölcs nemcsak individuális vonatkozásaiban tanít a bűnről, hanem meglátja a nagyobb erkölcsi távlatokat is a népek egymáshoz való viszonyának és az egész emberiséget érintő kérdéseknek az összefüggésében is. A keresztyén erkölccsel semmiképpen sem fér össze a dzsungel törvénye, amely szabadjára ereszti a ragadozók tehetetlenségét annak a gögös és fölényes elvnek az alapján: „Azt teszem, amit akarok”. A keresztyén erkölccsel semmiképpen sem fér össze sem egyik embernek a másik által való elnyomása, sem egyik országnak a másik által való leigázása. Nekünk, mai keresztyéneknek világosan kell látnunk azt a nagyarányú és nemzetközi viszonylatokban jelentkező bűnt, amely a világszerte megszégyenült, de még mindig tevékeny imperializmusban látható. A keresztyén erkölccsel semmiképpen sem fér össze a VII. parancsolat országokra kiterjeszkedő megsértése, amikor a gyarmatrendszer révén egyik ország birtokba veszi és kihasználja a másik területét és annak kincseit.

A világtörténelem egész menete a gyarmati rendszer teljes és végérvényes felszámolását követeli meg.

Minket, mint a békének hitbéli alapon álló harcosait azért is élénken foglalkoztat a gyarmatosító rendszer megszüntetése, mert állandó háborús veszélyt rejt magában a katonailag és gazdaságilag erős hatal-

mak elnyomó politikája az ázsiai és afrikai népek felé. Az elnyomott gyarmati népek csak hihetetlen szenvedések és áldozatok árán tudják kivívni szabadságjogukat. Bármilyen konfliktusba keveredjenek is bele a nagyhatalmak, a kezdetben helyi háború elkerülhetetlenül általános világháborúvá nőhet.

Ezért mi, hitbéli alapon álló keresztyének, teljes keresztyén erkölcsi meggyőződésünkkel helyeseljük azt az ENSZ-ben elhangzott javaslatot, hogy az összes gyarmati országoknak, gyámsági és egyéb önkormányzattal nem rendelkező területeknek, azonnal adjanak teljes függetlenséget és szabadságot, hogy népeik szabadon kifejezett akaratának és óhajának megfelelően építhessék saját nemzeti államukat. A gyarmati rendszer megszüntetésének együtt kell járnia az idegen területen levő támaszpontok felszámolásával is. Érvényt kell szerezni az ENSZ alapokmánya tételének, amely szerint valamennyi állam egyenlősége, szuverén joga és területi sérthetelensége tiszteletben tartandó, egyik állam sem élvezhet kizárólagos jogot vagy előjogot más állam rovására.

A mi szívünkben is szólt a szovjet kormánynak ez a fenti javaslata, amelyet HRUSCSOV miniszterelnök képviselt, mert a mi meggyőződésünk szerint is a gyarmati kormányzási rendszer teljes megszüntetése az igazi humanizmus nemes cselekedete.

Minden békeszerető ember nagy meglepődéssel vehette tudomásul, hogy azt a szovjet javaslatot, amely szerint a gyarmati népek felszabadításának ügyét az ENSZ közgyűlés elé kell vinni, az ENSZ-ben közfelkiáltással elfogadták. Ez a tény is tükrözi, hogy nincs erő, amely megállíthatná a gyarmatrendszer fölött elhangzott ítélet végrehajtását.

AZ EGYHÁZ ÉS A LESZERELÉS

Az általános és teljes leszerelésnek az ENSZ-ben elmondott programja felöleli az egész emberiség vajúdo kérdéseit. Ha a veszély nagyságát nézzük, ha a fegyverkezés és atomkészség óriási horderejét vesz-szük számításba, akkor megértjük, hogy a világ valóban határvonalhoz érkezett. Ma még a katasztrófa elkerülhető. A népek ellenséges szándék nélkül, világnézeti, társadalmi, kulturális, faji különbözőségük ellenére egymás mellett élhetnek, a köegzisztencia valósággá válhat.

A leszerelés korunk központi problémájává vált, megoldásától alapvetően függ a béke fenntartása. Amikor a Szovjetunió az ENSZ közgyűlés 14. ülészakán, 1959. szeptemberében felvetette az általános és teljes leszerelés kérdését, szintén egyhangú lelkesedéssel tette magáévá a javaslatot az ENSZ-közgyűlés. Az általános és teljes leszerelés gondolatát minden nép támogatja, hiszen valamennyi ország népei békét akarnak, fegyverek nélkül, háborúk nélkül.

Annak ellenére, hogy egy népnek sincs szüksége háborúra, mégis a nagyhatalmak óriási mennyiségű nukleáris fegyvert halmoztak fel, valamint olyan eszközöket, amelyekkel eljuttathatják azokat a Földön bármely célpontra. Ezeknek az eszközöknek a felhalmozása tovább folyik. A fegyverkezési verseny magában is veszélyezteti a békét, hiszen elég a radar-rendszer működésének valamilyen pontatlansága, vagy elég, ha egy pilóta helytelenül értelmez egy parancsot, és máris megindulhat a háborús konfliktus láncreakciója.

Egy év alatt is több mint száz milliárd dollárt emésztettek fel a katonai kiadások. Ez olyan hatalmas összeg, hogy ebből egész Afrikát ha-

talmas technikai és gazdasági eredményekhez lehetne juttatni, a szenvedő világrészből a jólét világrésze válhatna.

Természetes, hogy ilyen helyzetben az egyház akkor engedelmes Urához és Megváltójához, ha az általános és teljes leszerelés álláspontját követi. A keresztyén erkölcsi meggyőződésből csak az következik, hogy minden állam egyszersmindenkorra mondjon le a katonai erőről, azt teljesen számolja fel.

Ma már érett a helyzet az emberiség békés korszakára való felkészüléshez. A béke korszakának tartalmi kidolgozásából Jézus Krisztus egyháza önmagát nem zárhatja ki, hanem az ige világosságával kell szolgálnia szerte a világon, hogy az emberek látva az egyház biztos útmutatását, dicsőítsék a mennyei Atyát. Az egyház nem engedheti meg magának azt a luxust, hogy csődöt mondjon ebben a korszakban — hiszen ez éppen elégszer történt meg vele a történelem folyamán —, mert akkor minden hitelét elveszti, megizetlenült sóvá válik. Nem akarhatja azt, hogy a béke ügye nélküle jusson kiteljesüléshez, nem akarhatja magát kizárni az emberiség jövődjéért felelősséget érzők táborából, mert ezzel önmagát zárná ki az Isten akaratainak követéséből. Az egyház nem hiányozhat az emberiség békekorszakának építő közül. Kötelességünk szem előtt tartani, hogy az Újtestamentum örömjénese és a tömegpusztító fegyverek semmiképpen sem férnek meg egymással. Ez a tény ne hagyjon békét az egyháznak mindaddig, amíg a tömegpusztító fegyverek el nem pusztulnak.

Ha attól a szándéktól vezérelve nézünk szét a nemzetközi kérdések mezején, hogy honnan lehet várni az általános és teljes leszerelés mielőbbi megvalósítását, akkor azt látjuk, hogy legkövetkezetesebben a szovjet kormányának Hruscsov miniszterelnök által az ENSZ közgyűlése elé terjesztett javaslatlatai foglalnak állást az emberiség jövőjének biztosítása érdekében.

Eszerint négy év alatt megvalósítható a teljes leszerelés.

Az első szakaszban, egy vagy másfél év alatt meg kell szüntetni a nukleáris fegyvereket célbajuttató összes eszközök előállítását és a meglevőket meg kell semmisíteni. Ugyanakkor fel kell számolni az összes idegen területen levő külföldi katonai támaszpontokat. A Szovjetunió és az Egyesült Államok fegyveres erőinek létszámát 1 700 000 főben kell megállapítani. Ez alatt az idő alatt teiát, ha nem is szűnnének meg a tömegpusztító fegyverek, de megállna a fegyverkezési verseny, megszűnne az a veszély, hogy valamely állam rajtaütésszerű atomtámadást hajthat végre más állam ellen, és általában lényegesen enyhülne a váratlan háború kitörésének veszélye.

Ha az első szakaszban foglalt intézkedéseket minden állam teljesítette, s ezt a szigorú nemzetközi ellenőrzés is igazolja, akkor következik a leszerelés második szakasza, amelyben eltiltják a nukleáris, a vegyi, a biológiai és egyéb tömegpusztító fegyvereket, megsemmisítik az ilyen fegyverekből felhalmozott tartalékokat és tovább csökkentik a fegyveres erőket. Ezeknek a nagyfontosságú intézkedéseknek a következtében a világon nem lesznek többé tömegpusztító fegyverek. Mindez minimálissá teszi az államok közötti háborús konfliktusok kirobbanásának lehetőségét.

A leszerelés harmadik szakaszában végleg megszűnik a háborús veszély, mert fel kell oszlatni valamennyi állam fegyveres erőit, meg kell semmisíteni fegyverzetét, meg kell szüntetni a haditermelést, fel kell oszlatni a hadügyminisztériumokat, a vezérkarokat és minden ka-

tonai intézményt. Ebben az időszakban az államoknak nem lesz többé sem katonájuk, sem fegyverzetük, megvalósul a népek ősi vágya: a fegyverektől és háborúktól mentes lesz a világ.

Az általános és teljes leszerelésnek ez a terve a legnagyobb megelégedéssel tölti be a keresztyén emberek szívét, hiszen ez a terv reálisan hozza közel az emberiséghez a békének annyira óhajtott korszakát.

Ha a világ önmagát nem akarja elpusztítani és szerencsétlen glóbuszunkon esetleg az életet is kiirtani, egyetlen járható út a leszerelés. Ha pedig ezt az utat választja az emberiség, akkor a matematika egyszerű törvényei alapján, a kétszer kettő négy igazsága szerint a világ előtt a békés aranykor lehetősége áll. A béke korszakának nagy élménye: az emberiség összetartozása, a népek közötti barátság és testvériség elmélyülése. Közösek a problémáink, közösek a lehetőségeink. Az egymásra utaltságnak ezernyi szála fűz egybe bennünket.

Ebben a korszakban a Jézus Krisztus evangéliumának tisztán és igazán kell hangoznia az emberiség egységéről, az embereket elválasztó tényezők ledöntéséről, az emberi szolidaritás vállalásáról.

Ebben a korszakban különösen forrón és sokat kell imádkoznunk azért, hogy Isten áldja meg az emberiség békés jövődjére vonatkozó szándékokat. Könyörögnünk kell a világmindenség Urához, hogy a világot tartsa méltónak az életre, a boldogulásra és a felemelkedésre.

Ebben a korszakban meg kell erősödnie a keresztyények állásfoglalásának a béke érdekében. Többet kell szót váltanunk egymással, az emberiség döntő kérdéseit illetően.

Isten kegyelme Jézus Krisztusban az egész embervilágnak megjelent. Ebben a kegyelemben bízva tudjuk, hogy Isten javát akarja a világnak, győzelemre fogja vinni az igazságnak és a békének a törekvéseit, egyházát pedig meg fogja erősíteni a világ földi javáért és megmaradásáért folytatott küzdelemben, miközben reménységgel várjuk a végső, teljes emberi egység helyreállítását ISTEN ORSZÁGÁBAN.

A babiloni fogság utáni gyülekezet

II.

A RESTAURÁCIÓ KORA

(Folytatás)

Az előbbieket mellett a krónikák szerzője, vagy a szerzőkollektíva írott forrásanyagot is felhasznál. Persze csak akkor, ha a tárgyalt eseményekre nézve egyáltalában van ilyen. (Legtöbbször a királyi vagy a papi körök hivatalos irattárában találunk a krónikairók használható feljegyzéseket, hivatalos rendeleteket, okiratokat.)

Az ilyenformán több helyről s kézből összegyűjtött anyag elrendezése azután bizonyos szempontok alapján történik. (Ez különbözteti meg éppen az ösztönös népi anyaggyűjtéstől.) Az elrendezés egyben veszedelme is ennek a munkának, mert az esetek túlnyomó részében tendenciózusan történik.

Az első veszedelem abból adódik, hogy a régi világban csak az uralkodó hivatalnokai, a papság értett a betűvetéshez, az írás, olvasás művészetéhez és így nyilvánvaló az, hogy ez a réteg a maga beállítottsága, de még inkább érdekeinek megfelelően szelektálta, rendezte az összegyűjtött anyagot.

Tegyük ez utóbbit érthetőbbé két — tárgyunktól ugyan messze eső, de nagyon közismert — példával.

Az egyik Róma világából való: Vergilius (szinte így lehet teljes határozottsággal mondani) nem annyira a maga költői, dicsőségét kereste az Aeneis megírásában, hanem kenyéradó gazdájáét, az általa — szívből avagy színből — csodált Augustus császáráét. Már kortársai között is az volt a vélemény, hogy csak azért írta meg hatalmas eposzát, hogy abban a művészet eszközével és erejével igazolja az amúgy a középsztályból származó Augustus családjának ősi nemességét, a Gens Juliának trójai származását. Nem kétséges: az eposz csúcса a császár fenkölt, bölcs személye, és így minden előbbi eseményt erről a csúcsról, ebből a szemzőből kell nézni. S egyben ez a tendenciája, rendező-, vezérlőelve a nagy terjedelmű hőskölteménynek.

A másik példát a magunk világából, a magyarság történelméből vehetjük. Anonymus és Kézai Gestája, Krónikája sok szempontból igen értékes munka. Már csak azért is az, mert a néhány bizánci tudósításon kívül semmi írás nem maradt ránk népünk őstörténetéből. De az értékük mellett van egy hatalmas fogyatkozásuk. Az hogy a királyi udvarban, a hivatalos körök számára íródott. Ha pedig ehhez hozzátesszük azt, hogy az Árpádházi királyok korában éltek, akkor nem csodálkozhatunk azon, hogy Álmos fiát, Árpádot, teszik meg a honfoglaló magyarság vezérének. Az újabb kutatások viszont azt mutatták ki, hogy ez az adat bizonyos tekintetben megtévesztő, mivel mellette — esetleg felette — még egy vezetője is volt az Etelközbe bevándorló törzseknek. Róla azonban hallgatnak a krónikások. Nem tettek mást, mint-hogy rendezték az anyagot... Hogy ebből aztán kimaradt a magyarság valódi képe, többek között vallásos mondavilága, arról már az új hit papjai tehettek, mert ők maguk is mindent megtettek, hogy újdonsült híveik fejében „rendezzék” az ősi hagyományokat.

A különböző kútfők, forrásiratok egységes szemléletű egybedolgozása és az esetleges újabb átdolgozás mégis azt hozta rendszerint magával — így tárgyunk esetében is —, hogy még az egységes szempontok alapján sem lett egységes az írásba foglalt mű. Könnyen felfedezhető ellentmondások találhatók meg bennük, ami nemcsak gondatlansággal magyarázható, hanem azzal is, hogy a valóságos események, a benne szereplő személyek könnyen összekeverődhetnek akkor, ha azok krónikása jóval az események lezajlása után fogott neki munkájának. Tévedések alapja lehet még szóbeli és az írásba foglalt források ellentmondása, esetleges tévedése, pontatlansága.

A könyvek tartalma

Az az egységes krónikai mű, amit ma általában a már említett hármas tagoltságban szoktunk emlegetni, magán viseli az eddig elmondott jellemvonásokat.

Az elbeszélés Ádámmal kezdődik és Nehemiás utolsó kultikus intézkedéseivel fejeződik be, s a következő nagyobb egységekre tagolható:

1. *Őstörténet Adámtól Saulig*: I. Sámuel 1—9. (Szár az névjegyzék.)
2. *Saul halála*: Dávid: I. 10—29.
4. *Salamon* II. 1—9.
5. *A 10 nemzetség (törzs) története*, bukása a Cirusz ediktum megjelenéséig: II. 10—36.
6. *Az állami és kultikus élet alapjainak lerakása* Zerubbábel és Jé-sua vezetésével: Esdrás 1—6.
7. *Esdrás reformja*: 7—10.
8. *Nehemiás megbízatása*, Jeruzsálem falainak megépítése: Nehemiás 1—6.
9. *Belső rendszabályok életbeléptetése*, a samaritánusokkal való szakítás, a „tisza” zsidó gyülekezet megalakítása: 7—13.

A nagy vonalakban részletezett mű anyagában többfajta forrás keveredik. Az első — természetesen — a népi hagyományanyag, amely — amint már mondtuk — nélkülözhetetlen alapja minden történeti munkának, elbeszélésnek. Persze erről nem beszél, nem árulkodik a krónikás, de ő sem tehetett mást, mint mindenkori kollégái. Viszont többször történik utalás írott forrásokra. Ezek részben azonosíthatók a Sámuel, illetve a Királyok könyve egy-egy szakaszával, vagy a névjegyzékek esetében az elbeszélő könyvek hasonló jellegű listáival.

Az említett írott források más része olyan könyvekre, gyűjteményekre vezethető vissza, amelyek azóta elvesztek, feledésbe mentek. Sajnos, ma már ezekről nincsen világos fogalmunk és így az is feltehető, hogy részben a Sámuel, Királyok könyvének más megjelöléséről lehet szó. A rend kedvéért azért minden megjegyzés nélkül közöljük a hivatkozott művek címét:

1. *Izráel és Juda királyainak könyve*. (I. Krón. 9, 1., II. 27,7., 35, 27., 36, 8.)
2. *Juda és Izráel királyainak könyve*. (II. Krón. 16, 11., 25, 26., 28, 26., 32, 32.)

3. Izráel királyainak könyve. (II. Krón 20, 34.)
4. Izráel királyainak szavai. (dibré malkéi). (II. Krón 33, 18.)
5. A királyok könyvének magyarázatai (midrás). (II. Krón 24, 27.)

A kutatók szemében különösen az utolsó helyen említett midrás bír nagy jelentőséggel. Jórészüik azon a véleményen van, hogy ebben az azóta már elveszett műben kell keresni a krónikás legfontosabb forrás-iratát. A „midrás” szó magyarázatot, tanulmányt, kommentárt jelent, tehát egy olyan irodalmi műfajt, amely nem egyszerűen csak adatköz-
lést végez, hanem az adatok csoportosítása (legtöbbször tendenciózus rendszerezése) mellett magyarázatot, értékelést is fűz a leírtakhoz. Sajnos, az eredeti anyag elkallódása miatt ezt a feltevést nem lehet teljességgel igazolni és így csak mint kuriózumot tarthatjuk számon azt a tényt, hogy az első ótestamentumi írásmagyarázati munka anyaga húzódik meg a Krónikák könyvének sorai mögött.

Az előbbieken felsorolt címekkel azonban még nem ér véget a kútfőként felhasznált művek sora. Jónéhány helyen ismert és ismeretlen személyek — többnyire próféták — szavaira, már írásban is lerögzített igehirdetésre utal a szerző. Így utalás történik többek között *Nátán próféta szavaira és a „nagy” Ezsaiás látomásaira.* (17)

Esdrás és Nehemiás könyvében újabb forrásiratok bukkannak a figyelmes olvasó elé: a *susai perzsa uralkodói udvar hivatalos rendeleteinek, utasításainak arám, illetve héberre fordított szövegei és az ún. Esdrás és Nehemiás memoárok, visszaemlékezések töredékes anyaga.*

A perzsa királyi udvar levéltárának idézett rendeletei, iratai magukban foglalják az ún. Cirusz ediktumot, éppúgy, mint a gáncsoskodók rosszindulatú jelentésére adott uralkodói választ (Esdrás 5, 6–28.). De ugyanígy hivatalos okmányra hivatkozik, támaszkodik a krónikaíró akkor is, amikor megokolja, igazolja Esdrás küldetését (7. fejj.) vagy Nehemiás Jeruzsálembé való érkezésének okait, körülményeit. (Neh 2, 8.).

Azt ma már ugyancsak nehéz lenne megállapítani, hogy milyen mértékben támaszkodott a szerző a két utolsó könyv vezető egyéniségeinek, Esdrásnak és Nehemiásnak, írásba foglalt visszaemlékezéseire, esetleges hivatalos jelentéseire, de tényként kell elfogadnunk azt, hogy ilyen írásművek is voltak előtte, amikor a maga munkáját megalkotta. Erre az a momentum utal, hogy nem is egy esetben első személyben beszélteti az események két főszereplőjét. (18)

Ezzel nagyjából végére is értünk volna a felhasznált irodalom, forrásiratok felsorolásának, de a tények regisztrálásával még nem mondtunk el minden lényegest a szerző munkájával kapcsolatban. S éppen talán a legfontosabbról nem beszéltünk még: a mű tendenciájáról, rendszerező szempontjairól, a szerző teológiai, világnézeti állásfoglalásáról, az abból következő „sémáról”.

Ilyen tendencia, rendszerező elv, séma után nem is nagyon kell tudakozódnunk. Néhány szembetűnő írói fogás, a másik krónikás mű — a Sámuel és Királyok könyvei — néhány szakaszának, s az általunk tárgyalt munka megfelelő részeinek összehasonlítása világossá teszi azt, hogy milyen szempontok, elvek vezették írónkat (írónkat) a maga krónikájának megalkotásában.

Az első szembetűnő írói fogás a névsorok, származásjegyzékek — még a történeti elbeszélések kárára is — túltengő szerepeltetése. A nevek hosszú sora nemcsak az első kilenc fejezet teljes egészét foglalják

le, hanem a továbbiakban is minduntalan felbukkannak. Ádámnál kezdődnek és a 400-as évek végén fejeződnek be, s mint ilyenek, nagyrésztben a Thora és az elbeszélő könyvek anyagából valók. Ebben tehát nem találunk semmi új vonást az előzőekhez képest. De rögtön feltűnővé lesz a szerző tendenciája, ha az egyes névjegyzékek csoportosítását, a papi, lévítai családok származási táblázatait vesszük szemügyre.

A családfák csoportosításából az tűnik ki, hogy a szerző számára az Istentől való kiválasztás tényének az igazolása a legfontosabb. Az, hogy Ádámtól kezdődően egészen Esdrás idejéig egy egyenes vonal húzódik végig; a folytonosság — néha az az ember érzése, hogy a „jogfolytonosság” — vonala, amely Isten kiválasztásának állandóságát akarja igazolni. *S bármennyire is el tudjuk fogadni azt, hogy valóban Isten választotta ki magának Izráel népét, de ezt a tényt így, ilyen eszközökkel magyarázni egy kicsit túlzás s pontosan az a magatartás, ami ellen a próféták olyan nagy erővel küzdöttek. Az Isten kiválasztása nem a nemzedékek folyamatos egymásutánjában, hanem az Ő végtelen hűségében, kegyelmében keresendő és csak itt található meg!*

A papi, de különösen lévítai nemzetségtáblázatok közlése még az előbbieknél is jobban árulkodik. Ezeknek a névsoroknak az a feladatuk, hogy egyrészt a fogság utáni papság cadokita származását, másrészt a lévíták szolgálatának fontosságát legalizálják, igazolják. Az elsőre nincs mit mondanunk, mert ez az írásbeli igazolás csak a szerző korának vezető papi testülete számára volt fontos, a mi számunkra már nem bír különös jelentőséggel. A második megfigyelés azonban már több érdeklődésre tarthat számot, mert bizonyos vonatkozásban ellentétben áll az Ószövetséggel, ilyen jellegű tudósításaival. Ez az ellentét abban nyilvánul meg, hogy a lévíták a történelem folyamán nem bírtak olyan nagy jelentőséggel, mint ahogyan ezt a szerző a névsorok útján és más módon állítja. Legalábbis erről tanúskodik Sámuel és a Királyok könyve. Szerzőnk viszont annyira megy ebbeli igekezetében, hogy Sámuel Lévii családjából származtatja —, hogy csak egy példát ragadjunk ki a sok közül — holott a Sámuel könyvek felirata szerint efraimita, azaz az Efraim törzs területén élő családból való volt. (19)

A papság és a lévíták szolgálatának jelentőségét más helyen is erősen aláhúzza a szerző. S teszi ezt úgy, hogy nem egyszer kiegészíti, helyreigazítja az előző történeti könyvek tudósítását. Vegyünk erre is jellemző példát.

II. Sámuel 6. szinte riportszerűen, nagy részletességgel írja le a szövetség ládájának Bahalából Jeruzsálembe vitelét. E „riport” főszereplője a király, Dávid, akinek rémületét, későbbi határtalan örömet, mely végül is féktelen táncrea ragadtatja, olyan plasztikusan festi meg a szerző, hogy magunk előtt látjuk az egész jelenetet. Ugyanakkor az I. Krónika 13. tárgyilagos szárazságú elbeszélése véletlenül sem felejt ki azt a megjegyzést, hogy Dávid legelső gondja volt összegyűjteni a papokat és a lévítákat, s csak ennek megtörténte után indult el a kultuszban olyan nagy jelentőséggel bíró ládáért.

A krónikás azt sem mulasztja el, hogy többször is hangsúlyozza: a lévíták kiváltságai Dávidtól valók. (I. Krón 6, 31–32., 15. fej stb.). Ezzel a véleményével viszont ismét ellentétbe kerül elődeivel, mert ők semmi ilyesmiről nem tudnak. (20)

Az előbbieknél megfelelően nagy hangsúlyt kap a kultuszi élet, mégpedig — és ez az érdekes — abban a formában, amely végeredmény-

ben csak a fogság utáni gyülekezet újjáalakulása után volt lehetséges. Valljuk be, ebben önmagában még nem lenne semmi furcsaság, de akkor már rögtön nemcsak furcsának, de különösnek is kell mondanunk a szerző magatartását, amikor a kultusz fontosságát a prófétai hit, igehirdetés rovására hangsúlyozza.

A moabiták jónéhányszor megkeserítették a maroknyi nép életét. Ezt könnyen meg is tehetők, hiszen csak a „szomszédból” kellett átugraniok és máris a judeai s izráeli állam területén voltak. Így történt ez akkor is, amikor Izráelben Jehóráam s Júdában Jehósafát volt a király. A két uralkodó látva a közelgő veszedelmet, szövetségre lépve az edomita királlyal, felkészül annak fogadására. A felkészüléssel azonban valami baj lehetett, mert olyan helyre vezették az egyesült sereget, ahol nem volt semmi víz. A teljes tanácstalanságban Jehósafát kap elsőnek észhez: „Nincs-e itt az Úrnak valamelyik prófétája, hogy megkérdezzük általa az Urat?”

Elizeus tanácsa, amit végeredményben az Istentől kapott, végül is kisegíti a bajba jutott uralkodókat, akik fényes győzelmet aratnak Mésa, a moabita uralkodó felett. Így mondja ezt el II. Királyok 3. fejezete.

Ezzel szemben egészen másról tud a II. Krónika 20. elbeszélője. Már ott is ellentmondásba kerül az előbbi tudósítással, amikor a történet szereplőit sorolja fel (21). De ez még hagyján. Ott jön a bökkenő, amikor a megrémült tömeg elé Jahaziél lévita lép és ő hirdeti azt, hogy nem érheti vereség a király seregét. (22)

Elizeus helyett Jahaziél lévita: ez az a lényeges különbség, amely nemcsak szembeállítja egymással a két tudósítást, hanem még inkább elárulja a krónikás teológiai alapállását. S ezek után az is természetes, hogy a csata után körmenet indul a templom felé nagy énekléssel. (Az ének, a hosszú imádságok is jellegzetes színfoltjai a Krónikák könyvének.)

Nem mehetünk végére minden vonatkozásban azoknak a jellemző vonásoknak, amelyek tárgyunk tendenciáját hozzák világosságra, de két vonatkozásban mégis ki kell terjesztenünk vizsgálódásainkat. Az egyik vonatkozás általános, a másik az ebből következő erkölcsi jellegű.

A már említett példák alapján is, de sok más bizonyíték alapján is teljesen világos az, hogy a *Krónikák könyve számára az a kegyesség, az egyedüli helyes és jó, hogy a kultuszban, a kultuszi szabályok maradás nélkül teljesítésében csúcsozodik ki.* Ezért lesz számára az egyedüli fokmérő a kultuszi kegyesség, amikor egy-egy uralkodó magatartásáról, ténykedéseiről van szó. A „gonoszat cselekedett az ÚR előtt” félmondat majdnem mindig azt jelenti, hogy a kultikus törvények valamelyikét lépte túl az, akinek a neve mellé kerül. S ez a mechanikus ítélletalkotás, a dolgok summás elintézése nem csupán visszatérő refren, hanem egy történelemszemlélet következetes megvalósítása, konzekvenciáinak levonása. A végső fokon a „do ut des”-elv, ha nem is precízen megfogalmazott, de annál precízebben gyakorolt kivitelezése az, ami az emberi agyvelőt éppen úgy befolyásolja, mint ahogyan az író tollát irányítja. (23)

Ez az elv édestestvére a „ius talionis” ótestamentomi megfelelőjének. A matematikája egészen egyszerű: a kegyes ember élete boldog, a buzgó hívő nem lehet más, mint gazdag és Isten megáldja őt hosszú élettal, sok gyerekkel stb. A fordítottja pedig szintén nyilvánvaló: a

törvénytípró nem számíthat se hosszú életre, se sok gyerekre, se gazdagságra.

De mi történik akkor, ha ez az egyszeregy nem válik be? Ilyenkor két dolog lehetséges. Az egyik az, hogy az ember elkezd gondolkodni: vajon helyes az, amit hisz? Nincs valahol valami tévedés? Nem komplikáltabb-e a valóság, mint ahogyan bárki is gondolná? S ez a becsületes, hívó magatartás, amire nemcsak a proféták igehirdetésében találunk utalást, hanem a köznapi kegyesség apró jeleiben is, s nem utolsósorban egy olyan hatalmas alkotásban, mint Jób könyvében.

A krónikás számára azonban a másik út látszott a megfelelőbbnek: a „bizonyítvány megmagyarázása”. Mégpedig a következő módon:

Manasséről a II. Kir. 21. fejezete nem fest valami gyönyörűséges képet. Sőt a könyv írója nemcsak a jólismert elítélő „gonoszul cselekedett az Úr” előtt félmondatot teszi neve mellé, hanem nem mulasztja el megjegyezni, hogy pogányoskodása, bűnei mellett „sok ártatlan vért is kiontott” úgyannyira, hogy „megtöltötte Jeruzsálemet végtől végig”. Szerzőnk számára a szomorú tények regisztrálásán túl nem jelent más problémát. Mindenesetre megvan róla a véleménye, de nem von le belőle messzebbmenő következtetéseket. Számára az sem jelent problémát, hogy a király gonoszsága ellenére is aránylag hosszú életet élt, sokáig uralkodott és uralkodásának idején az ország meglehetősen nyugodtan élt, mert nem háborgatta külső ellenség.

De nem így a Krónikák könyvének szerzője. Az ő mentalitásából egyenesen következik az, hogy egy ilyen ember élete nem érhet csöndes véget, vagy ha igen, akkor valamiképpen meg kell változnia. A II. Krón 33-ban éppen ezért azt olvassuk, hogy Manasse háborúba keveredik az asszír uralkodóval, aki legyőzi őt s fogolyként Babilonba hurcolja. (Megszenvedett hát bűneiért.) Sőt, amikor fogságában megalázkodott Isten előtt, akkor még azt is elérte, hogy visszatérhetett országának fővárosába, ahol életének hátralevő éveiben nagy buzgósággal mutatta be a hálaadó áldozatokat s építette az oltárokat.

A két tudósítást összevetve furcsa gondolata támad az embernek: vajon, ha valóban ilyen kegyessé lett volna egyszeriben az uralkodó, akkor miért hallgatta el ezt a Királyok könyvének írója? S miért nem tud arról a háborúról, amelyben bizonyára nem kis vesztesége lehetett az amúgy sem nagy lélekszámú népnek? S ilyen megfontolások után inkább hajlik affelé a vélemény felé, hogy itt Manassénak csak azért kellett „megtérnie”, hogy „kijöjjön az egyszeregy”, hogy ne lehessen kivétel a szabály alól, mintsem, hogy azt mondaná, hogy a Királyok szerzője tévedett.

Az elmondottak után azt hiszem, hogy nem is nagyon kell levonunk a végső következtetéseket s nem is nagyon kell kérdezősködnünk az után, hogy vajon milyen teológiai alapállás, milyen tendencia vezette a krónikás tollát. Találkoztunk már vele egynehányszor; hiszen szinte lépten-nyomon nem egy-egy árulkodó megnyilvánulása. A *masszív papi magatartás* ez. *Éppen az a magatartás, amely tönkresilányította az ősi profétai hitet éppúgy, mint ahogyan jól átfésülve a régi hagyományanyagot, a maga szájaíze szerint formálta át, hogy igazolhassa a maga törvényeskedő, életidegen, merev magatartását.* (24)

(Folytatjuk)

Vámos József

Isten népe a hétköznapokban

(Bibliáirai vázlatok Péter I. levele alapján)

1. VÁLASZTOTTAK GYÜLEKEZETE

1, 1—2.

Péter 1. levelét az úgynevezett „katolikus” levelek között találjuk. Ide soroljuk még Jakab, Péter 2. és János 1—3. levelét is. A katolikus jelző, mely jelenthet közönségeset, általánost, egyetemet, arra utal, hogy ezek a levelek általános jellegűek. Nem egy konkrét gyülekezethez szólnak, nem konkrét gyülekezeti kérdésekre adnak választ — az egész egyház, minden hívő ember kaphat belőle eligazítást mindennapi kérdéseire.

Az ókori levél formája szerint a levél elején nevezi meg magát írója: Péter, Jézus Krisztus apostola. Nem sajátkezűleg írja a levelet, hanem Silvánus által, aki valószínűleg egyenlő a Silással, akinek nevével az Újszövetségben többször találkozunk (Ap. csel. 15, 27; 2. Kor. 1, 19; 1. Thess. 1, 1; 2. Thess. 1, 1.). Innen érthető a galileabeli halásztól talán szokatlan nyelvi és stilisztikai tökéletesség, s a levélnek néhány mozzanata, amit a bevezetés-kritika túlélesítve, sokszor a hitelesség rovására igyekezett írni. A levél belső szellemisége azonban végig tanúskodik annak az embernek gondolatvilágáról, hitéről, bizonyosságáról, aki látta és megismerte a Krisztust, az Élő Istennek Fiát —, akinek útját végigkísérhetjük a Genezáreth-tó partjától a tanítványságon, hitének szép példáin, kísértésein, apostoli kiküldésén, az első gyülekezetben betöltött vezető tisztén keresztül egészen a hagyomány által továbbadott, már a legendák homályába vesző, életútjának végét jelentő kereszthaláláig.

Mindézek alapján természetesnek hat, hogy Jézus Krisztus apostola-ként mutatkozik be a levélben megszólított gyülekezeteknek. De ez a bemutatkozás arra figyelmeztet, hogy a levél írója nem a maga nevében szólal meg, hanem annak nevében, aki őt elküldötte. „A küldött olyan, mint az ő küldője” — vallották az apostol korának emberei. Így olvasta a levelet a gyülekezet kétezer évvel ezelőtt, és így kell azt nekünk is hallgatnunk, mint akik az emberi szó hangszóróján keresztül Jézus Krisztus üzenetét hallgatják. A dolog természeténél fogva persze át-színezi ezt az üzenetet annak a hangja, aki Krisztustól azt a parancsot kapta, hogy őrizze és legeltesse az ő juhait.

A levél címzettei Pontusban, Galáciában, Kappadóciában, Ázsiában és Bithiniában, azaz egy nagy területen szétszórtságban élő jövevények, akiket Isten kiválasztott. S ezzel a levél máris közelebb került a szívünkhöz, akik történelmi és földrajzi adottságainknál fogva tudjuk, mi a szórványsors. Apró gyülekezetek képeznek meg a szemeink előtt, mint itt is, ott is felvillanó lámpafények egy nagy tanyavilágban — körülvéve s magukban hordozva sok kísértést, hogy szétszóródottakból széthullókká legyenek. Mágondolkodású emberek tengerében élve, sokszor azzal a kísértéssel, hogy teljesen idegennek és érdektelennek tekintsék a körülöttük élő világot, máskor meg, hogy másvoltuk kellemetlen kísérőjelenségeitől szabadulhassanak, hajlamosak azonosulni.

De mi teszi mássá ezeket a nagy emberi közösségekben szétszórta kicsiny emberréjüket? Mi az, ami mégis egybefoja őket akár Galáciában, akár Kis-Ázsiában vagy bárhol másutt éljenek is?

Kiválasztottak! Nem abban az értelemben, ahogyan e jelzõt annak a kornak, de bizonyára az emberiség más korainak arisztokratikus vállalási vagy filozófiai rendszereinek képviselõi vallották és képzelték. Választott voltuk* nem elõnyt, méltóságot, vagy más ehhez hasonlót jelentett, hanem elsõsorban feladatot, amit a levél írója így fogalmaz meg: megszentelés, engedelmisség. Erre választotta ki õket az Atya Isten, aki mint mindenek teremtõje a maga képére és hasonlatosságára, gyermekének formálta az embert. Ezt az ember felõli elsõ isteni elhatározást kell valósággá élniök a választottaknak, hogy mintegy példáivá, tükréivé váljanak a Teremtõ szándékának. Hogy hirdessék egész életükkel Annak hatalmas cselekedeteit, aki a sötétségbõl az Ő csodálatos világosságára hívta el õket. (2, 9.)

Erre a más éltre Jézus Krisztusnak, az apostol küldõjének áldozata ad lehetõséget. Mert áldozata, mint régen az ószövetségi engesztelõ áldozat, felszabadít az engedetlen, tékozló gyermeki lelkület kötelékei alól. Kegyelmet és bûnbocsánatot jelent minden engedetlenségre, az Istennel és emberekkel való béke áldott állapotát ajándékozva vissza.

Hogy ez az áldozat valóban a megszentelõdés és engedelmisség érett gyümölcsseit eredményezze, azt a Szentlélek munkálja bennük. Belső világukat tisztítja meg elsõsorban, hogy új vágyak és új indulatok nyomán szent és engedelmes élet szülessék.

A Krisztus áldozatában megjelenõ bûnbocsátó kegyelem és a Lélek munkája nyomán fakadó új élet elfogadása jelenti azt a más, ami a választottakat jellemzi. Ebbõl táplálkozik bennük az a lelkület, amely Istennel és emberekkel a béke boldog állapotára törekszik.

Ezt kívánja bõségben munkatársaival együtt a római birodalom fõvárosában tartózkodó apostol a szétszórta élõ és magukat Isten választott népének valló keresztyéneknek. A mi gyülekezeteink is könyörögjenek Istennek, hogy a Krisztus kegyelme és a Lélek ereje által a megszentelõdés és engedelmisség útját járhassuk. Így bizonyítsuk meg, hogy meghallottuk Isten elválasztó szavát és megértettük békét munkáló akarátát.

2. A VÁLASZTOTTAK REMÉNYSÉGE

1, 3—12.

A tulajdonképpeni levél hálaadó, Istent magasztaló imádsággal kezdõdik.

A hálaadás tárgya az Isten által elkészített örökiség. A gyülekezetet tehát Isten nemcsak arra választotta el, hogy megszentelt engedelmes életet éljen e földön, hanem arra is, hogy nékiik adja az örökséget. Az örökség az üdvösség. Olyan „mennyei” állapot, melyben az ember mindig boldog és ezt a boldogságát nem rontja meg és nem szünteti meg semmi. Ilyen állapot valóban csak a mennyben lehetséges, az Istennel való közösségben, ahol nincs már többé bûn, s elmaradnak a bûn következményei is: szenvedés, betegség, halál. Ez az állapot az ember számára mindig csak hiú álom maradna, hiszen Isten iránti engedetlenségével éppen ebbõl zárta ki magát. Most azonban maga Isten lépett közbe, hogy az ember visszakerülhessen ebbe a boldog állapotba.

Ez Jézus Krisztusnak a halálból való feltámadása által lehetséges. Krisztus feltámadása a bûn és halál feletti gyõzelmét hirdeti. A feltámadott Úr — akit nem látunk, de akirõl hisszük, hogy él —, munkál-

codik, hogy győzelméből részt kapjunk. Hogy életünkben bocsánata által eltűnjön a bűn, hogy Szentlelke által új, Istennek engedelmes életet élhessünk és a halál kötelékéből Hozzá hasonlóan megszabadulva, örökké boldogan együtt élhessünk Teremtőnkkel.

Az örökséget Jézus Krisztus eljövetelekor nyerjük el. A gyülekezet a visszajövetel napjára tekint előre reménységgel, mint egy vándorcsoport az otthon messzire világító fényére. Ez a reménység ad erőt, hogy küzdjön a bűn ellen és törekedjen a jóra, mert tudja, hogy elnyerheti az örökséget, hazaérhet és részesedhet az atyai ház minden áldásában — örökké együtt élhet mennyei Atyjával. Újjászületés nem más, mint a bűnbocsánatból és Lélek irányításával élni az üdvösség elérésének reménységében.

Földi életünk ideje hitünk próbatételének időszaka. Különböző külső és belső kísértésekkel kell megbirkóznunk. De éppen ezek között a kísértések között kell megbizonyítanunk, hogy hitünk élő reménység, komoly meggyőződés Isten üdvözítő akaratáról, bizalom Isten ígéreteiben, harc a bűn ellen a Feltámadott erejével.

A kísértések közben Isten nem hagy magunkra. Hatalmával őriz hit által az üdvösségre. Körülvesz bennünket és eltávolít tőlünk olyan próbatételeket, amelyeket nem tudnánk elhordozni. Minden erő feletti hatalmával mellénk áll a bűnök ellen vívott harcunkban és győzelemre segít. Így érik hitünk dicséretre, dicsőségre és tisztességre méltóvá. De így lesz hitbeli reménységünk nemcsak egy távolabbi eső cél: az Istennel való zavartalan boldog örökélet óhajta és várása, hanem egy olyan győztes új élet forrásává, amely itt ezen a földön is munkálja már Isten bűn és halál elleni akaratát és válik áldássá az emberek számára, akik között élünk.

Az örökségre Isten bennünket a keresztségben hívott el, akkor szült újjá Jézus Krisztus feltámadása által. A reménységben eltöltött élet tulajdonképpen mindennapi visszatérés, hálás megragadása a keresztségben kapott ígéreteknek.

3. A VALASZTOTTAK SZENT ÉLETE A REMÉNYSÉG ALAPJÁN

1. 13—21.

Az örökség készen van Jézus Krisztus feltámadása által. Az üdvösség hitben már a miénk. Isten Lelkének erejével kész bennünket segíteni. Fel hát az új életre!

Az új élet egyik tevékenysége szembefordulás a korábbi kívánságokkal. Küzdelem minden ellen, ami Istentől elválaszthatna, ami velem szembeállíthatna. Az új élet megszületett, de az ember fel akar támadni. A szív mélyén vágyak és kívánságok támadnak. Vajon cselekedetkévé érlelődnek-e? Azt nem akadályozhatjuk meg, hogy a madarak elrepüljenek a fejünk felett, de hogy a hajunkban fészket rakjanak, azt igen. A kísértéseket nem kerülhetjük el, de hogy bűnné érjenek, az ellen Isten erejével harcolhatunk.

Az új élet másik törekvése a szentség. Szentnek lenni bibliai értelemben azt jelenti: Istenhez tartozni, Istennek szolgálni. Az örökségre elhívott gyülekezetnek teljes életében szentnek kell lennie. Isten nemcsak szent órákat, szent napokat, szent mozdulatokat, vagy gondolatokat vár tőlünk, hanem teljesen neki szolgáló életet, amelyben (gondoljunk az első és nagy parancsolatra) az ember egész élettevékenységével Isten-

nek szolgál. A gyülekezet és benne az egyes hívő ember nemcsak az istentiszteleten szolgálja Istent, hanem mindig és mindenkor. Istentiszteletté kell lennie annak is, amit hétköznapijaiban gondol, mond, vagy cselekszik. Családjában, munkahelyén, népe között. Szentnek lenni azt jelenti, hogy átjár bennünket Istennek. Lelke s így rajtunk keresztül is csupa szent dolog történik. Isten akarata, tisztaság, béke, igazság valósul általunk és körülöttünk.

Ahhoz, hogy az új élet így teljesedjék bennünk és Isten akarata így valósuljon általunk, szükséges, hogy tökéletesen reménykedjünk a kegyelemben. Higgyük, hogy Isten szeret bennünket és Isten szereti az egész világot. Jót akar és jót munkál. Ő valóban az igazság, béke, a tisztaság — az élet oldalán áll, és emberboldogító tervét teljes győzelemre juttatja a Jézus Krisztus visszajövetelekor. E nélkül a hit nélkül értelmetlen kegyeskedéssé lenne egész vallásosságunk.

A felszólításhoz egy figyelmeztetés és egy buzdítás csatlakozik

A figyelmeztetés arról szól, hogy Isten személyválogatás nélkül ítél. A kiválasztottság nem jelenti azt, hogy mindegy mit cselekszünk, miénk már az örökség. Izrael ebbe a tévedésbe esett, ezért lett hiábavalóvá, veszett kárba az atyák élete. (1. Kor. 10.) Isten a cselekedetek szerint ítél. Az elhívottaknak is ugyanazzal a mértékkel, sőt még szigorúbbal mér, mint azoknak, akik nem hallották meg szavát. Az elválasztottságot cselekedetekkel kell igazolni.

A biztatás az, hogy Krisztus áldozata által éppen a hiábavaló kegyeskedéstől szabadultunk meg. És ez az áldozat arra is elegendő, hogy elfedje az elhívás utáni vétkeinket is. Ez az áldozat arról is meggyőz, hogy Isten annyira szeretett, hogy ilyen nagy árat fizetett értünk. Hogyne tenne meg mindent, hogy áldozata rajtunk ne vesszen kárba. Ézért az új életért vívott harcban hívjuk segítségül szüntelenül az Ő nevét.

4. AZ ÚJ ÉLET LEGNAGYOBB TÖRVÉNYE

1, 22—25.

Az új élet alapja az evangélium: Krisztus meghalt és feltámadott értünk.

Az új élet célja, hogy örököljük az üdvösséget.

Mindkettő valóságos esemény: az első akkor történt, mikor Krisztus valóságosan jött el, valóságosan szenvedett és halt meg, és valóságosan támadott fel. Valóságos esemény lesz a örökség elnyerése is visszajövetelekor. Az ige kifejezése: igazság (alétheia) ezekre a valóságos eseményekre utal.

A hit ezekre a valóságos eseményekre támaszkodik. Több azonban ezeknek az eseményeknek az elhívésénél. Az ószövetségi hit is (gondoljunk Ábrahámra) engedelmisséget is jelentett. Az újszövetségi hit is azt jelenti, hogy megragadva az események ajándékait, életemet a már megtörtént és a jövőre megígért isteni cselekvéshez igazítom.

Mivel Isten cselekvései ember iránti szeretetéről tesznek bizonysgot, az új, szent élet legalapvetőbb törvénye is az emberszeretet. De nemcsak külső törvénye, hanem belső rugója is. Olyan Isten szeretetéből való áldott mag, amelyből hasonlóképpen a szeretet áldott hajtása, gyümölcse — cselekedetei származnak. Ezek a cselekedetek, mint Isten szeretetének cselekedetei, örökké megmaradnak. Együtt jönnek velünk az

örökkévalóságba, ahonnan a örökkévaló Ige, Isten tetetöltött szeretete származik.

Ez a szeretet hatalmában tartja a szívet, az agyat, a kezét és a száját egyaránt és állandó tevékenységre ösztönzi az újjászült embert. Nem felülről néz le az embertársára hipokrita módon, hanem hozzáisiet, mint az irtalmas samarítánus útítársához, gyógyítja, kötözi sebeit, talpraállítja. Sőt nemcsak a bajban van mellette és igyekszik abból kimenteni, hanem van szeme meglátni a veszedelmet, amely a másikat fenyegeti és van bátorsága szembeszállni azzal. Így lesz ellenségévé az emberi élet és boldogság minden ellenségének: kizsákmányolásnak, elnyomásnak, háborúnak. És így lesz támogatójává mindannak, ami az Istennek oly drága emberi életet szebbé, meglegedettebbé, tisztábbá, igazabbá, reményteljesebbé teheti. S mindez az igazság iránt való engedelmségből következik természetesen.

5. ISTEN VÁLASZTOTTAI A GYÜLEKEZETBEN

2, 1—11.

Isten választottai nem maradnak magukban. Isten közösségbe kovácsolja őket. A szóló-kereszténység képtelenség. Annak, akit Isten kiválasztott, be kell épülnie a gyülekezetbe, helyesebben engednie kell, hogy Isten beépítse oda. A ház a zsidó gondolkodásban egyértelmű volt az otthonnal. A gyülekezet „háza” a kiválasztottak lelki otthona. Helyesen felelnek erre a kérdésre: „Mi néked a gyülekezet?” konfirmándusaink így: „A gyülekezet nékem lelki otthonom stb.” Ebben a lelki otthonban minden és mindenki Jézus Krisztushoz, a szegeletkőhöz igazodik. Bár-mely más elképzelés vagy gyakorlat az egyházépítésről eleve kudarcra van ítélve. Sokszor ezért került krízisbe az egyház élete. A mi egyházunk is.

Az épülés kifejezése arra figyelmeztet bennünket, hogy a gyülekezet nem befejezett épület. Nem lezárt kör, mint a Nőé bárkája. Perfekt, gyülekezeti közösség nincsen. Mert nemcsak új köveket épít be Isten az épületbe, hanem a már beépítetteket is újra és újra formálja, alakítja. A valóság sokkal több, mint a kép. Mert élő kövekről van szó. Emberekről, akik napról napra változhatnak és változnak is Istennek kegyelméből.

Az épület hasonlatát átszővi egy másik. A választottak „szent pap-ság”. Papnak lenni azt jelenti: az Úr szolgálatában állni és élni. A gyülekezetben mindenki pap. Még akkor is, ha Isten kegyelmi ajándékai alapján némelyeket kiemelt szolgálatra rendelt. De a gyülekezet nem oszthatik meg aktív és passzív tagokra. A maga módján mindenki papszkodik benne, hirdetve annak hatalmas cselekedeteit, aki a sötétségből az Ó csodálatos világosságára hívott el bennünket. Mindenki bemutatja lelki áldozatát, mely kedves Isten előtt. A lelki áldozat a lélek által istentiszteletté váló szót, gondolatot, vagy cselekvést jelenti — nem pedig valami elvont dolgot. Istennek papszkodni nemcsak egyes szent cselekményeket jelent, nem keresztényen „hőstetteket”, hanem életfolytatást. Olyan életet, ahol minden mozdulatot, a másik emberhez való viszonyt meghatározza a szolgálat lelke. Aki a gyülekezetben úgy végzi el a ráháruló feladatokat, hogy azok elvégzése bizonyosság Isten sötétségét, bünt legyőző erejéről és tisztát, igazat, békességeset munkáló szeretetéről, az áldoz igazán Istennek (olv. Róm. 12, 1—2.). Így válhat papi szolgálattá a gyülekezetben a legkisebb és talán sokak által észre sem vett tevékenység.

Igy lesz nyilvánvalóvá, hogy a gyülekezet Isten népe. Olyanok, akiket Isten kegyelmébe fogadott. Kegyelmevel felszabadította őket önös vágyaiktól, indulataik pusztító tüzétől és felszabadította őket a jónak cselekvésére. A gyülekezet életével nem magáról tesz bizonyosságot, hanem aki elhívta népét és sajátjának tekinti. Így találták kedvesnek valamikor az első keresztyén gyülekezetet. Nagyon sokat számít, hogy miképpen élünk a gyülekezeten belül, és hogyan mutatkozunk meg a bennünket körülvevő világ előtt, mint Isten népe. Ahogy a templom kiemelkedik rendszerint a többi épületek közül és hamarabb észre lehet venni rajta a repedéseket és omlásokat, így tűnik ki mindig élesebben a gyülekezetnek, mint közösségnek minden mulasztása, hiánya, bűne — más emberi közösségekkel ellentétben. Ez természetes, mert Isten népét világosságul, sóul, hegyen épített városul rendelte. Jó példává kell lennie a körülötte élők számára. Így szerezhet jó hírt Ura nevének.

Hogy a választottak Krisztushoz igazodó közösséggé, Istennek minden cselekedetükkel kedves áldozatot hozó papsággá, valóban Isten népévé legyenek, első feltétele, hogy le kell vetniök a bűnöket. Minden bűnt. Mert ahogyan az életvesztő méregből, úgy a bűnből is a legkevesebb is nagy bajt okozhat. Egy bűn elég a gyülekezet szétbomlásához, egy bűn értéktelenné tehet sok jó szolgálatot, egy bűn tönkretetheti a gyülekezet hitelét a világ előtt. A bűnt néven kell nevezni, ahogyan itt Péter teszi. Mert csak a leleplezett és megbánt bűnökre van bocsánat. Nem szereti egyházát és embertársát (így végsősoron Istent) az, aki igenli annak bűneit. Ezért kell ma is nyíltan beszélnünk minden, az egyházban meghúzódó bűnről és a szeretet alapján inó szavunkat felemelni.

A másik feltétele a fentiek megvalósulásának az ige éhsége. Az újszülött ösztönösen éhes. Ennie kell és növekednie. Ilyen ösztönösen éhes az ige után az egészséges keresztyén gyülekezet is. Még messze van az érett férfiúság korától, növekednie kell a hitben, szeretetben, engedelmisségben s ez csak az ige által lehetséges. Az ige után nem éhes gyülekezet beteg, jóllakatta magát valami hamis eledellel. Aki egyszer megízlelte az Úr jóságát, a Krisztust hozó tiszta ígét, mindig vágnyi fog utána. Hiszen az nemcsak földi létre, hanem mindenekfelett örökké való életre táplálja.

6. ISTEN VALASZTOTTAI NÉPÜNK KÖZÖTT

2, 13—17.

Isten népe azzal, hogy az Ő uralma alá helyezte életét, nem szűnt meg tagja lenni test szerinti népének. Az eredeti kifejezés arra utal, hogy itt teremtési rendről van szó. Isten úgy rendelte, hogy az emberek földi életüket nagyobb közösségekben éljék. S ezeknek a közösségeknek az irányítására vezetőket rendelt.

A keresztyének ebben a rendben is Isten emberszeretetének jelét látják. A világ, amelyben tere van a bűnnek, Isten gondviselésének ilyen eszközei nélkül pokollá válna. A bűn győzne minden jó igyekezet, minden igazság felett. Isten örök törvényeinek szerez így igazságot. Védi általuk az emberi életet, gondoskodik az embervilágnak ajándékozott javak, az ember teremtési adottságában rejlő termelő tevékenység gyümölcseinek békés élvezéséről. Ha a felsőbbiségről jó szimbólumot akarunk készíteni, pajzsot, kenyeret és vesszőt kellene egymás mellé rajzolnunk. Mert a jó felsőbbiség ezt jelenti: védelem minden emberi életnek,

biztosítása mindenki számára annak, ami a test és élet táplálására szükséges, és megfélemezése, megbüntetése minden tevékenységnek, ami ezek ellen irányul.

Ha egy nép vezetői nem értik meg és nem töltik be hivatásukat, Isten elmozdítja őket helyükről és olyanoknak adja a nép feletti hatalmat, akik népük békés életét és kenyerét biztosítják azzal. Mi, keresztyének úgy látjuk, hogy Isten éppen napjainkban szerez érvényt újra ennek az akaratának. Azok az események, amelyek a mi népünk életében végbementek, vagy amelyek éppen ezekben az időkben mennek végbe Távol-Keleten vagy Afrikában, hitünk szerint Isten igazságtevése, az emberek iránti szeretetének cselekedetei. Ő nem tűri el tovább az emberek megkülönböztetését, nem hagyja tovább emberi életek millióit védelem nélkül, nem hagyja elvenni a kenyeret azoktól, akik megdolgoztak azért. Ahol nem használ az intés, amely a népek szavában (hisszük Istennek a szivekbe írt törvénye szerint), vagy a felelősségre ébredt, az ígét e tekintetben is tisztán hirdető egyházak szavában elhangzik, ott Isten biztosítja a lehetőséget a népeknek, hogy szabaduljanak zsarnokká, kizsákmányolóvá, gyilkossá vált feljebbvalóiktól és olyanokat nyerjenek vezetőikül, akik minden becsületes ember számára védelmet és munkájuk nyomán kenyeret biztosítanak.

A keresztyének Isten gondviselő szeretetét értékelve, engedelmeskednek a felsőbbségnek és helyezkednek bele abba a rendbe, ami népük számára a fentieket biztosítja. Az engedelmisség a szeretet egyik formája. Szeretet azok iránt, akiket Isten vezetésre rendelt, szeretet népünk iránt és végső soron szeretet a gondviselő Isten iránt. Engedelmisségünkkel elnémithatjuk azokat is, akik nem értik meg, hogy milyen nagy ajándék a béke és a jó rend és hogy őket magukat is mennyi bajtól, könnytől, szenvedéstől oltalmazza meg. Elnémíthatjuk azokat, akik önzően magukra tekintenek csak és a közösség érdekeit, népük boldogságát nem szívesen szolgálják, hanem öröklé zúgolódnak és lázitanak.

Mi hálásak vagyunk Istennek, hogy vezetőink szolgálatán keresztül biztosítja békénket, kenyerünket. Nem a meghunyászkodás engedelmeskedésével hajtjuk meg fejünket, hanem Isten szeretetének felismeréséből. S a pusztá elfogadáson túl arra kapunk indíttatást, hogy munkájukban támogassuk őket, népünk boldog, békés, megelégedett életéért folytatott küzdelmükben a magunk módján és tehetsége szerint segítőtársként álljunk mellettük. Sőt Isten még azt a szolgálati lehetőséget is megadta nekünk, hogy az egész világ, minden nép békéjének, előrehaladásának, nagyobb kenyerének biztosításáért folyó küzdelemnek aktív harcosai legyünk. Így végső soron Isten munkatársai az emberi nem boldogítása érdekében.

Fülünkben cseng a 4. parancsolat ígérete: hosszú élet a földön. Ezért könyörgünk imádságainkban magunk és minden ember számára.

7. ISTEN VÁLASZTOTTAI A MUNKÁBAN

2, 18—25.

Előljáróban meg kell jegyezni, hogy az eredeti szövegben nem a rab-szolga (doulos) szó szerepel, hanem az oiktiros, ami a házhoz való tartozást fejezi ki. S ezzel az újszövetség máris rangosítja ezt a szolgálatot. Értékeli a szolgák munkáját és személyüket is. Ezzel részben az Ótesta-

mentum gondolkodásvilágában gyökerezik, ahol a szolgálát is a házhoz tartozóknak, a család tagjainak tekintették és a családfő érettük olyan felelősséget hordozott Isten és a társadalom előtt, mint véreből való hozzá tartozóiért. Másrészt azonban azt is észre kell venni, hogy ezen túlmenően itt az egész kérdés társadalmilag is felvetődik. S ha az apostoli tanítás és az első kereszténység gyakorlata nem is forradalmasította azonnal a társadalmat, mégis elütött az az általános felfogástól és gyakorlattól, s az idők folyamán olyan kovásszá lett, amely végül is nagy szerepet játszott a rabszolgatársadalom felbomlásában. Ennek azonban akkor még nem jött el a történelmi fejlődés által meghatározott ideje.

Még egy érdekes vonása van ennek az ígének. Amellett, hogy engedelmessegre int, nem tekinti jogosnak a szolgálak szenvedéseit, ami pedig a szolgálak akkori társadalmi helyzetét nézve, természetesnek tűnt. Ezt még a legfeneklebb filozófiai rendszerek sem tartották jogtalanoknak. (Aristoteles.) Maga a kifejezés is, amellyel a hatalmukkal visszaélő urakat jelzi, utal erre: skolios — görbe, hamis, rossz útra tévedt. Ezzel a kifejezéssel megpecsételi azokat, akik mások, így szolgálak életét semmibeveszik, akik hatalmukat mások kizsákmányolására, elnyomására, gyöttrésére használják.

Mégis, mi vezeti az apostolt arra, hogy ennek ellenére engedelmessegre ösztönözze a szolgálak uraik iránt? Ezt nem indokolja az, hogy még nem érkezett el egy igazságosabb társadalmi rend ideje.

Az egyik a munka újszerű értékelése. Bármelyféle szituációban végzett munkában többet lát kényszerű robotnál. Olyannak látja, mint aminek minden körülmények között van értelme Isten rendelése szerint. Ez a gondolat is ŐT gyökerű, hiszen az ŐT a munkát a teremtési rendhez tartozónak tekinti.

A másik a missziói célzat. Jó magatartás, tűrés és megbocsátás által emberek megnyerése. Félreértés lenne a jogtalan szenvedések elviselésének valami érdemszerző vonást tulajdonítani ez ígék alapján. Jézus szenvedésének a példája, nem mint illusztráció kerül itt elő. Hanem mint a szeretet ereje, amely legyőzi a bűnt. Isten szeretete, türelme, megbocsátása Jézus Krisztusban megváltás a világ számára. Aki ezt a szeretetet sugározza életével, Isten kegyelmének hordozójává lesz, aki nem akarja a bűnös halálát, hanem megtérését.

Harmadszor, ezzel összefüggésben az a reménység, hogy Isten igazságosan ítél. Nem arra kell gondolnunk megint, hogy ha a jogtalan szenvedést valakinek nincs ereje megtorolni, akkor reménykedjék abban, hogy Isten bosszút áll helyette. Hanem arra a bizonyosságra, hogy Isten érvényt szerez igazságának. Ebben az esetben pl. annak az igazságnak, hogy senki sem lehet önkényes ura embertársának. Isten iránti felelőséggel kell bánnia alárendeltjeivel. Továbbá, hogy méltó a munkás a maga bérére, vagy hogy az Istentől kapott életet senki sem károsíthatja meg büntetlenül.

Ebben az összefüggésben érthető Jézus pásztor és gondviselő voltának emlegetése is. Ő jelenti az oltalmat, védelmet és szabadítást minden elnyomottnak.

Az ige ezzel a belső indoklással válik tanítássá számunkra is, akik Isten kegyelméből túl vagyunk az ige háttéréként szolgáló társadalmi helyzeten. Megmarad az ige ösztönzése a munkánkban való engedelmes hűségre. Mi már sokkal jobban látjuk a munka értelmét, közösségi összefüggéseit. Jobb szívvel végezhetjük azt. Másrészt ma is meg-

nyerő erővé válhat az engedelmesség, a türelem, a megbocsátó szeretet. Nem utolsósorban arra ad erőt ez az ige, hogy bátran álljunk oda átalakuló világunkban, amikor Isten sok mindenben szerez igazságot az emberi életről elhatározott akaratának — az igazság oldalára, az elnyomottak, kizsákmányoltak, jogtalanul szenvedők felszabadításának érdekében.

8. A VÁLASZTOTTAK A CSALÁDBAN

3, 1—7.

Amikor ezt a szakaszt elolvassuk, újra magunk előtt kell látnunk azt a társadalmi helyzetet, amelyben ezek a sorok leírtak. A család képe: a férfi egyeduralkodó, a nő majdnem rabszolgasorban. Azt is látnunk kell újra, hogy sem az apostoli tanítás, sem a keresztyénység gyakorlata nem hirdet valamiféle családreformot. Távoll áll tőle pl. az emancipáció gondolata. Ez akkor is így van, ha aztán az idők folyamán a keresztyénység elterjedése, belső erőből átalakítja a családi életet.

Mégis a maga idejében haladónak és forradalminak tűnik az apostol házasságetikája. Lényegében véve — éppen az ÓT hivatkozás igazolja —, Isten teremtsi rendjéhez és parancsolataihoz való visszatérést jelent. Férfi és nő, mint egyenlő felek élnek és szolgálnak a házasságban, a férfi primátusával.

Először az asszonyokat szólítja meg és arra ösztönzi őket, hogy engedelmeskedjenek férjeiknek. Ez a felszólítás azonban nem az alantas, megalázott sorban levők passzív engedelmességére készlet. Belső célja van: istenfélő és tiszta étellel megnyerni az élettársat. Még inkább érthető ez a következőkből. Az engedelmisséget a szív szeretete hassa át. Szinte utólérhetetlen finomsággal fogalmazza meg az asszonyi példaképet Péter a 4. versben. A külsőségek helyett a belső mélységek felé fordítja a tekintetet. Ezzel azt az igyekezetet, ami a nőknél gyakran jelentkezik, hogy külső dolgokkal igyekezzenek helyzetüket, egyenlőségüket, a családi békét biztosítani, férjük szeretetét és hűségét megőrizni — éppen ellenkezőjére fordítja. Téves lenne azt hinni, hogy az apostol ezzel véget akar vetni mindennek, amit tréfásan „asszonyi praktikának” nevezhetnénk, s amelyek közül sok minden hozzátartozik természeténél fogva az egészséges női ösztönhöz. De ezek szélsőséges megnyilatkozásai és az ezek mögött sokszor meghúzódo helytelen belső indítékok helyett azt a sokat tapasztalt asszonyok által is igazolt magatartást ajánlja, melyben a csendes, figyelmes szeretet játssza a főszerepet.

Ez a szeretet többet is céloz, mint a házasság békességének biztosítása, ami egyébként egyáltalán nem megvetendő cél. Az örökségre tekint, amelyről az első részben volt szó. Az a reménység tölti el, hogy együtt érheti el az Istennél az örök boldogságot az élettárssal. (Ott álljunk üdvben öltözötten, én és szeretteim köröttem.) E cél elérésére azonban csak egy eszköz lehet használni, a szolgáló szeretetet.

De ahogyan az asszonyoknál, úgy a férfiaknál is ez a belső cél határozza meg a magatartást. A férfi, mint családfő, még fokozottabban felelős a családi élet jó levegőjének megteremtéséért és célhozjutásáért, mint élettársa. Ezt szolgálja a megértő együttlakozás. Az otthon kialakítása, a családi közösség jó levegőjének megteremtése a férfiak feladata is. Ezt mi ma, amikor a nő több, mint a család házitevékenységére „beosztott” tagja, jobban megérthetjük, mint az ige leírásának idejében élők. A férfi

részére itt a legnagyobb követelmény a megértés. Akarja érteni és szeretettel segíteni társát célkitűzéseiben, jó terveiben, munkájában és gondjaiban egyaránt. A másik követelmény a tisztelet, amit az a kor a nő részéről megkövetelt a férfivel szemben, de megfordítva nem. Itt is a teremtési rend érvényesül az egyenlőség és kölcsönösség szellemében.

A problémák férfi és nő, férj és feleség viszonyában mások voltak sok tekintetben Péter levelének keletkezése idején, mint ma. Az ige alapvető tanítása mégis olyan eligazítást ad, amely ma is segítséget jelenthet a jó házaseset kialakításában és fenntartásában, olyan családi légkör megteremtésében, ahol az élettársak együtt imádkozva és együtt dolgozva fogadják el Isten kegyelmének ajándékait és együtt várják Isten örökéletre vonatkozó ígéreteinek teljesedését.

9. A VALASZTOTTAK SZOLGÁLATA AZ ÉLET EGÉSZ TERÜLETÉN

3, 8—17.

Ez az igeszakasz nagyon jól mutatja, hogy a keresztyén élet mennyire nem ünnepi gyakorlat, hanem hétköznapok szűrkeségében és sokféle tevékenységében megélt életfolytatás. A keresztyéneknek úgy kell élniök, mint akik tudják, hogy Isten szeme előtt élnek. Isten tekintete kíséri őket mindenütt és várja, hogy kegyelmét az élet egész területén hálálják meg azok, akiknek Krisztusban igazságát ajándékozta és akiket örökkévaló örökségre hívott el.

A 8. versben összefonódik a gyülekezeti életre vonatkozó intés az általános magatartásra vonatkozóval. Ebben a magatartásban fő vonások: az áldásmondás, a békesség keresése, a jóra igyekezet és a reménységről szóló őszinte vallomás. Mindez az Úr Krisztus megszentelésének forrásából ered. Lényegében véve a második parancsolat betöltéséről és a Miatyánk első kérésének megvalósulásáról van szó. Hogyan lesz szentté általunk az a név, amelyet mi szentnek tartunk? — Az élet gyakorlatában a fentiek által.

Nagyon fontos hát, hogy a keresztyének mire használják a szájukat. Jól illik arra a jó kívánság, a vigasztalás, a másokért elmondott imádság, sehogyan sem az átkozódás, zúgolódás.

Jól illik a keresztyénséghez a béke munkálása, sehogyan sem a háború bármiféle igazolása. Egyáltalán komoly keresztyénség lehet az, amely nem küzd a béke megvalósulásáért, fennmaradásáért, kiszélesedéséért?

Jól illik a keresztyénekhez, hogy mindig mindenben a jót cselekedjék, támogassák és határozottan forduljanak szembe minden gonosszal. Elképzelhető olyan keresztyénség is, amely vonakodik azt tenni, ami jó a másoknak, vagy amelyik eltűri, sőt törvényesíti a jogtalanságot, elnyomást, emberek megkülönböztetését? Az ige alapján ez lehetetlen.

Ha komolyan vesszük Isten ajándékait és ígéreteit és ha komolyan vesszük azt, hogy szeme rajtunk van, bizony sokkal komolyabban kell vennünk a fenti intelmeket is.

Azt lehetőnek tartja az ige, hogy ennek az életfolytatásnak szenvedés a kísérője. Erre volt példa bőven a keresztyénség történetében és ma is van rá példa a világ különböző részein, ahol az igazságért, békéért, haladásért folytatott küzdelmet el akarják nyomni. A keresztyéneknek ilyen helyen meg kell bizonyítaniuk azt a reménységet, hogy Isten győz a gonosszág felett és diadalra juttatja az igazságot és jót.

10. ÚJ ÉLET KRISZTUS ALDOZATÁBÓL

3, 18—4, 6.

Ez az igeszakasz újra visszavezet bennünket arra az alapra, amelyen a keresztyén élet felépül. Jézus Krisztus halála (18. v.), feltámadása (21. v.) és uralkodása (22. v.) ez az alap. A keresztyének a keresztségben részesednek Jézus halálának és feltámadásának gyümölcséből és itt kezdődik Krisztus uralma alatti életük. Ezért olyan nagy a keresztség jelentősége. A lelkiismeret itt nyer igazi nyugalmat minden más önyugtatással és öngazolással szemben. A bűnbocsánat, melyet Krisztus halálával az egész emberi nemnek megszerzett, úgy, hogy annak hatása még a Nőé napjaiban engedetlenekre is kiterjed — adhat békességet a szívnek. Ehhez a bűnbocsánathoz menekülhetünk minden tévedésünkkel, mulasztásunkkal, rossz lépésünkkel, mozdulatunkkal vagy szavunkkal, melyek a kísértés nyomán megfertőzték, megrontották Istentől kapott életünket. Megújult engedelmségünkkel abba az új életbe állunk be, melyet az egész teremtettség megújítására Isten a Jézus Krisztus feltámadásában kezdett el, a mi életünkben pedig a keresztségben. Ebben az új életben az Isten jobbján uralkodó Jézus Krisztus segít bennünket a Lélek erejével.

Nem valószínű, hogy akár ezen a helyen, akár a levél más szakaszában az emberi szenvedésnek valamiféle apoteózisáról volna szó. Ez távol áll a Szentírás gondolatvilágától. A szenvedés önmagában nem tesz tökéletesebbé, büntelenebbé. Sokszor éppen bűnök forrásává lesz. S még azt sem lehet egyszerűen mondani, hogy a Krisztusért elhordozott szenvedés vagy a keresztyén voltunkban elhordozott szenvedés ilyen eredményt hoz. A szenvedések sokszor alkalomná lehetnek, melyekben jobban értjük Isten szavát, határozottabban ismerjük fel a bűn erejét és jobban tudjuk értékelni Isten mentő szeretetét. Azonban sokkal mélyebben értjük meg ezt az igeszakaszt, ha arra a belső harcra gondolunk, amit a keresztyén életben való járás hoz magával. Isten akaratanak teljesítése sokszor jelent gyötrelmet a testnek. Arra gondolunk itt, amit Jézus az önmegtagadás és keresztfelvétel alatt értett. Földi testünkön keresztül tör utat magának mindig a bűn. Még akkor is, ha a kísértés kívülről, másokon keresztül támad és akar teret nyerni életünkben. A kívülről és belülről támadó kísértésekkel és bűnökkel szemben a keresztségre támaszkodva küzdhetünk a Lélek erejével. Hogy ez milyen komoly küzdelmet jelent, az a szövegben szereplő harci kifejezés is mutatja. De mutatja az a figyelmeztetés is, melyben az, eljövendő ítéletre utal igeszakaszunk.

11. ISTEN HÁZA ÍTÉLET ALATT

4, 7—19.

A 7. versben szereplő „telos” jelentése a szó gyöke értelmében inkább jelenti valaminek a végcélját, végső kiteljesedését, mint végét, megszűnését. A mondat emlékeztet Máté 4, 17. és paralel helyekre, ahol Jézus Isten országának elérkezését jelenti be. Ugyanaz az ige (éngiken) szerepel ott is. Mindaz tehát, amit Jézus és az apostolok Isten uralmának kiteljesedéséről, új teremtésének befejezéséről hirdettek, közel van. Ezért ígénk elsősorban biztató, erősítő, vigasztaló jellegű. A végső kifejlésben azonban jelentős esemény Isten ítélete. Ez nemcsak az úgynevezett utolsó

ítéletben jelentkezik. Az utolsó ítéletben Isten végérvényes, visszavonhatatlan ítélete hangzik el az emberi életék felett. De azt megelőzően is Isten újra és újra megméri és megítéli életünket. Az ítélet tehát elkezdődött. Éspedig elsősorban Isten házán, azokon, akiket Ő elválasztott magának. A hirdetett igében és az egyház népe életének eseményeiben gyakorolja Isten megítélő hatalmát. Ezért, amikor Isten népe feddő prófétai szót hall és amikor élete krízisben van, akkor mindenekelőtt arra kell gondolnia, hogy ezeken keresztül Isten „kritizálja” választott népét. Isten erőteljes kritikáját hallhatta és érezhette a mi egyházunk népe is az egyházi élet elmúlt évtizedeinek eseményeiben és hallhatja és érezheti még most is ott, ahol nem akarta meghallani és hallatán megalázkodni. Isten határozott prófétai igehirdetésekkben és eseményekben tárta és tárja fel népének mulasztásait, nyilvánvaló vétkeit és hívja meg-térésre.

Az a tény, hogy Isten a végítélet előtt is gyakorolja már megítélő hatalmát, kegyelmes cselekedet. A végítélet előtt ad lehetőséget az elvesztő bűn felismerésére és a megtérésre. Ezért nem tévedés kegyelmes ítéletről beszélni. Isten megítélő szava és cselekedete a megtérés útján kegyelemmé lehet.

A próbáltatás is (12. v.) elsősorban azt a célt szolgálja, hogy alkalmassá tegye Isten házát a végítéletben való megállásra. A „peirasmosnak” megfelelő héber kifejezés (és ezt jó figyelembe venni) továbbvitelt is jelent. Isten a próbáltatásokkal tisztítja és előbbre viszi népét a cél felé. A próbatételben közelebb kerül Krisztushoz választott népe, osztozik sorsában, s ez a közösség a dicsőségben való részesedést is magával hozza.

A közeli kiteljesedésre nézve hangzanak el a 7—11. versek figyelmeztetései. Imádság, a szeretet gyakorlása, a kegyelmi ajándékokkal való jó sáfárkodás, az ige helyes hirdetése és egy egészében véve szolgáló élet a jó felkészülés. Mindezekben a döntő az, hogy rajtuk keresztül Isten akar cselekedni az egész emberiség javára és üdvözítésére. A kegyes életet, annak itt említett megnyilvánulásait nem a saját elgondolásunk szerint kell gyakorolni, hanem Istenre figyelve úgy, ahogyan azt Ő kívánja. Életünk így is hiányos marad és az üdvöt végül is kegyelemből nyerhetjük el.

12. BEFEJEZŐ INTELMEK

5, 1—14.

A hétköznapiak sodrában megélt keresztyén élet a gyülekezetben folyó szolgálatokból meríti erejét. Itt hangzik az ige: Isten feddő, megbocsátó és útbaigazító szava. Emberek szolgálatán keresztül történik ez. A Főpásztor, Jézus Krisztus, aki láthatatlanul, de valóságosan ott van szüntelenül nyája mellett pásztori szolgálatra rendel embereket. Nagy a felelősségük és szép a munkájuk. Az Istentől kapott drága lelki eledellel kell táplálniuk a rájuk bízottakat. Idejében és jól kell hasogatniuk az igét, továbbítani Isten szeretetét, kimondaniuk a feddő, vagy vigasztaló szót, aszerint amint, arra kinek-kinek szüksége van a keresztyén életben való növekedésre, vagy megmaradásra s a hitnek a mindennapi életben való helyes megélésére. Olyan nagy feladat ez, amelyet nem lehet másként jól végezni, csak úgy, ha a pásztorok is (minden gyülekezeti szolgálatban álló — mert a presbiteroi átfogó kifejezés) a Főpásztorra

tekintenek, ők maguk is élnek az ige eledelével. Szolgálatuk jutalmát elveszik Jézus Krisztus megjelenésekor. De addig sok imádsággal, sok tusakodással, sok belső lelki küzdelemmel kell végezniök munkájukat. Önmaguk életében is meg kell vívniuk a harcot minden kísértéssel s még a szolgálatukkal járó kísértésekkel szemben is. Ilyen kísértés lehet a talán megfáradásból származó kelletlen kényszerűség, az egzisztenciális problémák felől kísértő nyereségvágy, a felhatalmazás félreértéséből és kihasználásából eredő hatalmaskodás. Mindezeket legyőzve míg másokat pásztorolnak, önmaguknak kell megélniök elsősorban azt, amit tanítanak. Így lesz csak hitele szavuknak, így dicsőítik meg szolgálatba állító Urukát.

A gyülekezet pedig (mert hiszen az ifjak kifejezés itt nyilvánvalóan megint átfogó jellegű) akkor tud erősödni, s helyét az életben megállani, ha komolyan veszi pásztorai szavát, ha engedi magát vezetetni azok által, kiket Isten javára rendelt szolgálatra. Hiszen ha emberek is ezek a pásztorok, hozzájuk hasonló, talán sokszor megkísértett és el is bukó embertársak, mégis rajtuk keresztül érkezik el a nyájhoz a Pásztor megtartó, tápláló, üdvösségre terelő szeretete.

Mindenkire: pásztorokra és pásztoroltakra egyaránt érvényes az alázatosság követelménye. Senki nem bízhatja el magát, senki sem helyezheti magát a többiek fölébe. A gyülekezetben mindenki kegyelemből él, mindenki mindent ajándékba kap és mindenkinek számot kell adnia, hogy ezekkel az ajándékokkal hogyan sáfárkodott. A felmagasztalás Isten joga.

Ha magára maradna a gyülekezet, vagy akárcsak pásztoraira, aligha érhetne célhoz. De közte van, vele van, szüntelenül munkálkodik érte Ura, aki kiválasztotta, elhívta. Megérti és megosztja népe gondját, segít a hit harcában, erőt ad a kísértések idején. Úgy munkálkodik, hogy végül is megtisztultan, tökéletességben állítsa maga elé visszajöveletekor övéit és nekik adhassa az örökséget, amit áldozata árán szerzett meg számukra. Ezért hát Őt illeti, minden dicsőség, aki véghetetlen hatalmával cselekszik mindent, feljebb annál, mintsem azt mi magunkra nézve sokszor remélhetnénk.

Atyai szeretet és testvéri együttérzés hatja át a záró szavakat. Bennük egy nagy család képe bontakozik ki, ahol apostolok, munkatársak és gyülekezetek, mind-mind egy mennyei Atyának a gyermekei, akik békeségre vágnak, békességet munkálnak és Isten kegyelméből e földön és a mennyben is békességet nyerhetnek Jézus Krisztusban.

Mezősi György

Az evangéliomból ered Isten igaz dicsősége, midőn megoktattatunk arra, hogy a törvény nem a mi cselekedeteink, hanem a Krisztusban rajtunk könyörülő Isten kegyelme által töltetett be és töröltetik el. Nem cselekedet, hanem hit által, nem Istennek hozott valamely áldozat által, hanem úgy, hogy mindent Krisztustól nyerünk és veszünk; az ő teljességéből részesedünk és kapunk mindnyájan. (Luther)

Irwin Shaw: Oroszlánkölykök

Nehéz bemutatni egy író-t egyetlen egy könyv alapján. Irwin Shaw nevével ugyanis a magyar olvasóközönség csak most találkozott először. Nem is csoda, hiszen az Oroszlánkölykök, ez a majd ezer oldalas regény az első regénye. Ő maga pedig még egészen fiatal, mindössze negyvenhat éves. Nevét Amerikában, hazájában is inkább drámáin keresztül ismerte meg a publikum és a mélyből elő-elő tör a kérdés, milyen cél vezette őt ilyen nagy lélegzetű regény megírásához. Shaw ezzel az első regényével, még ha mindjárt helyel-közzel bestseller ízü is kissé, nyomban az elsők közé verkedte magát és azok sorát egészítette ki, akik az amerikai életformát, Amerika jövőjét kulturális, társadalmi, de gazdasági téren is aggodalommal figyelik és akik mély humanizmustól indítva ragadják meg a tollat a holnapért való felelősség kimondására. Az Oroszlánkölykök írója így egy sorba kerül Hemingway, Steinbeck, Dreiser írókkal és regénye körül a tomboló siker ujjongása és az óvatos kritika hangja úgy robbant ki, mint Eric Knight regénye, a „Légy hű önmagadhoz” körül annak idején.

Írása minden sorát mély felelősség fűti át az emberiségért, az emberért. Erzi az ember kiszolgáltatottságát a kapitalizmus, az imperializmus mohó étvágyának és bámulatos szociális érzékenységet tanúsít ezzel kapcsolatban minden gondolata. Élete, amelyről aránylag keveset tudunk (Brooklynban született, ebben a hárommillió lelket számláló New York-i ipari negyedben, itt végezte iskoláit és mint a többi szegény diák, a világváros szegénynegyedeit ismerte meg elsősorban, életrajzírói hangsúlyozzák, hogy remek tehergépkocsi-vezető volt hosszú ideig) sodorta arra, hogy művében nem tudta kikerülni az egyszerű yankee életének megrajzolását, amely nem alakulhat másként, mint ahogyan az a kapitalizmusban törvényszerűen alakul. Döntő élményként mégis a második világháború szolgált, amelyet maga is átélt, mint közkatona. Talán éppen ez a szubjektív élmény ad regényének hitelt és realitást. Mindenesetre Shaw Oroszlánkölykök regénykonceptiójához elvi állásfoglalása vezette, ez pedig mélységes békeszeretete, humanizmusa és az emberiség feltétele a fasizmustól, imperializmustól. Ha ezeket az elveket nem éreznénk átsütni minden sorban, a regény epizódok egymás mellé fűzéséből állna. De ha felfedezzük ezt Irwin Shawnál, az Oroszlánkölykök kerek, egész és hatalmas apoteózisa lesz nemes eszméinek.

Az Oroszlánkölykök nagyjából a második világháború története. Rengeteg dokumentumanyaggal egészítette ki Shaw személyes élményeit, hiszen egy katona a háborúból alig lát többet, mint bajtársai elhullását a gyilkos akna becsapódásakor. A dokumentumok — eltekintve a helyel-közzel riport-ízü szakaszoktól — avatják történelmi regénnyé az Oroszlán-

kölyköket. Maga a cím anakronizmus. Azt gondolnánk, hogy az egyszerű katonák (az oroszláncölykök) mindent leküzdő hőssé edződnek az idegtépő, hullámzó frontokon, ezzel szemben az áll, hogy minden egyes „orosláncölyöknek” a szíve tele van remegéssel, hogy a halál madara mikor csap le rá, és legszebb álma, hogy a sokezer mérföldes messzeségből mikor kerül haza, ha ugyan egy golyó, vagy bomba nem ébreszti fel ebből az édes álomból. Mindenki ember...

És találkozunk mégis a regényben embertelen emberekkel. Az Oroszláncölykök — az amerikai, szovjet, francia stb. katonák a hiénákkal, a bestiákkal harcolnak. A front egyik oldalán azért harcolnak ezren és millióian, hogy vége legyen a háborúnak, béke legyen, hogy ki-ki hazamehessen a maga fészkére, farmjára vagy a gyárba, hogy védjék a kultúrát, a jót, a másik oldalon elvakulva az embertelenség eszméjétől, az örültség megszállottjai magáért a harcért, a pusztításért, gyűlöletből állnak csatasorba. Irwin Shaw reflektora hol az egyik, hol a másik oldalon pásztáz és váratlanul világít meg mindent, hogy a maga természetes valóságában, leplezetlenségében ismerhessük meg őket. Mélyen benn járhatunk a hitleri Németországban, a megszállt Franciaországban, a hadseregek nyomában eljutunk Afrikába, Olaszországba, ott vagyunk a partraszállásnál és megfigyelhetjük, hogy a két, ill. három front gyűrűje hogyan szorítja halálra a fasiszta fenevadat.

Mindezeken túl nem tud Shaw elmenni a társadalmi problémák mellett. Szereplői így kapnak talajt a lábuk alá és hátteret életükhöz. Nem levegőben járó, költött vagy idealizált személyek. Irwin Shaw itt talál tulajdonképpen önmagára. A kritika éleslátóvá teszi. Mikroszkópja alá kerül a képmutó, hazug dollárhazafiság, a faji megkülönböztetés, a háború kapitalista profitvágya. De az Oroszláncölykök mégis igazságos háborút vívtak. Az Oroszláncölykök legjobb katonái a maguk módján hozzájárultak a világ jobbjáformálásához. A demokráciáért, a hazáért, a fasizmus ellen fegyvert fogtak az amerikai nép egyszerű százezrei.

A továbbiakban néhány szemelvényvel fogom Irwin Shaw-t és művét bemutatni. Nézzük, hogyan látja a fasizmust:

„— ... Amikor pedig ennek vége lesz, másik háborút kell kezdenünk. A japánok ellen. Fontos, hogy az ember letiporja a szövetségeseit. Ez bizony kimaradt a Mein Kampfból, talán éppen a szerző óvatossága folytán. Azután pedig majd hagyni kell, hogy valahol megerősödjék egy ország, mert mindig szükség van ellenségre, akit nehéz legyőzni. Egy nemzet nagyságához az kell, hogy a nemzet mindig teljesítőképessége határáig kihasználja erőit. Egy nagy nemzet mindig az összeomlás szélén áll, s mindig kész a támadásra. Amint ez a támadószellem kivész belőle, a történelem máris faragni kezdi a sírkövét. A Római Birodalom örök időkre nagyszerű példa marad minden értelmes ember számára. Abban a pillanatban, ahogy egy nemzet nem ezt kérdezi magától: »Hát most kinek rontsak neki?« — hanem ezt: »Hát most ki fog nekemrontani?« — máris útban van a szemétdomb felé. Védekezés — ezt csak a gyáva mondja, s vereséget ért rajta. Eredményes védekezés nem létezik semmi ellen. A mi úgynevezett civilizációnk — amely nem más, teszpedtség s a haláltól való irtózás keveréke — mindennek ez a rákfenéje. Anglia csak a desszert a római ebéden. A háború gyümölcssei békében nem élvezhetők. A háború gyümölcssei csakis újabb háborúban élvezhetők, vagy pedig elvész minden. Amikor az angolok körülnéztek, és így szóltak: »Nézzük csak, mi mindent szereztünk, most aztán meg is kell ám tar-

tani« — egy birodalom csúszott ki az ujjai közül. Meg kell örökre maradni barbárnak, mert a barbárok győznek.

— Minden nép közt nekünk, németeknek a legtöbb az esélyünk. Népünk elitje okos és vakmerő, nemzetünk erős és hatalmas. Igaz, vannak más országok is, mint például Amerika, ahol ugyanennyi az okos és vakmerő ember, s legalább ugyanilyen ereje van a népnek. Csakhogy egyrészt mi szerencsésebbek vagyunk, s ezért fogunk győzni. Másrészt mi tanulékonyabbak vagyunk, ők pedig nem azok, és talán nem is lesznek soha. Mi megtesszük, amit mondanak nekünk, s ilyen módon mi eszközzé válunk vezetőink kezében, olyan eszközzé, amellyel nagy tetteket lehet végrehajtani. Az amerikaiak legfeljebb ha egy vagy öt évre válhatnak eszközzé, aztán nem bírják tovább. Az oroszok meg csak mennyiségük miatt veszedelmesek. A vezetőik ostobák, mint ahogy mindig is azok voltak, s a népük erejét békyóba veri tudatlansága. Ott csak a mennyiség veszedelmes, s én nem hiszem, hogy az döntő tényező volna.

S a hang csak mormolt tovább, akár egy kedvenc könyvét szinte már kívülről ismerő tudós hangja valami egyetemi könyvtárban. Az eső puha pászmákban verdeste az ablakot...

— Bizonyos szemszögből tekintve — mondta Hardenburg — ez az én sebesülésem szerencsés dolog... Szétromcsolt arcom azonban hasznomra lesz majd később. Politikával szándékozom foglalkozni. Az eredeti szándékom ugyan az volt, hogy majd később a hadsereg révén jutok el a politikáig, de így viszont legalább megtakarítok magamnak házi évet. A háború után vezető állások csak azok számára kínálkoznak majd, akik derekasan szolgálták a hazát a csatatéren. Nekem pedig nem is kell majd gomblyukamba tűznöm a kitüntetéseimet. Az arcom lesz az én kitüntetésem. Szánalom, tisztelet, hála, tekintély — mind megszerzi majd nekem az arcom. Ha a háborúnak vége lesz, a világot kell majd elkormányozni s az én arcom jó jelkép lesz a Führer szemében, méltó arra, hogy külföldön képviselje...

— Mi a halálból és a halál iszonyatából élünk, ennél fogva nyugalommal kell tudomásul vennünk s ügyesen kell alkalmaznunk. A mi hazánk céljaihoz nekünk üres Európára van szükségünk. Ez matematikai kérdés, s csak gyilkolás által húzhatjuk meg az egyenlőségi jelet. Ha hiszünk a válasz igazában, akkor nem szabad visszaríadnunk attól a matematikától, amely megoldja az egyenletet.

— Es akárhol járunk, mindenki tudja meg, hogy mi azonnal ölünk, ha kell. Az uralkodásnak ez a módja a legcélravezetőbb. Magam is élvezeteltem az ölésben, akár a zongorista, aki élvezi a Czerny-etűdöt, mert tudja, hogy Beethovenre izmosítja az ujjait. Ez a katona legértékesebb tulajdonsága, amelyet egy tiszt, ha elveszít, akár be is adhatja a leszerelési kérvényt, s legjobban, ha elmegy könyvelőnek.

— Olvastam néhány levelét, amelyet otthoni barátainak írt, és felháborodtam rajta. Maga persze sokkal idősebb énnálam, s így több része volt a különböző európai zágyvaságokban. A levelei tele vannak a boldog békeidőkről szóló áradozásokkal, meg hogy mekkora jólét vár majd az emberiségre, ha véget ér a háború. Mindez rendben is van, amíg asszonyokról és politikusokról van szó. Egy katonának azonban több esze lehetne. A katona ne akarjon békét, mert neki az rossz üzlet. A katona tudja, hogy a jólét sose lehet betű szerinti. Mi csak akkor lehetünk gazdagok, ha nélkülöz Európa, s a katonának ez a gondolat legyen kedvére való. Hát azt akarom én, hogy a burgonyaszeszt nyakaló tudatlan lengyel paraszt jólétben éljen a faluja téli sarában? Hát azt akarom én, hogy

az a mosdatlan kecskepásztor meggazdagodjék ott a Dolomitokban? Hát azt akarom én, hogy valami hájas görög pederaszta adjon elő jogot Heidelbergben? Miért? Szolgákat akarok, nem versenytársakat! Ha pedig másként nem megy, akkor hullákat akarok! Mi, németek azért beszélünk így, mert még ma is politikusok vagyunk egy kicsit és teljesen felesleges és korszerűtlen módon még mindig pályáznak a világ jóindulatára. De tíz év múlva már kiállhatunk a világ elé a magunk igazi valójában — katonákként, mert katonák vagyunk, nem mások, és akkor majd leszámolhatunk ezzel az ostobasággal. Csak a katona világa a valódi világ. Minden egyéb a könyvespolcokról való — retorika, régi kötésben. Lagymatag vágyak, pohárköszöntők, amikor pedig az asztalnál mindenki alszik. Tízezer polcnyi könyv nem képes feltartóztatni egyetlen könnyű páncélost. A bibliát, azt hiszem, legalább egybilliószor kinyomtatták már eddig s egy öt emberből álló csoport egy páncélkocsival mégis ötvenszer megszegheti egy ukrainai faluban a tízparancsolatot félóra leforgása alatt, s meghat rá este két láda rablott bort, ha kedve tartja.

Minden foglalkozások közt a háború a legvonzóbb, mert leginkább megfelel a zsákmányra éhes és önző emberi alaptermészetnek. Nyugodtan mondhatom ezt, hiszen az arcomat adtam érte, s nem vádolhat senki azzal, hogy messziről, biztonságos helyről rajongok érte, s csak a hasznát tekintem.

— Nem hiszem, hogy mi elveszítsük ezt a háborút, ezt ugyanis nem engedhetjük meg magunknak. Ha azonban mégis elveszítjük, akkor azért veszítjük el, mert nem vagyunk elég kemények. Ha köztöltük volna a világgal, hogy a háború minden áldott napján megölünk százezer európai, s be is tartottuk volna ezt az ígéretünket, mit gondol, meddig tartott volna ez a háború? És nem is zsidókat ölnénk, hisz azt már mindenki megszokta, hogy ölik a zsidókat és talán titokban többé-kevésbé mindenki csodál bennünket, amiért ilyen tökélyre vittük ezt a dolgot. A zsidók tartaléka sem kimeríthetetlen, bármilyen nagyvonalúan tekintjük is a nagyszülőket. Nem. Európaiakat, francia, lengyel, orosz, holland, angol hadifoglyokat. A névsorukat pedig ki kellene nyomtatni jó papíron, fényképekkel együtt, és bomba helyett azt kellene Londonra szórni. Az a mi bajunk, hogy a cselekedeteink még nem olyan érettek, mint a filozófiánk. Megöljük Mózes, de látszólag eltűrjük Krisztust, s kockára teszünk mindent ezért az ostoba látszatért.

— Ha legyőzzük a lelkifurdalást, mi leszünk a leghatalmasabb nép a nyugati történelemben. Lehetünk anélkül is, de akkor betemetett horgonyt vonszolunk magunk után.

— Azért mondom el magának mindezt, mert maga visszatér a hadseregbe, én pedig nem. Az utóbbi hónapok során elég alkalmam volt végiggondolni mindezt, és nem árt, ha akadnak tanítványaim. Az elmúlt háború után egy sebesült tizedesnek kellett megmenteni Németországot a vereségtől. Ezután a háború után talán majd egy sebesült hadnagyra lesz szükség, hogy megmentse Németországot a győzelmétől.

— Az ölés objektív cselekedet, a halál pedig jón-rosszon túli állapot. Megölhetek egy tizenkilenc éves hadnagyot, aki két hónapja végzett Oxfordban és otthagynak egy dombon meghalni három tucat németet, pontosan azonos számításból, mert ismerem ezeket a dolgokat. Valamennyi, mind a harminchétf ember szolgálatot tehet a halála által, adott időben és adott körülmények között, ha úgy látom helyesnek. Egyiket sem fogom megsíratni, legfeljebb csak a századom előtt, hogy a könnyeimből merítsen bátorságot aznap a halálra.

— Ha azt hiszi, hogy én csodálom a német katonát, akkor téved. A német katona különb a többinél, mert többet bír el összeroppanás nélkül, s mert keményebben lehet kiképezni, ugyanis nincsen képzelete. De a bátorsága, akár bármilyen más katonáé, közönséges cél, amivel őt is beugrasztják, mert ha győz, nem kap több sört érte, s nem lesz kevesebb a dolga semmivel. Ezt azonban nem tudja. Egy hadsereg végeredményben nem egyéb, mint a létszám s a vezetők minőségének szorzatából álló függvény. Clausewitz mondta ezt, s ez egyszer igaza volt. A német katona nem tehet róla, hogy még tízmillió hozzá hasonló létezik rajta kívül, s hogy Európa legtehetségesebb emberei a vezetői. A közép-európai születési arányszám tehet az egyikről s a véletlen, meg párezer ember becsvágya tehet a másikról.

— Nagy szerencséje a német katonának, hogy a történelemnek ebben a sorsdöntő pillanatában olyan emberek vezetik, akik mellesleg kicsit bolondok. Hitlernek rohamai szoktak lenni Berchtesgadenben a térképek fölött. Göringet egy svédországi szanatóriumból ráncigálták elő, ahol morfinizmus ellen kezelték. Az öreg Freud doktor ugyancsak dörzsölgette volna a kezét, ha Röhmöt, Rosenberget és a többieket meglátja a városzobájában üldögni. Csakis egy örült agy irracionális látomása ismerheti fel, hogy tíz év alatt birodalmat lehet szerezni pusztán az intézményesített pogrom ígéretével. Végül is húsz évszázada öldösik már a zsidókat minden említésre méltó eredmény nélkül. Bennünket olyan hadseregek ellen visznek, amelyek csupa józan és épeszű emberből állnak, akik, ha megpukkadnak, se képesek eltérni az élet normális törvényeitől, az ópium füstjétől felkorbácsolt-vérű emberek a mi vezetőink, meg félörült tizedesek, akik valamikor huszonöt évvel ezelőtt teát szolgáltak fel a lövészárokbán Passchendaele-nél egy csüggedt századosnak, eközben szedték fel a katonai tudományokat. Hát hogyan veszíthetnénk mi el a háborút?

— Ha epilepsziás volnék, vagy kezeltek volna már amnézia vagy paranoia ellen, több esélyem volna Európában az érvényesülésre az elkövetkező harminc év során, és jobban szolgálhatnám a hazámat is.”

Igen, ezzel a történelemfilozófiával találkoztunk az utolsó világháborúban a maga véres valóságában. Nem nehéz kihámozni Shaw leírása nyomán a fasizmus ideológiájának dokumentációs anyagát. Amit Shaw a német katonatiszt mondataiba öltöztet, a hitleri Németország világot letipró és megsemmisítő hátató, nem publikált ideológiája. Nem hinnénk el, de egy generációt nevelt így fel módszeresen a fasizmus. Ezt a „Herrenvolk”-elméletet és ami ebből szükségszerűen következik, hogy ti. minden nép a németiség rabszolgája, ha ki nem irtják időközönként, csúfolta meg és verte le a történelem. A történelem ezt az emberiséggel szemben kigyalvt örült merényletet megítélte és sárba taposta. A „Herrenvolk” mint úzótt vad, saját hazájának romjai között is alig talált menedéket és vezetői a földig alázott nép megvetésében szemlélhette ennek az ideológiának csúfos kudarcát. A koncentrációs táborok ma már múzeumok, és emlékeztetői a hitleri rezsimnek, a krematóriumok és a tömegsírokból előkerülő csonthalmazok, a germán csizma mind-mind egy zavaros és rossz álom, mert a népek tanultak a történelemből. Irwin Shaw ezt a rossz, zavaros álmodat azzal a tendenciával álmodtatja újra végig velünk, hogy

tanuljunk belőle és emlékezzünk. A sok millió ártatlanul meghalt nevében tiltakozik az ellen, hogy ezt az embertelen háborút elfelejtsük.

Shaw éber lelkiismerete előtt kibontakozik a kapitalizmus belső ellentmondása is. Hazaszeretet, nevelés, idealizmus, jövő kétségbeejtően fest belülről nézve. De szólaljon meg ismét ő:

„— Aztán a térképolvasási órák. A katonai udvariasság szabályai. Mi okozta a háborút, amelyben harcolunk. A japán kérdés szakembere, az apró termetű, szürkearcú lehigh-i professzor, aki azt mondta nekik, hogy az egész háború csak közgazdasági kérdés. Japán terjeszkedni akar, el akarja hódítani az ázsiai és csendes-óceáni piacokat, s nekik ezt meg kell akadályozniuk, a piacokat pedig meg kell szerezni maguknak. Mindez teljesen megegyezett azzal, amit Michael maga a háborúk keletkezésének okairól már tizenöt éve tartott, és mégis e száraz és szakszerűen beszélő hang hallatára, amint a hatalmas térképre nézett, amelyen pontosan feltüntették az egyes érdekszónákat, az olajrétegeket, a gumiültetvényeket, Michael meggyűlölte a professzort s meggyűlölte azt, amit mondott. Azt szerette volna hallani, hogy a szabadságért, az erkölcs győzelméért, elnyomott népek felszabadításáért harcol, s azt akarja, hogy ezt zengő és tüzes szavakkal mondják neki, hogy amikor majd visszamegy a barakkjába és amikor reggel a fegyvertartó állványhoz odalép, higgyen is benne. Megnézte akkor a többieket, akik fáradtan gubbasztottak körülötte az órán. Semmi jelét nem látta az unott, gyakorlatozásban elnyútt arcokon, hogy akár így, akár úgy érdekelné őket a dolog, hogy értenék, vagy hogy igényt tartanának az olajra, vagy a piacokra. Semmi jelét sem látta az arcukon, hogy igényt tartanának bármire is, legfeljebb arra, hogy engedjék őket végigdőlni az ágyúkon, add aludjanak...

Az óra közepén Michael elhatározta, hogy az előadó beszéde után feláll és hozzászól a kérdésekre szánt időben. Mire azonban a professzor odaért, hogy: »... összefoglalva az elmondottakat, a nyersanyagforrások egyesítésének korában élünk, amikor ... ő ... a világ egyik felének nagy tőke- és nemzeti érdekcsoportosulásai... ő ... elkerülhetetlenül konfliktusba keverednek a világ másik érdekcsoportosulásaival, s az amerikai életszínvonal védelmében parancsolóan szükséges, hogy mi ... ő ... szabadon és akadálytalanul hozzáférhessünk Kína és Indonézia hatalmas nyersanyagkincseihöz és vásárlóerejéhez...« — Michael meggondolta magát. Már csak azt mondhatta volna, amit gondolt: »Ez szörnyűség, ez nem hit, amiért meg lehetne halni«, de belefáradt s mint a körülötte ülő többieknek, neki is csak az az egyetlen vágya maradt, hogy visszamehessen a barakkjába, és lefekhessen aludni.

És máshol:

„— Mert nézzünk csak körül... — széles kört kanyarított a karjával. — Mit látunk? Példátlan jólétet minden vonalon. Aki csak dolgozni akar, annak kitűnő állása van. Még a nők is, akikre eddig a gumicuclik mosását sem lehetett rábízni, most precíziós gépeknél dolgoznak, heti nyolcvanhét dollárért. Vidéki közlekedési rendőrök, akik békében évi ezerszáz dollárt kerestek, most ezredesi egyenruhában feszítenek, a fizetésük havi hatszázhusznál kezdődik. Egyetemista kölykök, akik eddig csak pocékolták a családi vagyont, ma órnagyok a légierőnél, és megkeresik a havi ötszázhetvenet. A gyárak éjjel-nappal dolgoznak, munkanélküliség nincsen, mindenki több húst eszik, többet jár moziba, többet szeretkezik, mint valaha. Mindenki serény, mindenki boldog, mindenki pompás testi erőben van. És mind eme jólétnek vajon mi a forrása hát? A háború. De, mondják önök, a háború mégsem tarthat örökké. Hát bizony,

ez igaz. A németek végül majd elárulnak benünket és összeomlanak, s akkor kezdődik előlről, bezárnak a gyárak, jön a munkanélküliség, a bércsökkenés, a nyomor. A jelenlegi helyzet fenntartásának két lehetséges módja van. Az egyik az, hogy rá vesszük a németeket a végnélküli harcra, ami azért nem jó, mert ennyire mégse lehet megbízni bennük... a másik pedig... — Nagyot húzott a whyskyből és szélesen elmosolyodott. — A másik pedig az, hogy feltételezzük a végnélküli háborút. A gyárak termelnek tovább. Legyártják az évi ötvenezer repülőgépet, s mindenki, aki csak kézbe veszi a csavarkulcsot, megkapja a kettőhúszas óráberét. Gyártják tovább a páncélosokat, százezer dollárért darabját, meg a repülőgépanyahajókat, hétmillióért darabját. Igen ám, mondják erre önök, de akkor felmerül a túltermelés kérdése. A Czigly-elmélet azonban mindenre gondol. A jelen pillanatban a japánok és a németek kötik le termékeinket, gondoskodnak arról, hogy piacainkon ne legyen árubőség. Lelővik a repülőgépeinket. Elsüllyesztik az anyahajóinkat, kilyukasztják a gúnyánkat. A jövőben majd havonta összegyűjtjük a megfelelő számú B—17-est, az előírt mennyiségű anyahajót, a kellő számú páncélost... és ugyan mit kezdünk velük? — Büszkén és részegen körülpillantott hallgatóságán. — Elsüllyesztjük őket a tengerbe és azonnal újakat rendelünk. És most jön — tette hozzá komoly hangon — a dolog legkényesebb része, az emberek problémája. Áruk túltermelése, mondják önök, hát az nem megoldhatatlan kérdés. De emberek túltermelése — itt már veszedelmes talajon járunk. Havi százezer, havi kétszázezer, pontosan nem is tudom, mennyi a fölösleg. Béke időben a kiirtásuk bizonyos ellenkezést váltana ki, még akkor is, ha pedig ezzel a termelés a legmagasabb szinten lenne tartható. Bizonyos testületek tiltakoznának, állást foglalna az egyház is, s én is megértem az ezzel kapcsolatos nehézségeket. Nem úgy van az, mondom én, legyünk csak humánusak, ne feledjük, hogy civilizált emberi lények vagyunk. Ne öljük meg őket. Egyszerűen tartuk benn őket a hadseregben, fizessük a zsoldjukat, léptessük őket elő, a tábornokok kapjanak kitüntetések, a feleségek kapjanak juttatásokat, és így egyszerűen tartuk távol őket Amerikától. Küldjük őket, persze megfelelő vezetéssel, egyik idegen országból a másikba. Biztosítani fogják a nyugalmat, növelik a jólétet, nagy összegekben szórják majd külföldön az amerikai pénzt, jófajta, demokratikus, újvilági maggal teherbe ejtenek majd egy sereg magános külföldi nőt, és nyíltságból, életeréből példát adnak a helybeli férfilakosságnak, ami végeredményben igen hasznos. Ami a legfontosabb, nem szólnak bele az itthoni munkaerő-helyzet alakulásába. Időnként majd nagyobb csoportokat le kell szerelni belőlük és haza kell engedni. Itthon aztán újra kezdek a régi életüket a feleségükkel, az anyósukkal, a munkaadójukkal. Hamarosan be fogják látni, hogy milyen könnyelműek voltak. Könnyörögni fognak, hogy vegyük vissza őket a hadseregbe. De mi csak a legkülönbeket fogjuk visszavenni. Végül pedig majd mindössze tíz- vagy tizenkét millió legjobb emberünk járja a világot, s otthon csak a kissé nehézkesek, a kissé maflák maradnak, akik nem versengenek egymással túlságosan vadul. Így aztán lassan felenged, lassan elmúlik majd az amerikai életben az az ideges feszültség, amelyre annyit panaszkodunk...”

*

Milyen ismerősek ezek a hangok és mennyire megisméltődnek a gyakorlatban. Embervásár a tőke érdekében, a piacért, a gazdasági hegemóniáért. A gazdasági válság és munkanélküliség ilyen „erkölcsös és

olcsó” megoldása. Háború és termelés, vérontás és jólét között így meghúzni az egyenlőségi jelet a kapitalizmus struktúrájából fakad. Amíg az első világháború után évenként milliók haltak éhen a gazdaságilag elmaradott országokban, addig a kapitalista válság a tengerbe szóratta és mozdonyt, vagy hajót fűtetett a búzával és a kávéval. Ez a módszer, úgy látszik, nagyon bevált, csak az eszközeiben változott.

Irwin Shaw reflektora az egyházra is rávilágít. Angliában állomásoznak az amerikai csapatok, várják a franciaországi partraszállás pillanatát. A Csatornán tiszta időben átlátni a francia partokra. Vasárnap van és egy kis angol falucskában így prédikál a lelkész:

„... A papnak finom, mély és barátságos öregember-hangja volt, s olykor elnyomta a törött ablakon beáramló szél suhogása. Ebből a hangból hiányzott a hivatásos szenvedélyes buzdítás, ez a hang csak az imént támadt, friss gondolatokkal szólt az Istenhez és a gyülekezethez, s nem visszhangozta mások áhítatát, nem kísértettek benne rég volt istentiszteletek, ismerős szentbeszédek emlékei, az igazi, mélyről fakadó hit hangja volt.

— ... a szeretet — mondta az öregember — Krisztus szava, és nem tűr semmiféle megkülönböztetést, semmiféle ravasz számítást, semmiféle eltérő értelmezést. Nekünk a felebarátunkat épp úgy kell szeretnünk, mint önnönmagunkat, az ellenségünket úgy, mint a testvérünket, és ezek a szavak olyan világos értelműek, mint az a súly, amely a cselekedeteinkkel szemben áll a mérleg serpenyőjén.

— Mi Csatorna-lakók vagyunk, de nem a Csatorna partjait lakjuk, hanem lent élünk a mélyben a tengeri moszatok és simára koptatott roncsok között, lent a sötét, sós mélységben, libegő páfrányok s a vízbeültak csontjai között és fölöttünk tombol az embernek ember és Isten iránti viharos gyűlölete. A dagály most északról hömpölyög felénk és eláraszt bennünket a kétségbeesés jeges sarki vizeivel. Ágyúk között élünk s az ágyúk rezes szava elsöpri az Isten halk szavát és dörgésüket csak a bosszúvágy vad rikoltozása harsogja túl. Városaink a szemünk láttára omlanak össze az ellenség bombáitól és siratjuk az ellenség golyói által életük hajnalán elpusztult gyermekeinket és visszaütünk vadul és kegyetlenül, gyűlöletünk tengermélyeiből; lecsapunk az ellenség városaira és gyermekeire. Az ellenség vadabb, mint a tigris, mohóbb, mint a cápa, kegyetlenebb, mint a farkas. A mi szegény életünk védelmében és tiszteletében mi szembeszállunk vele, felvesszük vele a harcot, de ezzel felül is múljuk tigris-vadságát, cápa-mohóságát, farkas-kegyetlenségét. És vajon a végén azt állítjuk-e majd, hogy miénk a győzelem? Amit mi védelmeztünk, az győzelmünkben elhagy bennünket, de vereségünkben nem hagyta el soha. Vajon hihetjük-e azt, most, ahogy itt ülünk szívtelenségünk mélyvizeiben, hogy vasárnapi szavunk felér az Isten füléhez, amikor az egész hetet ártatlanok legyilkolásában töltöttük, templomokat, múzeumokat romboltunk, könyvtárakat égettünk fel bombáinkkal, anyákat és gyermekeket temettünk meggömbült acél- és beton-törmelék, századunk e jellegzetes hulladéka alá?

— Ne dicsekedjetekek nekem újságjaitokban a bombák ezer tonnái-val, amelyeket találomra dobáltatok le a németek szerencsétlen országára, mert azt mondom rá, hogy azokat a bombákat énám, az egyházatokra, saját magatokra s az Istenetekre dobtátok. Inkább azt mondjátok el, megsirattátok-e azt a német katonát, akit meg kellett ölnötök, mert ott állt előttek fenyegetően, állig fegyverben és majd akkor azt mondom, hogy a védelmezőim, és az egyházam, a hazám védelmezői vagytok.

— Számos katonát látok itt a gyülekezetben, és tudom, hogy ők joggal kérdezhetnék: Mit számít a katonának a szeretet? Hogyan kövesse a katona Krisztus szavát? Hogyan szeresse az ellenséget a katona? Én azt mondom, a Krisztus szavát úgy követhetitek, ha csak kötelességből öltök, átérezve a bűnt és a tragédiát, a bűnt, amely éppúgy a tiétek, mint azé, aki a kezektől esik el.

— Ne lakozzék elégedettség a ti szívetekben — folytatta halk és gyöngülő hangon az öregember —, öljetek, ha kell, mivelhogy gyengeségünkben és tévelygésünkben nem lertünk más utat, mely a békéhez vezetne, de takarékoskodjatok a halhatatlan lelkekkel, amelyek harcban hagyják itt az életet, vigyetek kegyelmet a történetírókban, megbocsátást a hátizsákokban és bosszú nélkül öljetek, mert a bosszú joga nem a tiétek, hanem az Úristené, öljetek azzal a tudattal, hogy minden kioltott étellel a magatok élete lesz szegényebb.

— Jertek, bukjatok fel, gyermekeim, a Csatorna-fenékről, szálljatok le a vízalatti roncsokról, küzdjétek fel magatokat a hínárerődökből, mártózatok melegebb áramlatokban. És, habár hóhérok ellen küzdünk, ne szennyezzük be hóhérmunkával kezeinket. Ne szellemekké tegyük ellen-ségeinket, inkább testvéfeinkké tegyük őket. Ha mi az Isten kardját visszük a kezünkben, mint ahogy dicsekedve mondani szoktuk, akkor ne feledjük, hogy az nemes acélból készült, s ne hagyjuk, hogy gyilkos kessé váljék angol kezeinkben.

Az öregember felsóhajtva megrázkódott kissé, haja lobogott az ablakon berontó szélben. Szórakozottan elnézett a hívek feje fölött, mintha zaklatott, öreges álmodozása közben elfeledkezett volna róla, hogy jelen vannak. Aztán szeretettel lemosolygott a félig üres padosorokra... ”

Ezt a néhány gondolatot kommentár nélkül bocsátom az olvasó rendelkezésére.

A német hadseregben megtaláljuk azonban az igaz hazafiak, a hitlerizmussal szembenállók típusát is. Az ellenállási mozgalom tagjainak a sorsa kegyetlen és tragikus. A hadsereg át meg át van szöve a Gestapo, SS, SA besúgóival és a legkisebb jel is elég ahhoz, hogy kegyetlenül leszámoljanak velük. Nézzük meg, hogyan vélekedik a háborúról egy a sokezer őszinte és becsületes német közül:

*

„— Nézze — mondta Behr —, az én apám négy évet harcolt végig az elmúlt háborúban. Megjárta Lengyel-, Orosz-, Olasz- és Franciaországot. Háromszor sebesült meg, és 1926-ban halt meg attól a gáztól, amit még 1918-ban szívott a tüdejébe az Argonne-i erdőben. És Úristen, mi meg olyan ostobák vagyunk, hogy ezek ugyanazokat a csatákat harcoltatják velünk végig, akár a folytatólagos mozielőadáson! Ugyanazok a dalok, ugyanazok az egyenruhák, ugyanaz az ellenség, ugyanolyan verekedés. Csak a sírok újak. És ezúttal a befejezés is más lesz. A németek sose okulnak semmiből, de a többiek most majd okulnak. Most az egyszer más vége lesz, most az egyszer keservesebb lesz veszíteni. A legutóbbi háború kedves, egyszerű, európai stílusú háború volt. Mindenki meg tudta érteni, mindenki meg tudott bocsátani érte, mert ugyanolyan háborúk folytak mindenütt ezer éve. Az a háború egyazon kultúrán belül zajlott, civilizált, keresztyén úriemberek egyik csoportja harcolt a civilizált keresztyén úriemberek másik csoportja ellen, általánosan elismert, azonos törvények szerint. Amikor az elmúlt háború véget ért, az apám

szépen visszamenetelt az ezredével Berlinbe, és a lányok virágot szórtak rájuk az utcán. Aztán levetette az egyenruháját, visszament az ügyvédi irodájába és infézte tovább a pereket a polgári bíróságokon. Mintha mi sem történt volna. Miránk senki se fog virágot szórni ezúttal — mondta Behr —, ha ugyan egyáltalán marad belőlünk, aki visszajusson Berlinbe.

— Ezúttal — folytatta Behr — ez nem egyszerű és érthető háború, amely egyazon kultúrán belül folyik. Ezúttal ez az állati világ gyilkos támadása az ember hajléka ellen. En nem tudom, maga mit látott Afrikában és Olaszországban, de azt tudom, hogy én mit láttam Orosz- és Lengyelországban. Mi ott temetőt csináltunk, amelynek ezer mérföld volt a hossza és ezer mérföld volt a szélessége. Férfi vagy nő, vagy gyerek, lengyel vagy orosz vagy zsidó, nem számított. Nem is volt emberi, amit mi ott csináltunk. Talán csak a menyét művel ahhoz hasonlót, ha betör a tyúkólba. Mintha csak attól tartottunk volna, ha életben hagyunk keleten bármit is, az még vádat emelhet ellennünk egy napon és elítélhet bennünket. És most pedig — mondta mély egyenletes hangján —, most pedig mindezek után, elköveltük a végzetes hibát. Elveszítjük a háborút. A vadállatot lassan sarokba szorítják s az ember a végső büntetésre készül. És most mit gondol, most mi lesz majd velünk? Komolyan mondom magának, éjszakánként néha hálát adok az Istennek, amiért a feleségem meghalt a gyerekekkel együtt és nem kell majd a háború után Németországban élniük. Néha — mondta Behr, s a tengerre bámult —, néha csak nézem a tengert, és azt mondom magamban: »Ugorj bele! Próbálg meg úszni! Ússz át Angliába, ússz át Amerikába, ússz el ötezer mérföldnyire, hogy elszabadulj innen.«

— De nem tudok átúszni Amerikába — mondta Behr — és nem tudok átúszni Angliába. Itt kell maradnom. Német vagyok, és ami Németországgal történik, az történik énvelem is. Ezért beszélek magának minderről. Remélem, tudja — tette hozzá —, ha bárkinek elmondja ezt, engem még aznap éjjel elkapnak és főbelőnek...”

Csak néhány szemelvény ebből a hallatlanul izgalmas és minden tekintetben lenyűgöző könyvből. Kevés azt mondani róla, hogy tanulságos. Valahogy úgy kellene fogalmazni, hogy hatalmas kiáltás az emberiség nevében. Háborút, fasizmust, imperializmust ilyen pőrén bemutatni, a fuldokló szava, akit szinte eltemet az aggodalom, hogy az embertelenség jelei itt is, ott is mutatkoznak újra. Az ember úgy érzi, kígyófészkekbe lépett, amikor bepillant a hitlerizmus boszorkánykonyhájába és megmarva tud csak kijönni belőle. És ezt a marást, mint nyílt sebet hordozzuk magunkon, amíg ezek a nagy kérdések végleg és megnyugtató módon nem intéződnek el. Az Oroszlánkölykök bennünk is olyan lelkiismereti vihart támaszt, hogy az ember a vallásért, a kultúráért, a civilizációért, az emberiségért és az emberségességért szeretne valami nagyot tenni.

Irwin Shaw könyvét azzal teszem le az olvasó elé, hogy abból tanulja meg felelősséggel nézni a mi világunkat és a mi holnapunkat.

Rédey Pál

Leonard Frank: Ahol a szív dobog

MOST JELENT MEG magyarul a negyedik könyve. Az elsőt közvetlenül az ellenforradalom után olvashattuk, napilap tárcaarovatában. *Jézus tanítványai* — ez volt a címe. Különös írás. Stílusa megragadóan tömör, hiábavaló szó talán egy sincs benne. Alakjai olyan érzékletesek, mint valami tökéletes szobor. Sőt: *élnek*. Egyetlen szóval, egyetlen vonással jellemzi őket és úgy állítja az olvasó elé, hogy az önmagát érzi mind-egyik sorsában. Lélegzetfojtva kell olvasni, ha lehetne, megszakítás nélkül.

A *Jézus tanítványai* azóta megjelent könyvben is (Európa Könyvkiadó, 1957). Leonard Frank egy esztendeig írta ezt a könyvét, 1947-ben, New-Yorkban. Önéletrajzi regényében így mondja el a *Jézus tanítványai* előre felvázolt tartalmát: „Egy gyerekbanda, melynek vezére Péter, mindig ezzel a mondattal nyitja meg a titkos üléseket: »Mi, Jézus tanítványai, az igazságosság végrehajtói, elveszünk a gazdagoktól, akiknek mindenük van, és a szegényeknek adjuk, akiknek semmijük sincs.« — A Németországban előreláthatóan újjáéledő náciizmus ábrázolása a titokban ismét megszerzett Hitlerjugend szerepeltetése révén. — Egy német leány és egy amerikai katona tragikus szerelmi története. — Egy zsidó leány sorsa, aki tizenhét éves és érintetlen, amikor Varsóba viszik egy német katonák számára berendezett bordélyházba, és a háború után, ezer katona által meggyalázza, kiégett lélekkel tér vissza szülővárosába, volt jegyeséhez, aki szerette.” A cselekménynek ezt a négy szálát Frank olyan szorosan fonja össze, akárcsak a klasszikusok és oly tökéletes mintázattal, ahogyan csak igazán nagy író képes szerkeszteni.

LEONHARD FRANK írói nagysága azonban nem csupán a mester-ségbeli technika feddhetetlen alkalmazásában mutatkozik meg. Ámulatra méltó az *átélőképessége*. Ezt a regényét, mint említettem, hazájától távol írta, tizennégy évi emigráció után. Az 1946-os Németországról, rég nem látott szülővárosáról: Würzburgról adott panorámája azonban makulátlanul tökéletes, mintha ki sem mozdult volna onnan — s ennek önkéntelen bizonyosságát adták a würzburgiak, mert megsértődtek. *Átélőképessége* mély és emberi *lélektani* ismerettel párosul, amikor alakjait formázza. Együtt érez velük és rokonszenve akkor is kicseng szavából, ha — bízvást mondhatjuk — a világirodalom egyik legtárgyilagosabb, látszólag legszenvtelenebb hangú írója. Ez káprázatos írói technikájának egyik vonása, amaz pedig írói tehetségének egyik megnyilvánulása. A *Jézus tanítványai* gyerekek, s az akkor hatvanöt éves író hűen meg-érzi és kifejezi a gyermekek egész érzés- és gondolatvilágát. Még döbbenetesebb ez az erénye, amikor Ruth Freudenheim, a kiégett lelkű, tönkretett zsidó lány bensejében égő poklot mutatja meg, rákényszerített múltjának szörnyű emlékeivel és a benne összetört emberség mélyre temetett cserepeivel.

Látszólag szenttelen sorait nem lehet *fellobbanó szenvedély* nélkül olvasni. Csak felső fokú jelzővel lehet illetni művészetét: a különös gyermekbanda leírása szívszorítóan bájos, a szenvedő zsidó lányé vér-lázító. S az sem mindegy, hogy Leonard Frank mire mozdít meg, írói szavával milyen belső formálódásra kényszerít. Művészetének alapvonása a *humanizmus*, de ez forradalmi és forradalmasító színezetet nyer hűvösen tárgyilagosnak látszó, gyújtó tűzű előadásában.

Sokszorososan groteszk és éppen ezért végtelenül meggondolkoztató ennek a tucatnyi gyermeknek a története. Jézus tanítványainak nevezik magukat, mert meggyőződésük szerint azt teszik, amit Jézus tanítása szerint mindenkinek tennie kellene. Leonhard Frank cselekedeteikről ismerteti meg őket: előbb mutatja be jótetteiket s csak azután őket magukat. S ekkor, szokásos módján, egy-egy apró, jelentéktelennek látszó vonással egész lelki arcukat élénk rajzolja, megdöbbenő élességgel. Jézus tanítványai tizenegyen vannak, mert a tizenkettedik nevet, Iskarióti Júdását, senki sem akarta vállalni. Később mégis lesz tizenkettedik tanítvány: egy lány. S az igazi tizenkettediket is felveszik végül, mert becsületes és állhatatos, hű barátaihoz és nem árulja el őket. Ilyenek ezek a korai kamaszkorú gyerekek: elveszik a gazdagok, a feketézők, az önzők tulajdonát és titokban, megfosztva magukat az ajándékozás közvetlen örömétől, láthatatlanul szétosztják; ruhát, élelmet, takarót. Széjjeljárva, jót cselekszenek — s kis híján utoléri őket a tanítványok sorsa. Ha a megszálló csapatok tisztje, az *Intelligence Officer* történetesen nem zsidó és elegendően bölcs ahhoz, hogy tisztán lásson, ha a városka becsületes emberei melléjük nem állnak — ki tudja, mi lett volna velük?

Leonhard Frank minden írásában kicsit szimbolikus is; ezúttal talán a fiatal, hajlítható németeket példázza, akik önkéntelenül rátalálnak a helyes irányba vezető útra és ösztönösen elfordulnak a náci múlttól, igyekeznek jóvá tenni népük hibáit s így az igazi szocializmus felé haladnak tovább. Mintha a jövő Németországát álmodná itt az író. De — sajnos — a visszahúzó erőket is látnia kell.

Figyelemre méltó és eszméltető a könyv címében is megírt párhuzam. A tucatnyi gyerek azt teszi, amit az embert szerető becsületes embereknek tenniük kell. Vajon azok, akik hivatalosan és — úgy mondják — joggal nevezik magukat Jézus tanítványainak, mit csináltak ezalatt? Hadd idézzem a könyv néhány sorát. Egy katolikus pap mondja annak a fiatalembernek, aki valaha Ruth vőlegénye volt s hazatérése után hajlékot adott a sokszorosán meghurcolt s még akkor is ezer veszélynek kitett lánynak, míg később feleségül veheti. Még esküvőjük után is hosszú időbe telt, amíg a lány szexuális undora oldódott s valóban házastársakká lettek. A pap mégis ezt mondja a hajléktalant befogadó fiatalembernek: „Újra csak azt mondhatom, hogy együttélése ezzel a leánnyal súlyos vétség az anyaszentegyház törvényei ellen. Erkölcsi szempontból rendkívül káros példát nyújt ezzel a népek.” S a fiú így válaszol: „Nem gondolja, hogy a népet, külön-külön mindnyájunkat erkölcsi felelősség terhel Ruth sorsáért? Azt hiszi, lehet szó mindaddig a német nép erkölcsi felépüléséről, amíg keresztre feszítik saját vétkének áldozatait? Azt akarja, hogy az utcára dobjam Ruthot, bár ez most az ő esetében a halált jelentené. Azt akarja, holott mi, mármint a németek, mindnyájan, én is és maga is, magunk küldtük Ruthot a bordélyházba. Egy ártatlan, tizenhét éves lányt. És most szeretnék valamit kérdezni, hiszen maga pap: ha Ruth Jézushoz ment volna és vallomást tett volna előtte, mit tett volna Jézus?”

S egy másik idézet. A „megrabolt” gazdagok zsörtölődnek: valóságos országos csapás ezek a Jézus tanítványai. Valaki ezt feleli rá: „Jézus tanítványainak tevékenysége már akkor, kétezer évvel ezelőtt is országos csapás volt. Ismeretes azonban, hogy igen sokan keresték fel őket azok közül, akik fáradságosan éltek, akikre sok terhet rakott az élet”. Egy másik rábólint: „Azok nem érezték országos csapásnak.” S az előbbi, később, folytatja: „De a vallástörténet arra tanít bennünket, hogy a hu-

szadik század keresztyényei tökéletes ellentétei az őskeresztyéneknek, akik a tanítványok nyomdokaiba léptek”.

Frank szeme éles és jól lát. Micsoda szörnyű prófécia volt megírnia a náciizmus újjáéledését! A kép megrendítő. Könyvében törvényszék ülészik, Ruth felett, aki igazságot szolgáltatott vandálul elpusztított szüleinek, ítéletet tett gyilkosukon. A bíró — micsoda paradoxon, hogy így kell írnom! — természetesen őt akarja elítélni, a gyilkost pedig védené holtában is, amint két évig védte és büntetlen hagyta. Vajon a mai Nyugat-Németországban hány ilyen „törvényszék” működik?

AZ ÍRÓT mélyen izgatja ez a kérdés. Ugyanezt a motívumot szövi bele *Michael visszatér* című kisregényébe, amely magyarul a Modern Könyvtár sorozat 3. kötetként jelent meg, 1957-ben. Michael Vierkant egyébként az író neve több művében is, így önéletrajzi regényében. A *Michael visszatér* látszólag szerelmi történet: egy leány férjéről álmodik a rombadólt Németországban, ahol a fiatal férfiaknak szinte csak emléke van s nő férjhez csak utcán át juthat. Igazi férjről álmodik, becsületesről és szerelmesről — s aztán hirtelen meglátja, úgy, amint megálmodta. De a férfi — Michael Vierkant — fogoly. Megölte húga gyilkosát, egy SS-t. Frank ebben a kisregényében — amelynek szerelmi fonala megejtően bájos — ismét azt a kérdést boncolgatja: mi van a náciizmussal? Futni hagyják, vagy megölik? Ó, az író, megöli művében, művészetében. A vád, amivel Michael Vierkantot illetik, nem írói képzelet szülötte hát, csak írói tehetség metamorfózisában jelenik meg a nyomtatott oldalakon.

Michael Vierkant a hőse önéletrajzi regényének is, amely magyarul elég szerencsétlenül a *Baloldalt dobog a szívem* címet viseli, hibásan fordítva az eredeti *Baloldalt, ahol a szív dobog* címet. A kis kötet 1958-ban jelent meg az Európa Kiadónál. Csodálatosan szép önéletrajz ez a könyv, amely nem is titkolja, kiről szól: Frank részletesen elmondja benne könyvei történetét is, eredeti címek és idézetek közlésével.

Leonhard Frank Würzburgban született, 1882-ben. Apja asztalossegéd: eleinte ő is apja nyomdokát követi. Később szobafestő, lakatos, sofőr s csak sokára válik íróvá. Előbb ifjúkori élményeit önti regényekbe, majd — a háború kitörésekor — szembefordul a militarizmussal. Svájcba emigrál. Az *ember jó* című kötetét titokban csempészik hazájába — óriási a hatása. Később Hitler e könyvére hivatkozva fosztja meg állampolgárságától. Ekkor újra emigrál, kalandos körülmények között jut el végül New Yorkba. 1950-ben tért haza s Münchenben telepedett le, ahol előbb is gyakran tartózkodott. Könyveit a Német Demokratikus Köztársaságban adják ki, 1955-ben itt tüntették ki a *Nemzeti díjjal* és itt lett az *Akadémia* tagja (újra, mert Hitler törölte onnét is a nevét).

BALOLDALT, ahol a szív dobog — ez egyúttal meggyőződésének megvallása is. Leonhard Frank alapbeállítottsága a humanizmus, de ez csak akkor maradhatott meg igaz valójában, ha mozgásban volt s nem megállapodott: ezért egyre inkább elfordult a tétlen polgári humanizmustól és a *cselekvő szocialista humanizmus felé közeledett*. Meddig jutott ezen az úton a most 78 éves nagy író? Nem tudjuk. Ő magát szocialistának vallja, bár a Német Szövetségi Köztársaságban maradt. De végül erre is igaz, hogy cselekedetéről ismerni meg, kiben mi lakozik s az író cselekedete a könyve. S írásaiban nem hagy kétséget meggyőződéséről, hogy az igaz embernek ott a helye, ahol a szív dobog. *Baloldalt: a nép mellett.*

Ennek a meggyőződésnek szép története az Európa Kiadónál magyar fordításban most megjelent válogatott elbeszéléskötete, a *Német novella*. A kötet élén bibliai idézet áll, annak az elbeszélésnek a címe után, amelyet emigrációja alatt Svájcban írt, az első világháború derekán. Önéletírásában elmondja, hogy amikor Berlinben egy színésznő felolvasta a novellát ötszáz ember előtt, azok megtették, amiről a novella szól. Az apa — ez a címe — egy apáról szól, aki gyermekének csákót és fapuskát adott játszani s gyilkosának érezte magát, mikor a gyermek a „becsület mezején” meghalt. („Ennél csak egy közömbösebb dolog van a világon” — írja — „a becsület mezeje, az abszolút semmi”.) Egy gyűlésen aztán, hetek múlva, nyíltan megvallja érzéseit és sok száz sorstársát megrázó beszéddel *békéüntetésre hívja*. „Kérdezlek benneteket: vajon nem gyilkos-e minden szülő, aki ártatlan gyermekét arra neveli, hogy gyilkossá váljék?... Ma már nincs Európában egyetlen ártatlan ember, aki ne volna gyilkos! Elvakult gyilkosok vagyunk mind, mert az ellenséget önmagunkon kívül keressük és véljük megtalálni... Az ellenség önmagunkban van. És csak azért keressük a másokban, mert a valódi ellenség megfoghatatlan. A szeretet hiánya: ez a mi ellenségünk és ennek a háborúnak az okozója. Egész Európa könnyben úszik, mert egész Európából kivезett a szeretet. Egész Európa megőrült, mert nem képes a szeretetre...”

KÉSŐBB — a kötet többi írásának tanúsága szerint — radikálisabb lett s már nemcsak a szeretet általános hiányában látta az öldöklő háború és az emberiség gyalázata okait, hanem a *tőkés rend* visszasságai-ban. Ezt írja meg nagyerejű szimbolikus írásában: *Az utolsó kocsi*ban címmel. Később *Dürrenmatt Alagút*-ja ismétli a témát: a polgári-kapitalista társadalom kocsija vesztébe rohan. Frank „az utolsó kocsi” utasait leleplezi az utolsónak tűnő órában — megrázó, megdöbbentő portré-sorozat ez a novella.

Frank érdeklődése tartalmi szempontból az életet meghatározó társadalmi és politikai tényezőkre irányul, de nem hanyagolja el bennük és körülöttük az egyén erkölcsi életének magas írói színvonalú ábrázolását sem. Idézett művei mind remekművek ebből a szempontból is. Felejthetetlenül szép, amint önéletírásában szerelmeiről szól. Hasonlóan szép írás és önéletrajzi elemekkel átszőtt a *New York-i szerelmi történet*. *Karl és Anna* című írását — mint említi — valamennyi európai nyelvre lefordították, sőt héberre, jiddisre, basic englishre és egy indiai nyelv-járásra is. Ő maga írt belőle színdarabot, később a Metro Goldwyn Mayer filmvállalat megfilmesítette. Hőse egy hadifogoly, aki társának elbeszélése alapján beleszeret annak feleségébe. A *Berlini szerelmi történet 1946-ban* nemcsak egy groteszk, de igaz szerelem kedves és szemérmes leírása, de szívbemarkoló panoráma is az 1946-os Berlinről, akárcsak a háttorzongató *Az arckép*. Frank műveinek egyik nagy erénye, hogy bármiről szóljanak is, a társadalom, a környezet igazán érzékletes leírásával párosulnak.

Legkiválóbbnak tartott írása, a Thomas Mann-ra emlékeztető, klasszikusan szép Német novella is ezt az erényt mutatja. Szimbolikus írás: Németország lealacsonyodását példázza egy arisztokrata vénlány elbukásának hajszálfinom pszichológiai részletességgel megírt történetében. A *Német novella* sok tekintetben valóban csúcsa minden eddigi művének mindenekelőtt éppen a lélektani mélységekben és tökéletes szerkezetben.

S A MONDANIVALÓBAN elsősorban, amely jóformán minden írásában egy és ugyanaz. Apró motívumok, nevek és alakok gyakran vissza is térnek újabb és újabb műveiben, de ez sosem bántó: csak a formát viszi tovább, a tartalmat, amely mindig ugyanaz, sokszínűen variálja. Mindig azt mondja és mindig másképp, hogy *az ember jó – az embernek jónak kell lennie*. „Az ember igazán emberivé csak akkor válhat, ha semmi sem kényszeríti többé arra, hogy embertelen legyen.” Ő ezért harcol, mert ott áll, ahol a szív dobog. Harcol azok ellen, akik nem hisznek az emberben, a jövőben, akik cinikusan félrevezetik az embert: „Bele kell nyugodni a megváltozhatatlanba”. Ezt írja *Az apá*-ban: „Amikor ezt egy ízben egy anyától hallotta, akinek egyetlen fiát taposták szét a becsület mezején, ennek az asszonnak odakapott a nyakához. De valami aztán mégis visszafogta a kezét, szelíden az anya vállára csúsztotta. Mert nem ez az asszony volt a felelős, nem ő az ellenség és nem is a szavai, hanem ami a szavak mögött volt. Valami – megfoghatatlan. A szeretetlenség. A gyilkos bűntudata elemésztette benne a kis apai szeretetet és fellobbantotta az általános emberszeretet ősi érzését.” Ez mondatta az apával gyűjtő hangú beszédét és ez készleti írásra Leonhard Frankot. „Az emberek örültek, a szó valóságos értelmében örültek, mert megfeledeknek a szeretetről. És mivel megfeledeknek a szeretetről, azt hiszik, minden úgy van jól, ahogy van.” Mennyire örült Frank, amikor egyre több és több jelét tapasztalta, hogy az emberek nem mind örültek, tudják, mi a szeretet és megváltoztatják a sok évszázados rendet, megjavítják és újat kezdenek. Maga is ezért küzd.

Ezért vetette az emberek szemére, ha azt mondták: bele kell törődni a megváltozhatatlanba. Mert hiszen az nem is megváltozhatatlan.

Zay László

A szentek nem a saját érdemeikért, hanem egyedül Istennek ingyen kegyelméből üdvözültek. Nem vagyok oly esztelenül vakmerő, hogy egy pápának és embernek egyetlen zavaros és téves dekrétuma miatt megtagadjam a Szentírásnak annyi s oly világos bizonyítékait: ellenkezőleg szent meggyőződésem, hogy a Szentírás ígéje, amely a szentektől megtagad minden érdemet, feltétlenül fölébe helyezendő mindenféle emberi szónak, amely azok érdemét vitatja, mert maga a pápa sem áll a Szentírás felett, hanem alatta, Pál apostol mondása szerint, Gal 1, 9: „Ha szinte mi is, vagy mennyei angyal hirdetne nektek valamit azon kívül, amit nektek hirdettünk, legyen átok.” (Luther)

Égymás között

Isten karácsonyfája alatt

— Részletek egy lelkipásztor naplójából —

I. János 4, 16.

KARÁCSONY

Tegnap este, karácsony estéjén levettem egy lángot a karácsonyfáról s mint egy szomorú, magányos vándor elindultam vele gyermekkorom régen kialudt karácsonyfái felé. Megálltam egy régi ház karácsonyi ablakánál és benéztem rajta, mint egy messze ment, de hazatért ismerős. Boldog kis mennyország tükröződött a könnyemen és néztem és kerestem a karácsony titkát, szépségét és varázsát. A fáradt, forró fejemet odaszorítottam a hideg ablakhoz és azt kérdeztem, mi az, ami olyan felejthetetlenül szép volt boldog karácsonyokban?!

És felelt a kép, amit láttam.

Ott álltam a kistestvéremmel a karácsonyfa alatt. Mögöttünk az édesanyám és az édesapám. Amikor a karácsonyfa káprázatától elbűvölten, csillogó szemmel mondtam a Miatyánkot, éreztem, hogy az édesapám keze gyöngéden megsimogatja a fejemet. Visszanéztem rájuk és láttam, hogy egymást átölelve ránknéznek és a szemükből csillogó könnyekben mosolyog le reánk, gyermekekre a karácsonyi jószág...

Ma már tudom, hogy ez volt a karácsonyi titok, az elveszíthetetlen varázs, hogy ők ott álltak mosolyogva mögöttem, hogy a szeretet akkor engem méltatlan és rossz gyermeket — mégis megölelt és megcsókolt.

Azóta már sok minden elmaradt mögöttem. Ha velük találkozni akarok, két temető kapuját kell kinyitnom, mégis érzem, hogy a szeretetük kísér és sokszor meggyújtja előttem a régi otthon kialudt karácsonyfa lángját.

Ma már tudom, hogy ez a karácsonyi titok, hogy Isten ott áll mögöttünk és szeret!

Pedig nem érdemeljük meg, hogy szeret. Pedig nem vagyunk méltók a karácsonyra. Senki sem érdemi meg a karácsonyt. Ha vannak könnyek az égben, senki sem sírt annyit miattunk, mint a mi teremtő, gondviselő jó Atyánk. Ha van árnyék az égben, soha senkinek az arcára nem vetődött belőle annyi, mint az Övére a mi bűneink miatt. Nincs a földön olyan rossz gyermek, mint amilyenek mi vagyunk sokszor az Isten otthonában. El lehetne mondani azt is, hogy milyen ritkán vagyunk otthon, Ónála. El lehetne mondani, hogy milyen sokszor nem hallgatunk Reá és nem engedelmeskedünk Neki. El lehetne mondani, milyen sokszor kedvesebbek a játékaink és az ajándékaink, mint Ő, akitől kaptuk azokat. Ki tudná elmondani, felsorolni mindazt, ami a mi hűtlenségünk és a mi hálátlanságunk. Summázásul azt hiszem, nagyon elég ez a mon-

dat: örök csatatér a karácsonyi szobánk, ahol az irigység, a gyűlölet pokoli zaja veri fel a béke fájának csöndjét és zavarja a szeretet angyalainak karácsonyi énekét.

És Isten mégis ott áll mögöttünk! Mégis szeret! Mégis karácsonyra békít!

Ó, ne gondold azt, hogy ez az Isten karácsonya, ez az egy este, ez az ünnep a karácsonyfával, a terített asztallal, az örömszerzés ajándékaival, a szeretteid csókjával. Ez csak az ember karácsonya! Ez csak az Isten utánzása! Ez csak a szeretet földi visszhangja és változata!

Isten szívében mindennap karácsony van! Az Ő karácsonyfája nem egy ünnepet világosít ki, hanem beragyogja a hétköznapokat és az esztendőket. Nála nem egy estére lobban fel a szeretet és a jóság, *Istennél mindennapos a mennyország!*

Ha visszanézel, el kell ismerned, hogy Tőle mindennap kaptál egy karácsonyi lángot, egy boldog ajándékot, egy megáldott szívdobbanást. Látod, ez a karácsony: hogy szeret téged az Isten. Hogy mögötted áll. Erdemetlenül és érthetetlenül, de mégis szeret. Nélküle, valóban elmúlik és örökre kialszik a karácsony.

A karácsony szépségéhez tartozik az is, hogy ilyenkor nemcsak megáll előttünk a szeretet, hanem *testet is ölt*. Úgy mondjuk ezt, hogy *karácsonykor a szeretetet nemcsak érezni, de látni is lehet*. Úgy mondjuk ezt, hogy ilyenkor a szívünk átdobban az ajándékba és a valóság vallomása lesz: vedd át ezt a kis ajándékot és hallgasd ki belőle a szívemet, amelyik azt mondja néked, hogy szeretlek téged. Kialvó karácsonyokból így viszünk magunkkal mindnyájan egy kézzelfogható emléket, ajándékokban megőrzött, felejthetetlen karácsonyestéket.

Isten szeretetének is van ilyen megmaradó karácsonyi ajándéka s ez az ajándék: Jézus!

Közte és a karácsony többi ajándéka között az a különbség, hogy a többiből nem marad más, mint egy emlék, de belőle felnő mellettünk az élet! Nem lehet messzire menni egy karácsonyi gyertyával, pár hétköznap már elégeti. Jézussal minél tovább megyünk, annál nagyobb a fénye. Be tudja világítani a világot, az életet és a halált. Világít egészen addig, amíg el nem érünk hazáig, az Isten szeretetének örök és boldog karácsonyi otthonáig.

Ezért fontos, mit viszünk magunkkal a karácsonyi ajándékok közül.

Friedrich Lajos

Az egyház igazi kincse az Isten dicsőségének és kegyelmének szent evangélioma. (Luther)

*

Az evangéliom pedig az apostol szerint Róm. 1, 3 Isten testben megjelent fiáról való beszéd, aki nekünk minden mi érdemünk nélkül üdvösségünkre és békességünkre adatott. (Luther)

Az igehirdető műhelye

KARÁCSONY 1. ÜNNEPE

János 1, 14—18.

EXEGETIKAI MEGJEGYZÉSEK

14. v. Az *inkarnáció* csodája van előttünk. „Az Ige *testté* lett”. Szarksz = hús. Itt megjelöli az egész *embert*. Vagyis az Ige emberré lett. Olyan esendő és a bűn kísértéseinek kitett emberré, mint mi vagyunk. — Egeneto = „lett”. Az örökkévaló Ige belépett a *tér és idő* korlátai közé. Vagyis az Isten Fia *teljesen emberré* lett, vállalva a teljes emberi sorsot, a *halállal* együtt. — Eszkén Őszen = lakozott közöttünk. Az történt, amit ugyancsak János ír a Jelenések könyvében: „Ímé az Isten sátora az emberekkel van és velök lakozik és azok az ő népei lesznek és maga az Isten lesz velök, az ő Istenök”. (Jel. 21, 3.) A „testté lett Igé”-ben *maga az Isten* jött közénk. Így mondja ezt Jézus: „Aki engem lát, azt látja, aki elküldött engem”. (Ján. 12, 45.) — En hémin = „közöttünk”. Elsősorban a tanítványokra vonatkozik, de ezen túlmenőleg a keresztyén gyülekezetre, az egyházra. — Etheaszametha = láttuk. Itt nemcsak a szemmel való látásról van szó. Arról is. Hiszen János a szemével is látta Jézus Krisztust. De amikor arról ír, hogy Jézus doxá-ját látta, akkor ez a *hit* látása volt. Az emberré lett Krisztusban felismerte *Isten dicsőségét, fénylő fennségét*. Ez a fény azonban csak a *hit szemében csillant!* — Monogenusz para patrosz = az Atya Egyszülöttjének. Jézus páratlan értelemben az Isten Fia és az Atya páratlan értelemben az Ő Atyja. Jézus „dicsősége” a „kegyelemben és az igazságban” jutott kifejezésre, nyilatkozott meg. Ez azt jelenti, hogy Jézus Krisztusban Istennek *mindent elárasztó szeretete, jóságának gazdagsága árad ránk*. Nemcsak a bűnbocsánat! Az is! De mellette még szeretetének millió csodája, sokfélesége. — Alétheia = igazság. Ami igaz! Jézusban Isten *igazi valósága* lép elénk. Nem eltorzítva, „elrajzolva”, hanem úgy, ahogyan ő valóban *van*.

15. v. *Keresztelő* biznyságtétele Jézusról. Jézus méltóságban „megelőzte” Keresztelőt, „mert nála előbb volt”. Jézus az Atyánál volt már akkor, amikor Keresztelő még meg sem született (Praeexistentia!). — 16. v. „Vetünk mindnyájan” = apostolok, tanítványok, a gyülekezet tagjai. Ismétli az evangélista: Jézusban kimondhatatlan nagy ajándékát kaptuk az Istennek. Ez az ajándék a *kegyelem!* Vagyis az, hogy Jézus nem ítélni jött, hanem *megmenteni*. Üdvözíteni! Benne „kegyelmet kegyelemre” kapunk. Más szóval: egyre csak kegyelmet! 17. v. Éppen ez különbözteti meg Jézust Mózesről. Mózesen keresztül Isten *törvényt* adott. De ezt a törvényt Izrael népe megszegte és ezért a törvény nyomában az *ítélet* járt. Jézus „kegyelmet és igazságot” hozott. Isten általa *megbocsát* és az általa hozott kinyilatkoztatásban *igazságot* hozott. Istenhez való vi-

szonyunkban nem kell többé emberi elképzelésekre, hazugságokra építenünk. 18. v. Amit Jézus kinyilatkoztat Istenről, az feltétlenül igaz. Hiszen Ő az Atya „keblén van”. Azaz, teljes közösségben van vele. Egy Vele.

IGEHIRDETÉSI VÁZLAT

Egyre csak kegyelmet

1. Ha karácsonyi textusunk fölé hajolunk, olyan érzésünk támad, mint amikor bőven buzgó erdei forrást nézünk. Szinte halljuk, hogy csobog az Isten szeretetének bővízü forrása. A karácsonyi evangéliumon keresztül árad felénk Isten kegyelme ezerféle formában. A kegyelem után újra jön a kegyelem. Egyre csak kegyelem! Kegyelmet kegyelemre kapunk. Nézzük a kegyelemnek ezt a sorozatát:

2. Az Ige testté lett. Az az Ige „aki Istennél volt és aki maga is Isten és „aki által minden lett”. Nem egy angyalt küldött a váltság megszerzésére az Isten, hanem a Fiát! Nem olyan módját választotta Isten a megváltásnak, amely „olcsóbb” lett volna számára is, hanem a legdrágább árat fizette: Egyszülöttjét, aki maga is Isten, Őt küldte a világba.

3. Kegyelem az is, hogy a Fiú *valóságos ember* lett. Nemcsak magára vette, mint valami ruhát az embervoltot, hanem *emberré* lett. A bölcsőtől a golgotai keresztig magára vállalta az emberi sorsot. „Megüresítette magát, szolgálai formát vévén fel.” Alávetette magát a múlandóság és halál törvényének. Sorstársunkká lett.

Isten az Ige „testté létele”-ben megbecsülte és felemelte teremtményét, az *embert*, az *emberi életet*. Hiszen a Fia is hordozta azt. A testté létele csodája az *emberi élet méltóságának* csodája. Lehetetlen nem úgy nézni a magunk és mások életére, mint olyanra, amelyet Jézus magára vett. Vagyis nemcsak azért drága az emberi élet, mert a Teremtő kezéből került ki, hanem azért is, mert a Megváltó hordozta, megváltotta és megszentelte. Ez is kegyelem!

A jelek azt mutatják, hogy az egyház, amely „Jézus Krisztus teste”, nem mérte fel annak jelentőségét és kötelezését, hogy Isten Fia emberré lett. Ez a kegyelmi tény ugyanis arra kellene, hogy indítsa újra és újra Krisztus egyházát, hogy *magára vegye az emberi élet minden gondját minden korban. Szolidárisnak* kell lennie az emberi étellel. Nem szígezelheti el magát az emberiség vajdó problémái elől. Miközben magára veszi az emberi élet minden terhét, engednie kell, hogy rajta keresztül *Ura* cselekedhessék az emberiség javára.

4. Kegyelem az is, hogy az első karácsony óta „itt az Isten köztünk”. Isten Jézus Krisztusban köztünk „lakozott”. Boldogan mondhatjuk: *velünk* az Isten. Ez azt is jelenti, hogy nem ellennünk van – mint ahogy bűneink miatt azt megérdemelnénk –, hanem *értünk* és *velünk* van. Önmagában még nem volna vigasztaló az a helyzet, hogy Isten velünk van, ha nem tudnánk azt is, hogy a *kegyelmes* Isten van velünk. Az Atya! Az Ő jelenléte békességet, erőt és boldogságot ad! Hogyne volna szép az emberi élet, amit Isten jelenlétében élhetünk, és hogyne volna szép az emberi munka, amit az Isten színe előtt, az Ő erejével végezhetünk. És hogy volna „hiábavaló” sok erőfeszítésünk az emberi bűn legyőzésére, ha „itt az Isten köztünk”. Ennek a bizonyosságban kell végeznünk az emberiség békés jövődjéért folytatott küzdelmet is.

5. Kegyelem az is, hogy *Jézus Krisztusban megismerhettük Istent a maga valóságában*. Többé nem kell találgatnunk kicsoda és milyen az Isten. Aki Jézusra tekint, látja az Istent. Jézus kinyilatkoztatta az „*igazságot*” Istenről, azt ti., hogy ő szerető mennyei Atya, aki „nem akarja a bűnös ember halálát, hanem hogy megtérjen és éljen.” Viszont ez arra kötelez, hogy mi valóban azt az Istent imádjuk és szolgáljuk, aki Jézus Krisztusban kinyilatkoztatta magát és ne azt, akit „magunk alkotunk magunknak”. A legveszedelmesebb bálványimádás az, amely abból származik, ha magát az Istent tesszük bálvánnyá. Vagyis magunk „képzelődünk” az Isten felől és nem a Krisztusban hozzánk jött Istenben hiszünk.

6. Kegyelem az is, hogy *naponként bűnbocsánatból élhetünk* Krisztus által. De a bűnbocsánatból való élet *új életben* való járást jelent. Ennek az új életnek a jellemzője *a szeretet, a békesség, az öröm*. Szívünkben békességgel és örömmel végeznünk kell *a szeretet* cselekedeteit felebarátaink javára. Erre is kapunk erőt a *testté-létel* csodájából. Karácsony evangéliumából.

Káldy Zoltán

KARÁCSONY 2. ÜNNEPE

Ján. 13, 34—35.

ÚJ ÉLETRE INDÍTÓ SZERETET

Karácsony másodünnepén az ember már kissé megelégedi az ünnep-lést és érdeklődésével az előtte álló hétköznapiak felé fordul. Jólesett pihenni, együtt ülni a karácsonyfa alatt azokkal, akiket szeretünk. Jó volt ünnepelni, sok ígét hallgatni, szórakozni, beszélgetni. De most már ott bujkál szívünkben a kérdés: mit viszek magammal az ünnepekről a hétköznapi munkájába, feladatai, teendői közé? Alapigénk erre a kérdésre így válaszol: *Induljunk Jézus Krisztus szeretetével a szívünkben a hétköznapi felé!*

Ez a szeretet

1. *Jézus áldozatából, lényéből árad felénk*. Már a karácsony is erről az áldozatról beszél. Hát még a nagycsütörtök, amikor igénk elhangzott, és a nagypéntek, amikor a bűnös embervilág iránti szeretet Jézus Krisztust a keresztre vitte, hogy életével szerezzen nekünk váltságot. Mi, mai emberek, tudjuk értékelni az áldozatot. Nagyra értékeljük az inspekciónak az orvosát, aki éjjel is betegek rendelkezésére áll, és a bányászt, akiről tudjuk, hogy élete kockáztatásával bányássza nekünk a melegítő szénét. Megemeljük a kalapunkat tisztelettel mindenki előtt, akiről tudjuk, hogy életének egy darabját odaáldozza embertársai jólétéért, egészségéért, javáért. A karácsony ünnepe nem múlhat el anélkül, hogy meg ne gondolnánk, milyen nagy áldozatot jelentett Isten Fia számára, hogy lejött értünk a földre, emberré lett és áldozat lett a Golgotán. De erre az áldozatra nemcsak hálás szívvel kell gondolnunk, hanem meg kell látnunk, hogy Jézusnak ez a szeretetből fakadó áldozata *forrás* is. Forrás, amelyből a hétköznapi idején mi is meríthetünk igazi szeretetet. Nem szabad áldozatunk magunkat azzal, hogy magunktól is tudunk szeretni. Igaz, van a szívünkben valamiféle vonzalom, érzés, ragaszkodás egyes emberek iránt. De ez nem az a szeretet, amellyel Istent dicsőíthetjük. Nekünk tetét. Azt a szeretetet, amely nem személyválogató, nem számító, nem képmutató, nem önző, hanem oda tudja adni magát a másikért, nem

mindennap arra van szükségünk, hogy Jézus adja nekünk az Ő szereffügg a másik magatartásától és nem alszik ki, mint a leöntött parázs. „Amint én szerettelek titeket, úgy szeressetek ti is.” Ez nem a törvény parancsa, hanem a kegyelem drága lehetősége. Mert Jézus Krisztus ma is él és lényéből ma is árad felénk kifogyhatatlanul a szeretet. Csak menjünk oda naponként ehhez a forráshoz! Csak engedjük, hogy a Szentlélek naponként kitöltse szívünkbe az ige által Jézus szeretetét!

2. az embertársak felé irányul. Míhelyt azt kérdezzük: kit szeressek?, Isten azonnal elének állítja a másik embert és azt mondja: őt! Jézus alapigénkben arra teszi a hangsúlyt, hogy mi, akik tanítványai vagyunk, egymást szeressük. Tehát azokat, akik velünk egy hiten vannak, egy úton járnak. Bizony, nem felesleges ez a figyelmeztetés. A történelem megrendítő jeleneteket tud felvonultatni, amelyek a keresztyének egymás iránti gyűlöletéről beszélnek. Ma sem felesleges feltenni a kérdést: Szeretik-e egymást a gyülekezet tagjai? Tudnak-e egymásról azok, akik egy templomba járnak? Hordozzák-e egymás terhét azok, akik együtt vallják Uruknek Jézus Krisztust? Van-e igazi testvériség a különböző egyházakhoz tartozó, de egy Istent imádó keresztyének között? Jézus most a hittestvérekre mutat és azt mondja: Szeresd őket! Vedd fel a gondjukat! Segítsd őket az úton! Vigasztald, biztassd, bátorítsd őket! Oszd meg velük, amid van, hogy igazi közösségben legyetek egymással. Az ókori pogányok önfeledten kiáltottak fel a keresztyén gyülekezet életének láttán: „Milyen nagyon szeretik egymást!” De Jézus természetesen nem korlátozza övéinek szeretetét a gyülekezetre. Szeretétünknek minden ember felé kell áradnia. Jézus szeretetének éppen az a vonása megkapó, hogy egyetemes, korlátlan, mindenki felé áradó. Az embert kell szeretnünk, akivel együtt élünk, együtt dolgozunk, akinek a gondjait, félelmét, inségét közelről látjuk. És az embert kell szeretnünk, akinek a sóháját csak nagyon messziről, talán más világrészlől halljuk, de aki a testvérünk mégis s akinek a távolban is szüksége van arra, hogy szeretettel gondoljunk rá. Amikor vége lesz az ünnepnek, Jézus az emberekhez küld és azt mondja: Szeresd őket! Úgy, ahogyan vannak. Szeresd őket! Úgy, ahogyan én szeretlek téged!

3. les keresztyénségünk egyetlen ismertetőjele. Fontos, hogy az emberiség tudomást szerezzen a keresztyénségről, felismerje Jézus tanítványait. De miről lehet megismerni őket? Nincs a homlokukra írva Megváltójuk neve. Amit hisznek, azt kétségbe lehet vonni, azzal lehet vitakozni, azt mindenestül el lehet vetni. Az életük legtöbbször nem tükrözi Megváltójuk lényét, szentségét, tisztaságát, erejét. Egyetlen dolog van, amiről meg lehet ismerni Jézus tanítványait: az életükből kisugárzó szeretet. Ezt a szeretetet, ha van, nem lehet kétségbevonni, nem lehet letagadni, mert az a mindennapi élet megfogható, tapasztalati valósága. Ez a szeretet az egyetlen hiteles bizonyíték a világ előtt arra, hogy a gyülekezet közösségben van Megváltójával és tagjai élő hitben járnak. Nem gondoljuk, milyen ítélet mai keresztyénségünkre, tanítványságunkra nézve, hogy az emberek csak minket látnak, dogmáinkat ismerik, életelen kegyességünk rossz szagát érzik, de nem látják, vagy alig látják a szeretetükből, hogy kapcsolatban vagyunk élő Urukkal, Jézus Krisztussal?!

Amikor véget ér az ünnep és jó kedvvel indulunk tovább a hétköznapok útján, vigyük magunkkal Jézus szeretetét és osztozassuk bőségesen mindenkinek, mint nagyon drága, maradandó karácsonyi ajándékot.

Tarjáni Gyula

ÓÉV ESTÉJÉN

Máté 9, 15.

EXEGÉZIS

Ha „évforduló” következik, mindig kissé tartózkodóak vagyunk. Az idő múlik, az évek váltják egymást.

Alapigénken azonban nem általában az „idő múlásáról” vagy „változásáról” van szó, hanem — a Völegény képében — a „betelt idő”-ről — mint Márk 1:15-ben is („peplérótai ho kairos”, „impletum est tempus”), más szóval: „Isten idejéről”. *Ahol Jézus jelen van, ott beköszönt az új idő!* II. Kor. 5:17. Az örömmnek, az ujjongásnak az ideje!...

Eppen ezért: Óérette, a „Völegényért” történik minden, és nem a — „násznépért!” *Ahol Ő jelen van, ott a gyülekezet vidám és hálaadó gyülekezetté formálódik!* Ahol nincs jelen, ott csak küzdő, szenvedő, szármalmas arcú gyülekezetről lehet beszélni. Erre vonatkozik a vers második fele: „De eljönnek azok a napok, amikor elvételük tőlük a Völegény és akkor böjtölni fognak...”

A döntő kérdés tehát ez: Benne van-e Jézus az évforduló tényében?

IGEHIRDETÉS

„Isten ideje”

Vajon mit cselekednénk, *ha bizonyosan tudnók, hogy még egy év az életünk?*

Külföldi újság hozott hírt öt munkásasszonyról, akik a gyárban rádium-mérgezés áldozatai lettek. Az orvosok kereken megmondták: Még egy év az életük! Nagy összegű „végkielégítést” kaptak a gyártól. Mire fordították a pénzt életük utolsó évében? Az első gépkocsit vett és hozzáfogott, hogy élvezze az életet. A második férjével együtt gyorsan „befektette” a pénzt, még díszes temetésről is gondoskodott. A harmadik neves orvosokat keresett fel és megkísérelte a lehetetlent: pénzért gyógyulást venni, vagy legalábbis meghosszabbítani az EGY évet! A negyedik felosztotta pénzét szűkebb hozzátartozói között és csendes megadás-sal várta a halált. Az ötödik kifizette a család régi adósságait, a megmaradó összeget kamatozó évjáradékként helyezte el.

Valóban! Mit is tehetne az ember a VÉG előtt? Egy kissé úgy érzi magát, mint a gépkocsivezető, aki sorompóhoz érkezett. Le kell fékeznie, megállítania a motort és — várni...

A bölcselő JASPERS az élet „határesetei”-nek nevezi ezeket a döntő szituációkat. Ilyen a túlfeszített munkából adódó megrokkulás. Ilyen az elemi csapás: árvíz, tűzvész. Ilyen a halál és ilyen — az esztendő utolsó napja is... „Határeset.”

A határnál *útlevél-vizsgálat* is van. 1960 végén egy láthatatlan kéz kéri az „útlevelünket”... Nem mehetünk át addig az évforduló határan, amíg ezen az útlevélvizsgálaton át nem esünk.

Gyorsan peregnek az óév utolsó percei. Mielőtt végleg eltűnnének, összegyülekeztünk az ÚR hajlékában. *Mint keresztyén emberek, megszoktuk, hogy útmutatásokat Isten Igéjéből merítsünk, életünk „határesetekben”.* Mert pár percünk van még arra, hogy az 1960-as szerelvény-

ról átszálljunk az 1961-esre. Az „átszállás” kötelező, hiszen a 60-as szerelvény néhány pillanat múlva a — „végállomásra” fut be!

Isten Igéje arról beszél, hogy **AHOL JELEN VAN JÉZUS, OTT AZ ÁTSZÁLLÁS SEM NEHEZ!**

a) Lehetnek olyanok, *akiknek az átszállás komoly szenvedést okoz!* Mondjuk azért, mert mélysegesen megdöbbeneti őket az idő múlása. Az, hogy egy évvel ismét idősebbek lettek, és közelebb jutottak a földi élet végállomásához. Szívesen megállítanák az időt! Visszaigazítanák az óramutatót. Szívesen újrakezdenék 1960-at. Ám a percek rohannak. És a rohanó percek eltakarják a — Völegényt! Így a menyegző kellős közepén is borongós arccal járnak...

b) Lehetnek olyanok, *akik ezen az estén vidámak!* Megvidámítja őket az „átszállás” gondolata: szerencsésen átvészeltük az évet, baj nélkül megtettünk egy útszakaszt. Tele tervvel és reménységgel tekintenek az új év elé. Búfelejtő muzsikával lépnek az 1961-es szerelvény egyik kocsijának lépcsőjére. Elúznak maguktól minden bénító gondolatot, a letűnt év rossz emlékeit és csak az a gondolat fűti őket, hogy az 1961-es szerelvény még kellemesebb utazást biztosítson mint az, amelyikről átszállniuk kellett...

Vidámság és jókedv ellenére azonban ezeknek az embereknek a lelkét is megüli a küszbönálló új év bizonytalansága. Minden bizonytalanság közepette pedig a legbizonytalanabb: Mi lesz, ha az 1961-es szerelvényről már „**ú t k ö z b e n**” ki kell szállniuk és nem érik el a célállomást? Mi lesz, ha kiesik kezükből a megkezdett munkadarab? Ha életük óráját egy láthatatlan kéz úgy stoppolja, hogy — hirtelen állítja meg!? Nem lehetünk balgák, hogy ezeket a gondolatokat ne vegyük komolyan!

c) De az 1961-es szerelvényre *átszállhatunk úgy is, mint keresztyén emberek!* Nem túlzott derűlátással, de nem is „böjtöléssel”, hanem: a „násznap” kiegyensúlyozott, meghitt örömeivel...

Egy híres festő életrajzában olvasom: „Mennünk kell, anélkül, hogy az utat előre ismernők. Nem tudjuk, hol és mikor ér véget. Mégis az az érzésünk, hogy *utunk nem értelmetlen száguldás*, ahogy azt gyakran balgatagon gondoljuk. Ha visszapillantunk, arról győződhetünk meg, hogy erős kezek védtek, akár éles kanyarodónál, akár meredély szélén...”

Nem tudom, hogy ez elmúlt esztendőben mindnyájan éreztük-e Jézus láthatatlan, erős kezeit életünkben? Nem azon múlt, hogy ezek a kezek nem irányították határozottan a „menyegző óráit”, hiszen megvolt élelmünk, italunk, ruházatunk, hanem azon, hogy nem az Ő kezéből vettük. Ha most itt mindenkit arra kérnék, gondolja át, mit élt meg az elmúlt évben, határozottan tudom, lennének epizódok, amelyekben ki-ki felismerte az Ő erős kezét...

Kérjük a Völegény megnyugtató, erős kezét és jelenlétét az új esztendőben is. Kérjük jelenlétét gyülekezetünk békés életéért. Kérjük népünk alkotó munkájának sikeréért. Kérjük a gyermati népek teljes felszabadulásáért és az általános leszerelés diadaláért...

Végül még valamit: *Ha az ember átszáll, könnyíteni igyekszik poggyászára!* Hordár után néz, aki az átszállásban segít. Ezt mindenki tudja, aki valaha is nagy útra ment és súlyos csomagokat vitt magával... *Utipoggyásznak nagyon nehéz!* Nehézzé teszik a bűneink: hazug élet, igaztalan képmutatás, tisztátalanság szóban és cselekedetben! Mindenki maga tudja, mivel van utipoggyásza megterhelve, mi tölti el szomorúsággal... Urunk maga mondja: *Könnyítsétek poggyásztokat, sza-*

baduljatok terhetektől, hiszen — „bőjtölhet-e a násznép, míg velük van a Vólegény?...” Maga az ÚR kínálkozik teherhordónak, hogy segítsen rajtunk. Át akarja venni terhünket — magára! *Ő már nagyobb terheket is hordozott, mint a mi életünk terhe...*

Hagyatkozzunk Reá és könyörögjünk Hozzá: Áldott Vólegény maradj velünk, hogy miénk legyen a násznép meghitt, mély öröme...

Zoltai Gyula

ÚJÉV

Máté 7,24—27.

MEDITÁCIÓS VAZLAT

1. Általában úgy szokták emlegetni textusunkat mint a „bölc és bolond építőmester”-ről szóló hasonlatot. Ennek nyomán gyakran prédikálnak magáról az *építésről*. Arról, hogy a keresztyén embernek jó alapra kell építenie. Újévkor ez a gondolat kétszeresen *kézenfekvőnek* látszik. Elégé elterjedt dolog, újévkor a prédikációt így kezdeni: „Új esztendő küszöbén vagyunk. Előttünk a *bizonytalan jövő*. *Nem tudjuk mit hoz a holnap*. Kőd takarja előlünk stb”. Igénk azonban nem engedi meg ezt a szokványos bevezetést. Ha a „bölc és bolond” építőmesterről prédikálunk, akkor nem arról a *lényegről* beszélünk, *amiért* Jézus a hasonlatot elmondta, hanem *magáról a hasonlatról*. Kiindulunk a hasonlatból, a képből és azt színezzük tovább. Holott ez a textus, nem az építőmesterről szól, hanem *Jézus Krisztusról és az ő evangéliumának hallgatásáról*. Vagy még közelebről: *az evangélium hallgatásának és cselekvésének kérdéséről*. Ez világosan kitűnik az *összefüggésből*. A 21. v.-ben arról van szó, hogy „nem mindenki megy be a mennyek országába, aki azt mondja nekem: Uram, Uram, hanem aki *cselekszi* az én mennyei Atyám akaratát”. És a 24. v.-ben ugyanehhez az intéshez tér vissza az evangalista.

2. Textusunk alapján nem a bizonytalan jövőből kell kiindulnunk, hanem a nagyonis *bizonyos jövőből*. A biztos jövő ez: „*nekünk mindnyájunknak meg kell jelennünk a Krisztus ítélőszéke előtt*”. (2 Kor 5,10). Igeszakaszunkat megelőző részben, a 22. versben már említés történik „*ama nap*”-ra, amikor Krisztus elítéli azokat, akik csak beszélnek, de *nem cselekszi akaratát*. Textusunkban az a kép, mely szerint „*ömlött az eső, megjöttek az áradások, fújtak a szelek és rázúdultak arra házra*” nagyon emlékeztet Jézusnak az „*utolsó idők*”-ről mondott beszédekére erre a részére: „*És amint Noé napjaiban volt, úgy lesz az Ember Fiának eljövetele is*” (Mt. 24,37). De tükröződik textusunkban valami abból is, amit a próféták Izreal *házának eleséséről* mondtak. Erre a házra elháríthatatlanul jön az ítélet. És Jézus az, aki az ítéletet ki mondja: „*Jeruzsálem, Jeruzsálem... imé pusztán hagyatik a ti házatok*” (Mt. 23,37—38.). Az újévi igeszakaszból, tehát legjobb így kiindulni: Most sokan azt gondolják, hogy bizonytalan a holnap, de én azt hirdetem néktek, hogy a holnap *nagyonis bizonyos: meg kell állnunk Krisztus ítélőszéke előtt*. Nekünk az esztendő minden napján gondolnunk kell arra, hogy egy-egy nappal közelebb lépünk ehhez az ítélőszékhez, mely előtt *szemtől-szembe* fogunk megállni Krisztus előtt.

3. Ez a Krisztus *mindent megtett* azért, hogy az ítélszék előtt megállhassunk. A golgotai keresztben élete odaáldozásával *váltságot* szerzett nekünk. Majd feltámadt a halálból. Haláláról és feltámadásáról szóló örömhírt, az *evangéliumot* hirdetteti nekünk, hogy általa „bűnbocsánatot, életet és üdvösséget” nyerjünk. Hogy milyen *hatalmas szó*, az evangélium az kitűnik abból, hogy *Jézus ennek hallásától és cselekvésétől teszi függővé az utolsó napon történő döntést, ítéletet*. A prédikációban nyomatékosan szóljunk *Jézus szavának* jelentőségéről. Míg a régi próféták magukat „Isten igéje hordozói”-nak tudják, Jézus azt mondja, hogy az ő beszédéhez való viszonyon *dől el az üdvösség vagy kárhozat kérdése*. Márk 8,38-ban egyenesen ezt mondja: „Ha valaki szegyel engem és az *én beszédeimet*... az Embernek Fia is szégyelni fogja azt, amikor eljön az Ő Atyja dicsőségében a szent angyalokkal.” Nagy felelősség ezért ennek a szónak a hallgatása. Bár Jézus szaván keresztül Isten teljes mentő hatalma közeledik az emberhez, mégsem segít mindenkin. Míg egyeseknél áldást és életet munkál, másoknak elcsését és elítélését is hozhatja.

4. Ezt az *igét hallgatni* kell. Jézus azt is mondta, hogy „boldogok, akik hallgatják az Istennek beszédét.” A „hit hallásból van.” E *hallgatást*, nem lehet *pótolni* semmivel. Nemcsak imádkozással és énekléssel sem, hanem látszólagos „*jócselekedetekkel*” sem. Tehát üres beszéd minden olyan, amely azt hangoztatja, hogy „*én nem hallgatom* ugyan az evangéliumot, de a hétköznapi életem azt mutatja, hogy *cselekszem* azt. Jézus nem azt mondta, hogy az a „bölc ember”, aki *cselekszik*, hanem ezt mondta: „*És mindenki, aki hallja ezeket az én beszédeimet és cselekszi azokat, hasonló ahhoz a bölcs emberhez...*” Az újesztendőben is tehát nagyon hangsúlyos Jézusnak az a követelése, hogy *hallgassuk az Ő szavát*. Szavával Ő maga készít bennünket az ítélszék elé állásra.

5. A *hallgatás* mellett éppen olyan hangsúlyos a *cselekvés is*. Aki Jézus szavát *tettek*re váltja az igazán *bölcs*. Aki csak hallgat és nem cselekszik, az, *bolond*.” Vagyis csak annak a számára lesz *nyereséggé* Jézus szava, aki annak *engedelmeskedik*. Ezt így is mondhatjuk: *bolond* az, aki Jézus szavával *semmi mást* nem csinál, mint hogy hallgatja és azt hiszi, hogy ez számára valóságos segítség. A *bolond házépítő* azt hitte, *elég* az, hogy *házat épített*. De ez a három önmagában nagyon csálóka birtoknak bizonyult, mert éppen akkor *dült össze*, amikor *be kellett volna válnia* (utalás az ítéletre!). A bölcs pedig azért volt bölcs, mert a háza akkor is megmaradt, amikor *próbára* került. Újra ismételjük: *hallás és cselekvés!* Az év elején világosan meg kell mondanunk a gyülekezetnek: *kilátástalan és reménytelen* annak a „keresztyén” embernek a jövője, aki *nem* hallgat Jézus szavára vagy *csak* hallgatja Jézus szavát, ellenben *reményteljes* annak a keresztyén embernek a holnapja, aki *hallgat* Jézus szavára és *cselekszi is* azt. Itt szólunk a *meditáló* típusú keresztyénről, aki „*elmélyed*” naponként az igében, de élete marad mindig a régi. Beszéljünk azokról, akik „*tudják*” a keresztyén tanítást (tanulták hittanórán és konformációban!), de tudásuk csak „*fejtudás*”, amelyből nem fakad élet.

6. A *cselekvés* a mi időnkben *nem maradhat általánosságban*. Nem általában kell a *szereket cselekedeteit* cselekednünk. Népünk és az emberiség *nagy feladatok* előtt áll: *meg kell teremteni a békét és biztosítani kell azt*. Ugyanakkor a világ népei fel vannak fegyverkezve. Az atomháború következtében szinte az egész emberiség elpusztulna. Más-

részt gyarmati elnyomásban vannak népek. Sok helyen a világon még ezek és ezek éheznek. A keresztyéneknek feladata, hogy ezeknek a kérdéseknek a megoldásánál is erejük teljes latbavetésével segítsenek. Magyar népünk is hatalmas utat tett már meg a fejlődésben. De tovább kell mennünk. Egyre szebbé tenni népünk életét. Ez a mi feladatunk is. Itt is „cselekednünk” kell. Jézus szava olyan erős és hatalmas, hogy általa nyerünk erőt a „cselekvés”-re.

Káldy Zoltán

VÍZKERESZT ÜNNEPE

János 8, 12.

EXEGÉZIS

Az exegeták véleménye megoszlik igénk „időrendjét” illetőleg. Egyesek úgy vélik, hogy a János 8:12-vel kezdődő szakasz lombsátor ünnepe utáni napon hangzott el.

Valószínű, hogy Jézus miután az ünnep befejező napjának délelőttjén szólt a vízmerítés képével, úgy szólt *e nap estéjén* a világosság találó hasonlatával. Mindkétszer önmagáról.

„*En vagyok*” kijelentéssel induló megnyilatkozások jellemzőek János evangéliumára. Gondoljunk a jó pásztorra, az élet kenyérére és a többi megnyilatkozásra. Ezekben *Jézus Krisztus dicsősége* ragyog. Különös értelme van itt, ahol a lombsátor ünnepén a Jézus és ellenfelei közti feszültség már csúcspontra jutott.

A *világ világossága*. Megkísérthet bennünket a világosság jól ismert képe. Sokszor emlegetni — szép képekkel — szólamokkal.

A világosság itt a földön viszonylagos. Más és fokozatos a füstölgő gyertya, a petróleumlámpa vagy a villany fénye.

Vallásilag is. Van világosság Mohamád, Buddha, Konfucse tanításaiban.

De ezek még nem „*a világosság*”. Ezt csak Jézus mondhatja magáról.

Az ünnep — III. Mózes 23:40. kk. és IV. Mózes 9:15. kk. szakaszokban található nyomai visszavezetnek a pusztába, ahol Isten felhő és tűzoszlop alatt vezette népét. A jeruzsálemi templomban is lassan kialszának a fények. A nagy templomi kandelábernek a földi ünnepi öröm múlandóságának, az elenyésző világosságnak szomorú jeleivé válnak. A kihunyó fények mellett érezniök lehetett, hogy milyen energia árad ki Jézus igéjéből, amelyben Ő kijelenti magáról: „*En vagyok a világ világossága*”. Sőt a Jézus szavait szemléltetően kiemelő kialvó fényeken túl a prófétai szó is (És. 42:6, 49:6.) beteljesedést ígér.

Aki engem követ. Jézus követése *hit kérdés*. Aki Jézust követi, az nem múló csillogást követ, melynek kihunyta után még döbbenetesebb a sötétség, hanem meglátja „*a világosságot*”. Ez a hit látása. W. Lüthi szól egy helyen erről a hitről, melynek hiánya miatt nem ismeri a világ a minden embert megvilágosító igazi világosságot, Aki eljött már e világba. A hitetlenség vakká tesz, a hit megnyitja a szemeket. Szól Lüthi arról is, hogy a hívő ember, a világosságban járó ember felfedezi embertársait, látja azok szükségét és világosan látja a segítség módját. Mindez csak Krisztus követésében lehetséges.

Nem járhat a sötétségben. Isten igéje sok esetben használja a sötétség szót. Az az ember van sötétségben, akinek kapcsolata Istennel megszakadt a bűn következtében. Epistolánk — I. János 2:7—11. szerint — sötétségben van az, aki gyűlöli az ő atyjafiát.

Hanem övé az élet világossága. Jézus világossága, mely a világ számára adatott: az élet világossága. Jézusban van az élet és egy önmagában élő, soha ki nem alvó világosság. Az az ismeret, amit ő ad, nem csupán az értelmet megvilágosító bölcsesség, hanem a isteni életből származó és isteni életet munkáló energia. Ép ez az igazi megvilágosítás ismertető jele, hogy élet támad. Ahol nincs élet, ott a világosság csak lidércfűz. Jézus világossága övéié lehet, amint az Atya őbenne van, úgy lehet és élhet Ő az emberben.

Az ünnep jellege. Epifánia, epiphaneia, theopháneia = Isten Fiának megjelenése, Isten eljötté. Az egyházi év második nagy Krisztus ünnepe. Eredetileg keleten ezzel ünnepelték Krisztus születését. Nyugaton a IV. században már ismerik és középpontjába rövid idő múlva Jézus megkeresztelése helyére a napkeleti bölcsek imádata kerül. Vízkereszt ünnepe az incarnáció csodájának dicsőséges kinyilatkoztatása, a karácsonyi evangélium beteljesedése itt a földön. (János 1:4/b.) Csupa fény, világosság ez az ünnep, melyen Krisztus isteni dicsősége tündököl.

IGEHIRDETÉSI VÁZLAT

Sok helyen utoljára gyűjtjük meg a karácsonyfa gyertyáit vízkereszt ünnepén, úgy is mondják kiskarácsony ünnepén. Vajon mi maradt meg az ünnepekből? Hogyan ünnepeljük az egyházi esztendő e második nagy Krisztus-ünnepét? Jézus Krisztus, a világ világossága szól a mai igében.

Örömet hirdet. Örömhír ez a ige az egész világnak, benne első sorban az embernek. Örömet hirdet mindenkinek, aki ismeri a bűn erejét, életrontó hatalmát, a sötétség pusztítását. Sötétben nincs igazi élet. A virág elfonnyad, elsárgul világosság nélkül. A gyermekek véznák és betegek, ha sötét szobában nevelkednek. A szívnek is világosságra van szüksége. Szegénység, betegség, halál sötétíti az életet. Sok minden, ami szenvedést, bánatot okoz. A legnagyobb sötétség okozója azonban a bűn. Ez elsorvasztja a szívet, csüggeszti a lelket, megbotlik benne a hit, tompává lesz a reménység. Ráül az emberi szíven túl az egész világra is a sötétség. Nyomorúság, embertelenség, háborúk árnyéka van világonkon.

De Jézus Krisztus a világ világossága és mi tudhatjuk, hogy „a nép, mely sötétségben jár vala lát nagy világosságot, akik lakoznak a halál árnyékának földében, fény ragyog fel előttünk.” (És. 9:2.) Felragyog a fény, felragyog a Krisztus.

Örök napunk a Krisztus. Önmagáról szól igékben. Valóban Ő a világosság. Mikor a reggeli nap fénye ránk süt, olyan ereje van, hogy felkelti az embereket. Krisztus felkelt a sötétség éjszakájából, feltámaszt a bűn halálából. Krisztus bűnbocsátó kegyelmének napsugara ráesnek világonkra és élet támad. Az ember a nap fényében látni kezd, látni önmagát, a bűnös embert. Látni a másik embert, aki testvére, sors-társa. Látni a világot, melyben sóvárogva várják Isten fiainak megjelenését. A zsidók nem voltak vakok, de hiába esett rájuk a Világosság fénye megmaradtak a sötétségben. Mi nem maradhatunk, nekünk tovább kell ragyogtatni a Krisztust.

Növekedjék a világosság. A sötétség nem növekedhet a keresztyének által. Mi nem állhatunk Isten útjába, mikor ő rajtunk keresztül akar világosítani, Isten nem árnyékot akar vetni a világra, de fényt akar árasztani, rajtunk keresztül is. A Krisztusban hívő, a világ világosságában örvendező keresztyén embernek még az árnyéka is más kellene legyen.

Az első Vízkereszt ünnepén a Napkeleti bölcsek imádták Jézust. Azóta megtanultuk, hogy sok a keresztyénség mulasztása, mert kevés volt a fehér szívű ember (Livingstone) aki, amit hirdetett, azt élte is. Krisztust prédikálta, de felrázta Anglia népét a rabszolga kereskedelem ellen is. Az ő fehér szívét méltán temették el Afrikában. Ép oly méltán, mint — sajnos — amilyen méltatlanok lettek a sötétszívű fehérek a keresztyén névre a színes bőrűek között. Századunkban a tudomány fényei vakító fáklyák. Halad, fejlődik a világ és mi örülünk minden világosságnak. Legyen az most kigyuló fény a faluban, legyen az előhaladás az ember javát szolgáló tudományos kutatásban. Mindennek örülünk, ami az emberé lesz, hogy szebb legyen, jobb legyen az élet.

Imádkozunk azért, hogy legyen világosság ott, ahol a megváltás történt: a földön, békesség és jóakarát az emberek között. Legyen megvilágosító energia az ige ott, ahol a sötétség akar uralkodni: az emberi szívben. Legyen Krisztus dicsősége nyilvánvaló ott, ahol a kegyelem munkálkodik; az egyházban. Legyen a karácsonyi öröm a világ világossága.

Fábrý István

VÍZKERESZT UTÁNI 1. VASÁRNAP

Máté 5, 13—16

ISTEN DICSŐSÉGÉNEK SZOLGÁLATÁBAN

A Hegyi Beszédnek ebben a szakaszában Jézus két képpel ugyanazt a tanítást adja: milyen legyen a tanítványok, a gyülekezet magatartása, mi a hivatása, küldetése.

1. *Az első kép: a só képe.* A só kicsi, jelentéktelennek látszó. Az ételen külsőleg nem is látszik, hogy benne van-e a só vagy sem. Mégis fontos. Nélküle az étel nem az, amivé lennie kell. Ízt ad az ételnek, lényegét. Másrészt megóvja a megromlástól. Valamilyen formában benne van az egész fizikai életben, a növény-, az állat- és az embervilág életében. Nélkülözhetetlen.

A kép első jelentése a tanítványok közösségére, a gyülekezetre vonatkozik. A gyülekezet Istentől való rendeltetése az, hogy a világot megóvja a bűn által való megromlástól. Az utolsó ítélet miatta, érette nem hangzott még el a világ felett (Máté 24, 22), ezért hordozza Isten a bűnös világot hosszútávúréssal. A gyülekezet nélkül a világ sőtlan étel, lényegét veszített közösség lenne. A gyülekezet lehet kicsi, még olyan jelentéktelennek látszó, létezésének mégis életreszóló és világgraszoló a jelentősége. Ezt felmérni önmaga sem tudja. A gyülekezet nélkülözhetetlenül szükséges. Hatása tisztító a bűnnel szemben és megtartó a jónak cselekvésére.

A kép második jelentése az, hogy a só: Isten Igéje. A parallel helyek — Márk 9,50 és Lukács 14,34 — utalnak erre. Ezekben az igékben

a sóról csak általánosságban van szó. Az Ige a tanítványok, a gyülekezet birtokában van. A gyülekezet tehát azért nélkülözhetetlenül szükséges, mert Isten Igéje él benne, azt hirdeti világszerte.

Ezt a jelentőségét a gyülekezet el is veszítheti. Az intés Jézusnál ismételtén visszatérő gondolat: Máté 9,50—3,29. Isten tehát fel akarja ugyan használni, de a gyülekezet ennek útját állhatja, ha erőtlenné válik, ha elveszíti Istentől kapott küldetését, ha szeretetlenné, engedlenné, hatalmaskodóvá válik, ha nincs benne készség úgy szolgálni, ahogyan Ura akarja.

2. *A második kép: az égő gyertya képe.* Amíg csak ég a gyertya, fény árad belőle. Amíg „él”, addig világít. Véka alatt, azaz eltakartan, nincs semmi értelme. Viszont bizonyos, hogy amíg ég és világít, felémszűdik, de rendeltetésének eleget tesz. A gyülekezet tehát világító közösség.

A világosság maga Isten. Csak ott van világosság, ahol Isten jelen van, szól, kinyilatkoztatja magát. Ő a világ világossága, aki Jézusban, mint Igében és cselekedetben megjelent testben. A gyülekezet, a tanítványok részesei ennek a méltóságnak az Ige hirdetésében és a szeretet cselekedetében. Ők is világítanak, de nem a saját fényükkel.

A gyülekezet „világításának”, létezésének, hatásának felmérése nem a gyülekezet dolga. Az égő gyertya nem látja, hogy milyen messzire világít és hány embernek a házában. Minden Isten által történik, övé az értékelés lehetősége is. Így lesz a világosság olyan jócselekedetté, amely nem a gyülekezetet, a tanítványt dicsőíti, magasztalja, hiszen ők csak eszközök, hanem Istent. De ez mutatja a felelőséget is.

Ismét szól az intés: a világosság erőtlenné lehet a véka alatt! Ez az eltitkolt, a szégyelt bizonyágtévévre utal. Márk 8,38.

A város, amely a hegy csúcsára épült, a világosság képének variációja. Az a lényege, hogy a gyülekezet, ha el is akarná magát rejteni, lehetetlenre vállalkozik. Ez abszurdum. Messziről látszik. Az látszik róla, hogy egyház és nem világ. Ha nem látszik, akkor már — romok városa.

3. *Néhány gondolat az igehirdetéshez.*

A só és a gyertya sorsa az — *alázat*. A gyülekezet Isten előtt való alázat nélkül nem a tanítványok, a szentek közössége. Ennek ellentmond a a pozícióra, uralomra való törekedés. A hatalom kísértése ma éppen úgy látható az egyházak közötti viszonyban, az egyházi világszervezetekben, nemzetközi konferenciákon, mint gyülekezetek, egyes tanítványok magatartásában, személyi és teológiai vitákban, érdekekért való küzdelmekben. Az alázat útja a megbékélés, a közösségépítés lelki útja. Az önzés, a dölyfösség: közösségrombolás, az ellentétek mélyítése. A hegyen épült város az az alázatos gyülekezet, amely különleges módon, az Igéhez való hűségével „tündököl”, vonz, bizonyosságot, védelmet ad.

A só és a gyertya sorsa — *az áldozat*. Egyik sem „veszi észre” azt, ami vele történik, ahogyan elpusztulnak másokért. Ez a tanítványok életében természetesen másként van, hiszen ez az áldozat szakadatlan lemondás, szenvedés, önmegtartóztatás azzal a céllal, hogy mások élete lehessen „megízésített”, „megvilágított” élet. Alázattal „könnyebb” az áldozat, nélküle lehetetlen.

Az Igéből nem olvasható ki, hogy az áldozat egyenlő-e a *mártíromsággal*? A kép inkább a folyamatosságot tartalmazza s nem az egyszeri eseményt. Bár minden önfeláldozás bizonyos fokú mártíromság. Itt nem a tanítványra kényszerített, hanem a maga szíve, hite, engedelmsége szerint vállalt áldozatról van szó. A Jézusban való meghalásról.

A képek tartalma szerint az áldozat mindig — eredményes, áldásos. A tanítvány ezt sokszor maga sem tudja, mértékét nem ismeri, a döntő ugyanis az, hogy aki a só és gyertya lényegét, célját, szolgálatának értelmét megteremtette, az tudja.

Álázat és áldozat csak akkor lehetséges, ha a gyülekezetben, a tanítványokban él az Ige, Jézus. Nem „magától” képes a gyülekezet a szolgálatra, hanem azért, mert Jézus él benne Lelkével, szeretetével, erejével, amellyel legyőzte a bűnt és a halált. Ez az egyetlen „keresztyén méltóság”. Minden érdem, arra született képesség nélkül Istent és Fiát hordozza a tanítvány és ezzel kiszámíthatatlanul nagy a világban való jelentősége. A keresztyénség nem milliós tömegei miatt, alkotásai, vagyona, szervezetei, tudománya miatt döntő a világban, hanem azért, mert a lényege, fénye, áldozata Istentől való. Isten teszi azt hitelessé, valóságossá.

A tanítványok ilyen élete — a jócselekedet. A feltételeknek meg nem felelő „jócselekedetek” csak látszólagosan azok. Ezek csak arra valók, hogy dicsérjék a tanítványt. Ez hamisság. Az mindig kiderül, hogy valaki miért cselekedte a jót. Csak az Istent dicsérő cselekedet jó. Annak hatása kibontakozik. Istenhez vezet. Segít Istenben hinni, Őt megismerni. Ezért az igazi jócselekedet, akár szóban, akár akcióban, mindig igehirdetés, bizonyosátevés Jézusról.

Innen van a gyülekezet, a tanítvány — felelőssége is. Az igehirdetésben és a szeretetszolgálatban való megalkuvása, kényelmessége, önzése, tudatlansága, hitetlensége, elmaradottsága miatt ízetlenné válik a só és a gyertya véka allatt világít. Ezért nem lehet tanítványként élni a megtérés megkerülésével!

Várady Lajos

Az igaznak élete nem a maga élete többé, hanem a Krisztusé, aki megéledt őbenne, Gal 2, 20: „Élek pedig nem én, hanem él bennem a Krisztus.” (Luther)

*

Megdönthetetlen igazság, hogy senki sem igaz, csak aki hisz Istenben. Amint Pál apostol Róm 1, 17 mondja: „Az igaz ember hitből él.” (Luther)

*

Ami fenséges, nagyságos és csodálatos dolgot az ó és új szövetségben olvasunk: az mind a hit erejéből történt; nem cselekedetekből, nem is a közönséges hitből, hanem abból a különös hitből, amely mindig Isten kegyelmét ragadja meg. Azért a Szentírás semmit sem ajánl oly annyira, mint a hitet, különösen Ábrahám hitét (Róm 4, 3), amellyel Izsák születésének ígérését fogadta s amely néki igazságul tudatott be. (Luther)

VÍZKERESZT UTÁNI 2. VASÁRNAP

Máté 5:17—19

A NAGY PROBLÉMA

Híveink is ismerik ezeket az igéket: Róm. 3:21—22, 3:28, Gal. 3:13, 5:1 stb. Kár lenne elhallgatni azt, hogy ezek az igék látszólag ellenmondásban vannak a textussal, mely szerint a törvény helyes tanítása és megtartása eschatológiai következményekkel jár. Sőt arra is rá lehet mutatni, hogy a lelkészek közösségei milyen komolyan foglalkoznak ezzel az ellenmondással. (Munkaközösségi témánk: A hit által való megigazulás és a cselekedetek alapján való ítélet kérdése.)

Mi a megoldás?

Marcion szerint a zsidó-keresztyének (lásd Csel. 15.) meghamisították a szöveget, mely helyesen ez lenne: Nem azért jöttem, hogy betöltsem, hanem hogy eltöröljem a törvényt.

Semmi objektív alapja nincs ennek a véleménynek. A szöveget az összes kéziratok az ismert formában közlik.

A megoldás a szöveg és a szituáció helyes értelmezésében van.

a) Jézus a törvényt és a prófétákat, tehát az egész Ószövetséget örök és változhatatlan érvényességűnek deklarálja. Ez azt jelenti, hogy Isten az idők teljességében sem ígéreteit, sem törvényét nem vonta vissza.

b) Jézus kijelenti, hogy ő az, akiben a régi ígéretek beteljesedtek, s egyúttal ő az, aki tökéletesen betöltötte Isten törvényét, azaz eleget tett Isten kijelentett akaratának.

c) Jézus a törvény helyes tanítását és megtartását nem idegentől követeli, hanem tanítványtól. Olyan embertől, aki vele már személyes kapcsolatban van, aki tehát hiszi, hogy ő a megígért Messiás, az Isten Fia. A parancs tehát másodlagos. Az első a hívás: jöjj hozzám!

d) A Jézussal való személyes közösség etikai realizálódása nem más, mint Jézus követése. S mivel Jézus teljesen betöltötte a törvényt, az ő követése a tanítvány számára; a törvény betöltése, Isten akaratának szolgálata.

e) Mindezzel Jézus két tévelygéstől akarta megóvni tanítványait. Az egyik a judaizmus veszélye (elegendő a törvény külső megtartása az Istennel való közösség belső átélése nélkül), a másik a rajongás veszélye (az Istennel való közösség boldog állapotában már nem kell törődni Isten kijelentett akaratával). Jézusnak erre a pásztori szeretetére Bonhoeffer hívja fel a figyelmünket. (Nachfolge 93 kk.)

VÁZLAT

A törvénytől Jézusig

1. *A törvény szükségessége.* Nincs független lét és nincsenek független valóságok. Minden, ami van, csak része a nagy egésznek, s csak viszonyban és kötöttségben létezhetik. Minden valóság ebben a kötöttségben nyeri el jellegét és jellemét. Nem lehetek szülő gyermek nélkül, testvér testvér nélkül. A sarkias feszültségek terében élünk, írja Karl Heim, csak Isten él olyan „térben”, ahol szó sem lehet polaritásról. A

kötöttségnek, viszonyulásnak, egymásrahatásnak ez a világa jellegzetesen „közösség”, mint közösség nem nélkülözheti az akciókat és reakciókat szabályzó normákat, a normák összességét pedig törvénynek nevezzük.

2. *A törvényadó.* Ki szabja meg a közösség életét formáló törvényt? Döntő kérdés ez. Három válasz lehetséges. Valami idegen erő, testünknek, a világnak, vagy az ördögnek az akarata. Ez a heteronómia, ezen a területen csak rabszolga erkölcsiség alakulhat ki. A második: a saját akaratom. Ez az autonómia. Aktuális kérdés: lehet-e Istentől független etikát alkotni? A harmadik: Isten! Ez a theonomia. Ebben feloldódik a feszültség. Ő „más”, mint mi, törvénye mégsem idegen hanem „szívünkbe írott”, konszenzusban van tiszta emberségünkkel s az ellene való lázadás a teremtettség örök rendjét zavarja meg.

3. *Az engedelmes Fiú.* Jézus az egyetlen ember, aki tökéletesen megértette és tökéletesen betöltötte Isten törvényét. Az evangéliumokban sokszor olvassuk: mindez azért történt így, hogy beteljesedjék a próféta mondása... stb. Nem szabad itt jóslat és tény véletlen egyezésére, sem csodaszzerű találkozására gondolnunk. Mindez azért történt így, mert Jézus engedelmes volt! És Fiú volt! A szeretet közösségében élt az Atyával. Még a kereszten is így szól: Atyám... Nem a rabszolga engedelmeskedik itt kényszerből, hanem a Fiú szeretetből. Sienaī Katalin: Nem a szögek tartották Jézust a kereszten, hanem az engedelmisség és a szeretet.

4. *Az engedelmes tanítvány.* Isten akarata szerint élni tehát ezt jelenti: követni Jézust. A tanítvány etikája nem írott paragrafusok értelmének kutatása és betűjének betartása, hanem a szeretet és engedelmisség személyes kapcsolata Jézushoz. Együtt járni Jézussal! Ez azt is jelenti, hogy látom az utat. Azt is, hogy naponként bocsánatot kapok hiszen Ő a mi törvénytelenégeinkért is meghalt. S végül azt is, hogy erőt kapok tőle napról-napra. Ha keresztyénségem nem realizálódik a Jézussal való személyes közösségben s az ő követésében, akkor nagy kérdés: keresztyén vagyok-e?!

Illusztrációk

Asszisi Ferenc (Regulából): Azért hívott el Isten és adott az egyháznak, hogy az embereket tanítás és élet által Jézus Krisztus elfeledett, megvetett személyére és érdemére figyelmeztessük. Bizonyoságot kell tennünk a bűnök megtagadásáról, az engedelmisségről, az alázatról és az emberszeretetről.

„*Dolce vita*” c. olasz film, Fellini filmje, nagydíjat nyert a cannesi fesztiválon. Könyörtelenül leleplezi a formális kereszténységet. Első jelenete: helikopter Krisztus-szobrot szállít Róma felett. A kitárt karú szobor megáldja a várost. De Krisztus csak dísz, az áldás merő formáság. Alatta folyik az „édes élet”, a pénz és mámor amorális hajszája, valójában tehát: rettenetes élet. Fellini keresztyén hívő, a Vatikán mégis indexre tette a filmet, mely ma külföldön és belföldön egyaránt igen éles esztétikai, társadalmi és vallási viták tárgya. Amiért olvastuk, a nézők nagyrészt is döntésre készvannak. Vannak, akik sírnak, — vannak, akik átkozódva elmennek, — vannak, akik idegrohamot kapnak, — ennyire könyörtelen a leleplezés.

Dr. Keken András

Igehirdetési alapigék az 1960—1961. egyházi esztendőre

KÉT ADVENT KÖZÖTT

Advent 1. v.	Az új kezdet: megtérésre hívó szó. Mk. 1, 1—5. Ezs. 55, 6—7.	I. Pét. 1, 22—25
Advent 2. v.	Ítélet előtt — kegyelem alatt. Lk. 13, 6—9. Mal. 3, 1—7a.	Jak. 5, 5—10.
Advent 3. v.	Senki meg ne tévesszen titeket! Ján. 5, 31—35. V. Móz. 29, 18—29. II. Tim. 1, 8—14.	
Advent 4. v.	Menjetek eléje örvendezéssel! Ján. 3, 25—30. Zsolt. 100.	Jel. 19, 6—8.

IMMANUÉL

Karácsony 1.	A testté lett Jge. Ján. 1, 14—18. Mik. 5, 2—5a.	Róm. 5, 18—21.
Karácsony 2.	Új életre indító szeretet. Ján. 13, 34—35. Ezs. 12, 1—6.	I. Ján. 4, 9—16.
Kar. u. v.	A békességet szerző Isten. Luk. 10, 5—6. Ezs. 45, 5—8.	Ef. 2, 13—18.

NAPJAIM ISTEN KEZÉBEN VANNAK

Óév este	Múlik a kegyelem ideje. Mt. 9, 15. Am. 8, 11—12.	II. Kor. 5, 9—10.
Újév	Mindent Jézus nevében cselekedjete!	
	Mt. 7, 24—27. Zsolt. 105, 1—5.	Ef. 2, 8—10.
Év 1. v.	Alázzátok meg magatokat Isten keze alatt Mt. 23, 8—12. Ezs. 42, 1—4.	Jak. 4, 10.

KRISZTUS DICSŐSÉGE MEGJELENIK A VILÁGBAN

Vízkereszt	A világ Világosságának szolgálatában, — Ján. 8, 12. Ezs. 49, 1—6.	I. Ján. 2, 7—11.
V. k. u. 1. v.	Isten dicsőségének szolgálatában, Mt. 5, 13—16. Zsolt. 97.	Ef. 5, 8—14.
V. k. u. 2. v.	Isten akaratának szolgálatában, Mt. 5, 17—19. V. Móz. 30, 11—15.	Zsid. 13, 20—21.
V. k. u. 3. v.	Isten szeretetének szolgálatában. Luk. 9, 51—56. Hós. 11, 1—4.	I. Ján. 3, 10—14.
V. k. u. 4. v.	A teremtett világ Urának szolgálatában, Mt. 14, 22—33. Ezs. 45, 18—25.	Kol. 1, 15—20.
V. k. u. 5. v.	Az ige hirdetésének szolgálatában, Ján. 3, 31—36. Am. 3, 3—8.	I. Tess. 2, 9—13.
V. k. u. 6. v.	Az igazság szolgálatában, Ján. 18, 37. I. Kir. 22, 15—28.	II. Tim. 2, 14—19.

BÖJT FELE – IGAZ MEGTÉRÉSSEL

Hetvened v.	Képmutatásból szolgálatra. Mt. 9, 9—13. Ezs. 1, 12—17.	I. Pét. 2, 1—5.
Hatvanad v.	Süketségből hallásra. Mt. 13, 10—17. Zsolt. 95.	Zsid. 12, 25—29.
Ötvened v.	Hamisságból isteni bölcsességre. Mt. 23, 23—39. Zsolt. 12.	Jak. 3, 13—18.

KRISZTUS MEGHALT BÜNEINKÉRT

Böjt 1. v. (Invocavit)	A sátán legyőzője. Mt. 16, 21—27. Zak. 3, 1—7.	I. Ján. 3, 5—8.
Böjt 2. v. (Reminiscere)	Az Úr szolgálója. Mt. 20, 20—28. Ezs. 50, 4—9.	
Böjt 3. v. (Oculi)	Az Isten báránya. Ján. 1, 29—30. II. Móz. 16, 15—22.	I. Pét. 1, 17—20. 22.
Böjt 4. v. (Laetare)	Az élet kenyere. Ján. 6, 30—40.	
Böjt 5. v. (Judica)	A Főpap. Ján. 2, 13—22. I. Móz. 14, 17—20.	
Virágvas.	A Király. Ján. 13, 1—17. Zof. 3, 14—17.	
Nagypéntek	A fájdalmak embere. Ján. 19, 1—7. Zsolt. 22, 17—20.	Zsid. 9, 14—28.

KRISZTUS FELTÁMADOTT MEGIGAZULÁSUNKÉRT

Húsvét 1.	A halál legyőzője. Ján. 20, 1—10. Zsolt. 118, 14—24.	Jel. 1, 17—18.
Húsvét 2.	A húsvéti hit teremtője. Ján. 11, 21—27. Zsolt. 116, 8—10a.	I. Kor. 15, 21—23.
Húsvét u. 1. v. (Quasimodo- geniti)	Az új élet teremtője. Ján. 5, 24—25. Ezék. 11, 19—21.	II. Kor. 4, 10—14.

AZ ÉLŐ KRISZTUS ÉLŐ GYÜLEKEZETE

Húsvét u. 2. v. (Misericordias Domini)	A pásztorolt gyülekezet. Mt. 18, 11—14. Ezék. 34, 1—16.	Jak. 5, 16—20.
Húsvét u. 3. v. (Jubilate)	Az ujjongó gyülekezet. Luk. 15, 1—7. Ezs. 65, 17—19.	I. Tess. 5, 16—24.
Húsvét u. 4. v. (Cantate)	Az éneklő gyülekezet. Mt. 21, 14—17. Zsolt. 96, 1—13.	Jel. 15, 3—4.
Húsvét u. 5. v. (Rogate)	A könyörgő gyülekezet. Luk. 18, 1—8. Zsolt. 130.	Kol. 4, 2—4.
Áld. csüt.	Az Úrra néző gyülekezet. Ján. 20, 16—18. Ezs. 52, 13—15.	I. Tess. 1, 2—10.
Húsvét u. 6. v. (Exaudi)	A földön szolgáló gyülekezet. Luk. 24, 44—49. Ezs. 44, 1—5.	Róm. 14, 13—19.

A SZENTLÉLEK EGYHÁZA

- Pünkösöd 1. n. Kaptok Szentlelket ajándékul.
Luk. 11, 9—13. IV. Móz. 11, 24—29. Csel. 2, 36—38.
- Pünkösöd 2. n. A Lélek gyümölcse.
Luk. 12, 31—37. Zsolt. 51, 12—15. Csel. 2, 42—47.

ISTEN KIJELENTETT TITKA:

- Szenth. vas. A Szentháromság ismerete és szolgálata.
Ján. 17, 6—11. V. Móz. 6, 4—7. II. Pét. 1, 16—21.

ISTEN HÍV MINKET

- Szenth. u. 1. v. Figyelj a hívó szóra!
Ján. 5, 45—47. Ezs. 42, 18—21. Róm. 10, 12—17.
- Szenth. u. 2. v. Meg ne vessétek azt, aki szól!
Mt. 23, 37—39. Ezs. 5, 20—24. Zsid. 12, 15—25.
- Szenth. u. 3. v. Bűnösöket hív.
Lk. 7, 36—50. I. Móz. 32, 21—30. I. Tim. 1, 12—17.
- Szenth. u. 4. v. Isten hívása, és földi hivatásunk.
Lk. 16, 10—12. Ezs. 48, 12—17. Gal. 5, 13—14.
- Szenth. u. 5. v. Hívás bizonyoságtételre.
Lk. 8, 16—18. Ezs. 43, 10—15. Csel. 4, 32—37.

SÖTÉTSÉGBŐL VILAGOSSÁGRA HÍV, hogy

- Szenth. u. 6. v. a keresztségben járjunk,
Ján. 3, 5—8. Zsolt. 51, 9—11. Kol. 2, 12—15.
- Szenth. u. 7. v. örök életünk legyen,
Ján. 12, 44—50. Ezs. 55, 1—3. I. Ján. 5, 9—13.
- Szenth. u. 8. v. Isten gyermekeivé legyünk,
Mt. 5, 43—48. Jer. 2, 1—9. I. Ján. 5, 1—3.
- Szenth. u. 9. v. Krisztussal legyen közösségünk.
Ján. 15, 1—5. II. Móz. 32, 4—10. Zsid. 3, 12—14.

AKIKET ELHÍVOTT, AZOKAT MEG IS IGAZÍTOTTA

- Szenth. u. 10. v. Hit által igazulunk meg.
Ján. 9, 24—38. Hab. 2, 1—4. Róm. 4, 2—8.
- Szenth. u. 11. v. Mindig kegyelemre szorulunk.
Lk. 17, 7—10. Jer. 9, 23—24. Fil. 3, 7—14.
- Szenth. u. 12. v. Isten igazít meg.
Mk. 10, 17—27. Ezs. 54, 7—10. Róm. 9, 15—16.
- Szenth. u. 13. v. A hit cselekedetek nélkül halott.
Lk. 13, 22—27. Ezék. 18, 1—9. Jel. 3, 1—6.
- Szenth. u. 14. v. A Lélek elevenít meg.
Ján. 6, 60—66. Jób. 32, 4—9. Róm. 8, 6—11.

- Szenth. u. 15. v. Isten vagy a mammon?
Mt. 6, 19—21. Amos. 6, 1—7. I. Tim. 6, 6—11.
- Szenth. u. 16. v. Krisztusban elrejtett élet.
Mt. 6, 1—6. Amos. 5, 21—24. Kol. 3, 3—7.
- Szenth. u. 17. v. Keresztyén egység.
Ján. 17, 20—26. Ezs. 2, 1—5. I. Kor. 12, 12—26.

JÁRJUNK ELHÍVATÁSUNKHOZ MÉLTÓAN

- Szenth. u. 18. v. Szeretetben!
Ján. 15, 9—14. Mik. 6, 6—8. I. Ján. 3, 18—24.
- Szenth. u. 19. v. Munkában!
Mt. 12, 9—14. Préd. 4, 8—12. Csel. 20, 32—35.
- Szenth. u. 20. v. Megszentelt életben!
Lk. 14, 25—35. Ezs. 29, 19—24. II. Tess. 2, 13—17
- Szenth. u. 21. v. A hit harcában!
Mk. 9, 14—29. Hós. 2, 17—22. Zsid. 12, 1—6.
- Szenth. u. 22. v. Megbocsátásban!
Mt. 18, 15—17. Jer. 33, 8—9. II. Kor. 2, 3—11.
- Szenth. u. 23. v. Két világ polgáráként.
Ján. 17, 11—19. Jer. 20, 7—13. Tit. 3, 1—8.

CÉLEGYENEST IGYEKEZZÜNK ELHÍVATÁSUNK JUTALMÁRA

- Szenth. u. 24. v. Az élet felé.
Mt. 7, 13—14. Zsolt. 16, 5—11. I. Tim. 6, 12—16.
- Szenth. u. 25. v. Az ítélet felé.
Lk. 12, 54—59. Mal. 3, 17—4, 6. Jel. 20, 11—15.
- Szenth. u. 26. v. Az Eljövendő felé.
Ján. 5, 26—30. Ezs. 61, 10—11. Jel. 21, 6—8.
- Szenth. u. 27. v. Az új teremtés felé.
Mk. 13, 24—27. Mal. 4, 5—6. Jel. 21, 1—5.

MINDENT ISTEN DICSÓSÉGÉRE

1. Reformáció ü. Az evangélium világossága.
Lk. 12, 1—10. Zsolt. 36, 6—10. II. Kor. 4, 5—7.
2. Aratási h. Istenfélelem és megalégedés.
Mt. 6, 11. Zsolt. 23. Fil. 4, 10—13.
3. Biblia vas. Amik Felőle megíráttak.
Ján. 20, 30—31. Ezs. 8, 11—17. Csel. 8, 26—38.
4. Sajtó vas. Evangéliumot mindenkinek!
Ján. 21, 24—25. Jer. 36, 1—8. I. Kor. 2, 1—2.
5. Gyülekezeti segély vas. Áldozatokban gyönyörködik az Isten
Lk. 21, 1—4. II. Móz. 36, 1—6. Zsid. 13, 12—16.

Jankovich Ferenc: Hídégetés

A négy és félszázoldalas könyv Jankovich Ferenc török hódoltság-ról szóló trilógiájának befejező kötete. Zrínyi rendkívül bonyolult, izzó légkörű korát a tudományos történet szemlélet fényénél törekedett minél mélyebben ábrázolni az író. Feldolgozta a tárgyhoz tartozó emlékeket, dokumentumokat, felhasználta a körmendi Batthyány-levéltár anyagát, így aztán természetes, hogy a regény korhű, igazi történelmi levegőt áraszt.

Alig háromnegyed év politikai és hadászati eseményeit fogta be látószögébe Jankovich Ferenc regényében. Az utolsó lapokon olvasunk a kis Zrínyi-fiú megszületéséről, de jellemző módon — anélkül, hogy a későbbi szerencsétlen vadkanvadászatról említést tenne, vagy utalna rá, — érzékelteti, hogy a 17. század történelmi nagy alakjának elkerülhetetlen sorsa a tragikus halál.

A regény első felében az események központi alakja Battyáni Ádám, Dunántúl lovassági főgenerálisa. Személye, gondolkodásmódja a korabeli nagyurak jellemző vonásait egyesíti: érdekhajhászás, góg, királyhűség és a haza szeretete közötti vergődése, földesúri számítókézsége sugárzik a regényből.

Sikerült ábrázolnia Alfő Györgyöt, a mezei hadak kapitányát, a megölt parasztvezért. Osztályhelyzete, jelleme, gondolkodásmódja, embersége, szerelme ellentéte Battyáнинak. Annak az osztálynak a hőse, amely mindig a saját bőrén tapasztalta, hogy mit jelentett népünk számára a „főúri, szakértő hadvezetés.” Elegett tanyák, falvak, elpusztult mezővárosok küldötte, aki mögött jobbágyok, zsellérek sokasága van. Nem egyén, hanem típus: érzésében, viselkedésében, küzdelmeiben.

Zrínyi a regény második részében kerül szemünk elé. Alakjának megrajzolásában kevésbé érezzük újnak Jankovich teljesítményét. Zrínyi kutatásában kevesebb a történelmi és művészi igazság, mint a kor általános rajzában.

Számunkra még egy érdekes szereplője van a regénynek: Vitnyédi István, a soproni evangélikus ügyvéd. Az olvasóban az a benyomás alakul ki, hogy Vitnyédi személyével kapcsolatban sem tárja fel elég élesen a személyéből adódó problémákat az író. Úgy érezzük, hogy Vitnyédi személye körül még mindig maradtak tisztázatlan kérdések.

Montecuccoli, Nádasdy, Wesselényi, a hódoltsági területeken élő végvári vitézség, a zalai parasztok, pákászok, balatoni víziemberek megjelenítése jól adja a cselekmények kiegészítőjét, háttérét, a kor alapvető konfliktusát.

A nyelv archaizálása teljesen helyénvaló ott, ahol a korabeli szereplők megszólalnak, de főleg a leíró részeknél már nem élvezhető eléggé ez a megoldás: nehézkessé teszi a szöveg megértését. Az egészé-

ben érdekes, izgalmas regény cselekményét gyakran hosszabb időre fázrasztó, hosszú monológok szakítják meg. Ezáltal több helyen „kiesünk” az események sodrából.

A szerzőnek — kisebb hibái ellenére is — sikerült a 17. század magyar történelméről olyan élethű ábrázolást nyújtania, amely kielégítheti az olvasók irodalmi és kortörténeti igényeit is.

A Szépirodalmi Könyvkiadót a könyv szép, gondos kiállításáért. Győri Miklóst —, akinek nevét csak az utolsó oldalon olvashatjuk — a címlap és a kötésterv elkészítéséért dicséret illeti.

*

Az utolsó felvonás

AMI MEGTÖRTÉNT... Riportkönyv a magyar történelem legsötétebb korszakáról: 1944 végzetes hónapjairól: a budai Vár, a kormánypaloták titkaira, okmányok, jegyzőkönyvek anyagára vet fényt a riportkönyv. A könyv címe: *Az utolsó felvonás*. Valójában: az 1919-ben kezdődött, a Horthy névvel megjelölt korszak históriájának az utolsó felvonása. A főszerepekben: Horthy, Hitler, Szálasi, Imrédy, miniszterek, bankárok, katonák, földbirtokosok.

Alig több, mint egy esztendő (1944. március 19—1945. április 4.) történelmének feldolgozását, riportszerű felvázolását adják: Horváth József, Nemes János, Pintér István és Szabó László. Felhasználták a legdöntőbb bizonyítékokat is: Horthy Miklós és Kállay Miklós emlékiratait könyvük összeállításánál. Mennyi keserűség, könny, vér, szenvedés, halál és mekkora pusztulás követte a Horthy—Szálasi uralmat: ezt idézi fel a könyv azok számára is, akik ezt már elfeledték, vagy nem akarják tudomásul venni. Akik átélték, elolvasták a könyvben leírtakat, és becsületes embereknek tartják magukat, csak azt válaszolhatják a riportkönyv elolvasása után: „azt akarjuk, hogy a történelem e véres színjátékának soha többé ne lehessen folytatása!”

...ÉS AMI NAPJAINKBAN TÖRTÉNIK... A II. világháború utáni nyugatnémet militarizmus fejlődését mutatja be Gyulai István, Pintér István, Rudnyánszky István és Zala Tamás „*Árnyék Európán*” című riportgyűjteménye.

A könyv tudatos egyoldalúságra törekszik: nem foglalkozik a felszínen csillogó jelenségekkel, hanem a nyugatnémet politikai és gazdasági élet egyes területeire, valóságaira irányítja az olvasók figyelmét. Hitler utódai léptek a porondra Nyugat-Németországban, és folytatni akarják azt, amit Hitler elkezdett.

Másfél évtized óta egyre erősebben hangzik: „fogjuk le a háborús gyújtogatók kezét!” Ez a könyv is ennek a felhívásnak akar eszköze lenni.

A Zrínyi- és a Kossuth Kiadónál jelent meg ez a két könyv, a közmúlt és a jelen történelmének két szelete. Akkor végeznek jó munkát, ha rádöbbentenek bennünket emberségünk-adta kötelességeinkre és felelősségünk súlyára.

Barcza Béla